

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 16-17 27. aprila 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Snovanje OF na
Jesenicah

str. 4

Te vrednote živijo,
bogatio

str. 5

Praznovanje 1. maja na
Slovenskem

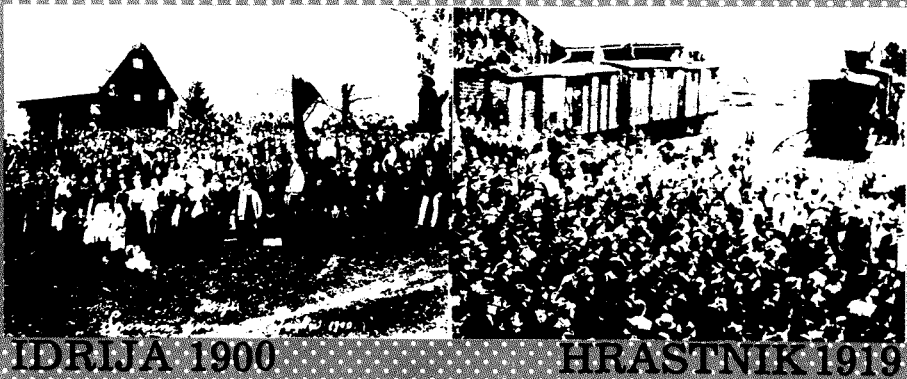
str. 6

Majhni zrasli smo v
brigado

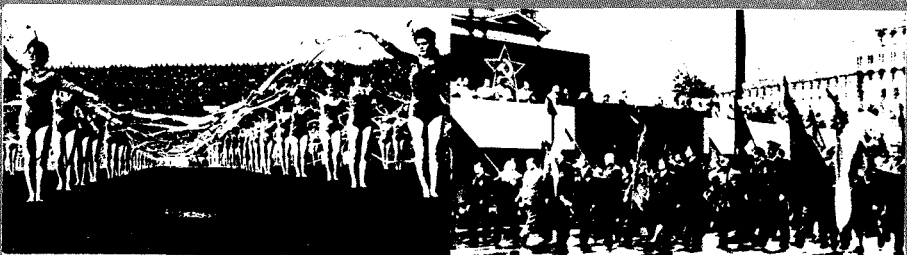
str. 14

PRIHODNJA
ŠTEVILKA TV-15 BO
IZŠLA 11. MAJA

Praznovanja 1. maja

ŽIVEL 1. MAJ

Delo je naša izkušnja, vedno nova, na minulem preizkušena. Delo je naše vodilo in je naša dediščina. Dolga je bila pot k pravici do dela. Revolucija je lepa in strašna beseda. Kadar imaš v mislih v prazne oblečene skupine ljudi, ki se zbirajo v nara-vi, da bi ozaljšani z rdeči-mi nageljni slavili prvi maj, se ogreje zavest. Ob-čutek za poštenost je v lju-deh sila, ki je tudi najmočnejši kapital ne more stre-ti. Ampak pot do trenut-ka, ko je postala ta sila organizirana, usmerjena k točno določenim ciljem in vodena z najbolj prekalje-nimi in neobremenjenimi ljudmi, je bila dolga. Vzni-kla je sredi naroda, poni-žanega in ogroženega, iz-koriščanega in zasmeho-vanega. Le sem in tja se je slišal močnejši glas, ki je sam ali v peščici nemoč-nih ostal zgodovina začet-kov narodovega prebuje-nja. Delo na razkosanih krpah zemlje, med seka-njem dreves, vezanjem vrbja ali izdelavo glina-stih posod, ni dajalo širine človeški misli, vsaj tiste ne, ki bi iskala vzroke za nezavidljivi položaj ljud-stva pri tleh. Gospod, je bila sveta beseda. Gospod je pomenilo nedotakljivo, pomenilo je udobje, po-menilo je življenje brez dela. Gospodje so gradili tovarne in najbolj 'srečni' so dobili v njih delo. In delo je bilo težko, delo je bilo garanje, bilo je izkori-ščanje. Delavčevo priho-dnost je krojila le dobra volja delodajalca; moral si biti pohleven, zdrav.

Začelo je vreti. Delo ne krepi le telo, krepi duha. Rdeča revolucija je dvig-nila rdečo zastavo. Mno-žic in pravice, ki jih je vo-dila, ni bilo mogoče več zaustaviti. Tudi s silo in vojno ne. Zakaj naš narodnoosvobodilni boj? Za pravico do dela, do svobo-dno izbranega dela v svo-bodni domovini, za pravi-co do odločanja v zvezi z rezultati našega dela.

Delo je sreča in je tudi odgovornost. Iz množic prehaja revolucija na po-sameznika. Vsak v sebi mora dokončno izbojeva-ti zmago, kadar gre za odnos do njegovega in na-šega dela. Nihče ne more biti nad skupnimi intere-si, nihče ne more biti ne-prizadet. Vsak naš delov-ni dan, še tako skromen delovni uspeh v naši sa-moupravni socialistični Jugoslaviji je – praznik dela...

Naša revolucija – naša pot že dolgo nista samo naša pot.

Silvo Teršek

Ob
prazniku
dela
iskreno
čestitamo!

List za pametne Slovence Pavliha je v 16. številki z dne 17. aprila letos zapisal, da »vsak šuštar misli, da je čevljar«. Pesnik dr. France Prešeren pa je na Kopitarjeve bodice odgovoril takole: »Naj čevlje meri le kopitar!« Na te epigrame sem pomislil, ko sem 13. aprila v TV-15 prebral kritično oceno svoje knjige Sedem krst za Ronkarjevo družino izpod peresa Cirila Ulčarja. S tako kritiko se resnici »kaj slabo streže«, da uporabim Ulčarjeve besede.

Sicer pa je najbolje, da gremo lepo po vrsti:

O kaznilnicah in še kaj

Najprej postavljam vprašanje, zakaj avtor za teroristično ustanovo v Begunjah uporablja naziv »kaznilnica«. V tem vprašanju je Ulčar »odkril« Slovincem nekaj novega, doslej neznanega. Sem doma le pet kilometrov od Begunj in doslej še nikdar nisem slišal niti bral, da bi bila v Begunjah kdaj »teroristična ustanova«. V Begunjah je bila tako pred kot po vojni kaznilnica! Če so v graščini graščaki, potem so v kaznilnici kaznjenci, mar ne? In v knjigi sem na strani 137 zapisal: »V Poljčah je bila vsa vojna leta močna policijska postojanka, do begunjske kaznilnice pa tudi ni daleč...« Menda je vsem, razen Ulčarju jasno, da tu mislim na stavbo, v kateri so bili zaporniki in ne na organizacijsko obliko zapora. Če bi zapisal, da do begunjske graščine ni daleč, potem bi me Ulčar kritiziral, češ, ali Vidic misli, da so bili v graščini graščaki in ne zaporniki. Tudi pisatelj Ivan Jan, ki nedvomno sodi med enega najboljših poznavalcev zgodovine narodnoosvobodilnega boja na Gorenjskem in ki pripravlja knjigo o Kokrškem odredu, je v odlomku iz le-te, objavljenem v Železjarju, zapisal tale stavek: »Ob vsem tem in v neposredni bližini grozljive kaznilnice v Begunjah je bil obstoj takega partizanskega taborišča, kot je bila tik pred in med sovražnikovimi postojankami 'Titova vas', skrajna drznost.« Pa nikoli nisem pomislil, da Jan ne bi znal razlikovati kaznilnice od političnega zapora, vendar je uporabil isti izraz kot jaz, ker so ljudje navajeni še iz stare Jugoslavije pač uporabljati to besedo. Če želim biti točen, potem moram še povedati, da Gorenjci nikoli ne rečemo: »Bil sem zaprt v begunjski kaznilnici«, pač pa pravimo in slišimo: »Bil sem zaprt v Begnah«. Gorenjci pravimo Begne in ne pravopisno Begunje. Je po Ulčarjevih merilih tudi Stane Terčak napravil hudo napako, ko je leta 1976 svoji knjigi dal naslov Celjski stari pisker? Joj, da takšni mučilnici pravi pisker! Kam neki divjajo pisci dogodkov o narodnoosvobodilnem boju? Bi se tovariš Ulčar tako vpraševal?

Zato: ali je zelo površno prebral mojo knjigo ali pa je njegova kritična ocena vse kaj drugega kot dobronamerna. Hudo me namreč moti, da je Ciril Ulčar zapisal, da dosledno uporabljam ta izraz. Zaradi bralcev TV-15, ki niso prebrali moje knjige, naj navedem le nekaj primerov – lahko bi jih več – koliko je ta Ulčarjeva »doslednost« resnično dosledna:

- na strani 12: »Skušaj poiskati ljudi, ki bi nam lahko zbrali kaj več podatkov o gestapovcih, ki zaslišujejo naše aktiviste v Begunjah...«
- na strani 63: »Sedem dni so me zasliševali na jeseniškem gestapu, obešali in topli. Potem so me odpeljali v begunjske zapore... Na prvem zaslišanju v begunjskem zaporu je Koritnik Druschkeja zaprosil za zdravniško pomoč...«
- na strani 115: »Iz zapora v Begunjah so jih vodili na delo v Lesce...«

Takšna je v resnici Ulčarjeva dosledna nedoslednost kritike. Ob vsej tej njegovi »doslednosti« se čudim, da Ulčar ni opazil na strani 244 z velikimi črkami naslov zgodbe, ki glasi: Kako je vosovka Vera pobegnila iz begunjskega zapora?

O prvih aretacijah...

Kaže, da površnost povzroča pri avtorju težave s časovnim okvirom, saj mu je še bolj spodletelo pri opisu začetkov okupacije na Gorenjskem. Govori o lovu na komuniste junija, tik pred napadom na Sovjetsko zvezo. Ta navedba je skoraj neverjetna, saj je na razpolago dovolj dokazov, ki govore drugače. Prve aretacije je okupator izvedel že hkrati s prihodom njegove redne vojske... Med aretiranimi so bili tudi komunisti in simpatizerji, česar avtor ne omenja. Pozablja omeniti tudi aretacije Židov. (Ubogi pozabljivi in površni Vidic! Zdrami se že enkrat in malo bolj natančno pogled v knjige in dokumente, kako je bilo s prvimi aretacijami!?)

Prvič, iz knjige je razvidno, da v nobenem poglavju ni bil moj namen opisovati prve aretacije, pač pa sem jih omenil mimogrede kot uvod k tej ali oni zgodbi, na primer v poglavju »Nevarne zveze« na strani 114. Kaj res ne vem, da so bili med prvimi aretiranci tudi komunisti? Saj sem že pred petimi leti o tem pisal v knjigi Zločin pri Lenartu na strani 196!

Tovariš Ulčar, ste prebrali, da sem že zdavnaj zapisal, da so bili med prvimi aretiranci tudi komunisti?

Toda zgodovinska resnica je, da so bile prve aretacije izključno v zvezi z nemškim nacionalsocialističnim

Ulčarjeva dosledna nedoslednost

Odmev na »Ob rob Vidičevi knjigi SEDEM KRST ZA RONKARJEVO DRUŽINO«, 14. številka TV-15

načrtom za čim hitrejšo germanizacijo Štajerske in Gorenjske. Dr. Metod Mikuž v prvi knjigi Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji na strani 67 piše, da »so bili prvi okupacijski ukrepi na Spodnjem Štajerskem in Gorenjskem – izgon »zgornje-ga slovenskega sloja« inteligence, kot edine ovire za čim hitrejšo ponemčevanje tega dela slovenske zemlje...« Na strani 68 iste knjige pa dr. Mikuž navaja naslednje podatke: »Že 15. maja so začeli prvič v večjem obsegu zapirati »nevarne osebe« in to na podlagi skrbno izdelane kartoteke, ki jo je prinesel gestapo že s seboj. Tako je bilo kmalu zaprtih 300 ljudi, do konca maja pa že 1300, med temi: 130 duhovnikov, 24 advokatov, 26 zdravnikov, 139 učiteljev, 14 sodnikov, 14 inženirjev, 13 direktorjev podjetij, 186 uradnikov in uradnic ter 34 študentov...«

Mislim, da cilja prvih aretacij nihče ne more oporekati. Prav tako je točno, da se je z napadom (prej ali pozneje) Nemčije na Sovjetsko zvezo začela velika gestapovska hajka, usmerjena izključno in posebno na komuniste, njihove somišljenike in simpatizerje Sovjetske zveze. S tem v zvezi je Franc Konobelj-Slovenko v knjigi Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli na strani 105 zapisal: »22. junij (misli na leto 1941, na dan napada Nemčije na SZ, pripomba J. V.) je za Jesenice dan, mimo katerega ne moremo iti. Zaradi vedno bolj napete mednarodne situacije je vodstvo KPS opomnilo vse količjak kompromitirane komuniste, naj bodo pripravljeni za vsak slučaj. In res, na ta dan je večina jeseniških komunistov zapustila dolino...«

Je to res ceneno opisovanje?

»Dvomljivi so opisi stikov med posameznimi akterji teh zgodb, ceneno je opisovanje zapletov in razpletov...«, je zapisal Ulčar.

Izgleda, da so Ulčarju vse izjave sumljive, dvomljive. To je njegova pravica, ne zdi se mi pa prav, da to svoje mnenje javno vsiljuje še drugim. (Še posebno preko tako cenjenega časnika kot je TV-15!) Zakaj dvomi v iskreno simpatijo gestapovca Gucka do Slovincem in njihovega boja za osvoboditev? Niso vsi bralci TV-15 prebrali moje knjige, zato menim, da je prav zaradi njih treba še enkrat povedati, da so gestapovca Gucka prav zaradi tega poklicali v Berlin, ga mučili in zasliševali, potem pa poslali kot interniranca v Dachau, kjer so ga po posebnem navodilu iz Berlina nekega dne ustrelili.

Ker mi Ulčar očita, da sem v to »godljo«, kot jo on imenuje, vpletel tudi ljubezensko zgodbo, naj javno povem, da sem v arhivu VOS, ki ga hrani republiški sekretariat za notranje zadeve prebral več poročil zaupnikov obveščevalne službe OF, iz katerih je točno razvidno, kje, kdaj in koliko časa je bila Rosumeckova

Naj Jože Vidic nadaljuje s pisanjem!

Imam nekaj pripomb na zapis Cirila Ulčarja, v katerem je spregovoril o Vidičevi knjigi »Sedem krst za Ronkarjevo družino«, objavili pa ste ga med utrinki in odmevi.

Rad bi povedal, da je tovariš Vidic naredil za nas in našo revolucijo že doslej s peresom več kot mnogi s puškami in bombami. Zato ga moramo mi, preprosti ljudje in borci, podpirati na vsakem koraku! Ne veste, kako nas, ki nismo tako izobraženi, boli takšna kritika – predvsem na račun izobrazbe. Samo mi, ki nismo imeli možnosti izobraževati se, lahko občutimo to bolečino. Včasih je iskreno in pošteno povedana beseda več vredna kot tisoč uglajenih, za katerimi dostikrat ne vemo, kaj stoji. Sporočite mu, da ima Jože Vidic vso našo moralno in tovariško podporo in da ga prosimo, naj nadaljuje s pisanjem.

EDO ŠČEK

Gortanova 27 p. Nova Gorica

ljubica pri njem na Bledu, v Ljubljani, na družabnih prireditvah, ki so jih prirejali nacisti in kdaj je on njo obiskal v Medvodah. Vem torej veliko več, kot sem objavil, zato odločno zavračam takšno sodbo, da je vse to zapisano na ravni kakega »dr. romana«.

Nadalje mi Ciril Ulčar svetuje, da bi lahko odprl knjigo dr. Gerčarja »Begunje« in tam prebral, kako je on opisal osvoboditev jetnikov julija 1943. let. Tovariš Ulčar, Gerčarjevo knjigo sem tolikokrat prebral, da jo znam skoraj na pamet! Kako pa vi, veliko berete knjige? Pravite, da o osvoboditvi omenjenih jetnikov dr. Gerčar piše na strani 97. Saj ni res. Le še enkrat pogledajte. O tem piše na strani 92. Pravite, da je Gerčar tisti dogodek opisal kot jaz in kaj je pravzaprav resnica. Dr. Gerčar je omenjeni dogodek opisal po pripovedovanju nekdanje moje sovaščanke Rezke Prišernove, zapornice v Begunjah, ki pa sploh ni bila prisotna na Kraljevem polju v Begunjah, ampak je to slišala od sozapornic in sozapornikov. Jaz pa sem se osebno pogovarjal s tremi od šestih partizanov, ki so tedaj ubili dva policista in dva psa. Pogovarjal sem se tudi z zaporniki, ki so jih tedaj rešili partizani. Celoten dogodek z življenjepisi in s slikami vseh udeležencev akcije sem opisal že pred osmimi leti v knjigi Beg z morišča v poglavju (na strani 74) »Kako je šest partizanov rešilo iz begunjskih zaporov 21 zapornikov«. Ker pa ste mi, tovariš Ulčar, že svetovali Gerčarjevo knjigo, potem bi lahko vsaj vi, ki ste izrekli nezaupnico gestapovcu Gucku, lahko v Gerčarjevi knjigi na straneh 88 in 89 prebrali tudi tole: »Kmalu po osmih zvečer so se vrata moje celice ponovno odprla. Vstopil je gestapovec. Nisem ga takoj prepoznala, mislila sem, da me je prišel mučiti. Stopil je k meni in mi po nemško želel dober večer. Vprašal me je, ali sem jaz Rezka Prešeren iz Zirovnice in ali kaj želim. Ker sem odkimala, mi je še prigovarjal, češ da sem potrebna pomoči. Ponujal mi je zdravnika, pa sem ga ponosno odklonila, češ da od njega ničesar ne potrebujem. Tedaj sem ga prepoznala: bil je lagerfirer Guck, tisti, ki me je prvič rešil muk na zaslišanju. Najbrže slovensčine ni razumel, vendar me je gledal prijazno, mi pokimal, me potrepljal po rami in dejal: »Zelo dobro, gospa Prešeren. Le močni bodite! Lahko noč.« Vsega tega nisem mogla razumeti...«

Ulčar mi tudi očita, »zakaj iz zakulisja smrtnne igre ne zvemo ničesar o treh begunjskih žandarjih, ki so se vključili v sodelovanje z OF, služili zapornikom kot obveščevalci in obveščevalni kurirji? Obsodili so jih na smrt...« O tem sem pisal že v knjigi Beg z morišča. Nemci so ustrelili dva in ne tri, kot piše Ulčar. Ustreljena sta bila Ante Atock in Josef Vilser, tretji pa je bil obsojen na deset let zapora. Jaz sem slikal grobova in imam o tem dokumentacijo.

Raztrganci...

Ulčar pravi, da se v tem poglavju kaže moja največja nesolidnost. Očita mi, da sem iskal podatke pri nekdanjem raztrgancu, pri raztrgancu iz Druschkejeve tolpe, ki živi na Koroškem. Ta stavek sem prisiljen citirati: »Vodilni jeseniški raztrganec Andrej Noč-Glažar s Koroške Bele, ki živi v Celovcu, je na moje vprašanje, ki sem mu ga posredoval preko njegovih sorodnikov, leta 1976 odgovoril, da je dobil za vsak odkrit partizanski tabor, kurirsko javko, za ubitega ali ujetega partizana 100 mark nagrade.« Ta podatek sem dobil od brata tega raztrganca, ki je bil pri partizanih obveščevalec 9. korpusa. Torej se nisem nikomur poklonil ali celo ponižal. Sicer pa je Ulčar v precejšnji zamudi z že ugotovljenimi podatki. O tem raztrgancu sem že pisal v knjigi Beg z morišča, v kateri sem na strani 261 objavil njegovo sliko. V omenjeni knjigi sem pripoved o tem raztrgancu takole zaključil: »Nekdanji vodja jeseniških raztrgancev se nič več ne piše Teo Karawanski, temveč nosi spet osebno izkaznico na ime Andrej Noč. Je invalidsko upokojen in stanuje v Pael-Millbadrer Weg 19 v Celovcu. Bomo kdaj zahtevali od avstrijske vlade izročitev tega zločinca?« Bil sem tudi prvi v Sloveniji, ki sem javno objavil naslov tega raztrganca. O njem sem lani obširno pisal v Delu, potem ko so odkrili, kje živi gestapovec Druschke. Ulčar mi prav tako servira podatek, da so poleg enot raztrgancev »Martin«, »Filip« in »Ludvig«, obstajali vsaj še enoti »Stefan in Lux«, kar je Ulčarju znano že poltretje desetletje. Če pa bi Ulčar prebral aprilsko številko Naše obrambe, bi lahko zvedel, da Rebič opisuje, da so v Sloveniji delovale še tolpe raztrgancev z imeni: »Karl«, »Treff«, »Elza« in »Nikola«.

Naj povem še, da sem – predno sem se lotil zbiranja podatkov za to poglavje – v institutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani vprašal dr. Toneta Ferenc, če je že kdo kaj več napisal o raztrgancih in če imajo v arhivu kakšno posebno mapo s podatki o delovanju teh band. Odgovoril mi je, da razen občasnih člankov v raznih časnikih, kaj več še nihče ni napisal, posebnega arhivskega gradiva o tem ni. Bralcem knjige, razen Ulčarju, je jasno, da sem se zavestno opredelil le na nekatera področja, dejstvo pa je tudi, da je to doslej največ, kar je kdo po vojni napisal o teh bandah.

Ulčarjeva kritika je izredno površna, zame kot pisca knjige pa tudi ponižujoča, zato namerno nisem odgovoril na vse očitke. Rad bi le vedel, kakšen je bil namen te »kritike«.

JOŽE VIDIC
Povšetova 104/d, p. Ljubljana

Ponovno o motornih vozilih za invalide

V 14. številki našega glasila se je v članek o »Motornih vozilih za invalide« prikradla neljuba napaka v besedilu, ki navaja pravico do regresa pri nakupu motornih vozil oziroma tam, kjer so za invalide z različnimi odstotki invalidnosti navedeni odstotki regresa, ki jim pripadajo.

Navajamo nekaj podatkov, oziroma odlomkov iz pravilnika o uporabi davčnih stopenj ter o načinu evidence, obračunavanju in plačevanju davka od prometa proizvodov in storitev; odlomek iz Odloka o pogojih, pod katerimi smejo domače fizične osebe uvažati motorna vozila iz tujine ter v celoti objavljamo 33. člen zakona o vojaških invalidih URL SRS 38/77, ki govori o pravici do povračila (regresa) pri nakupu motornih vozil. (Navedba v prejšnjem članku, ki se nanaša na pravico do brezplačnega vozila, je točna in jo navaja zvezni zakon v 60. členu, URL SFRJ 39/77.)

Republiški zakon o vojaških invalidih (pravice po tem zakonu imajo tisti vojaški invalidi, ki izpolnjujejo pogoje za priznanje lastnosti vojaškega invalida po zveznem zakonu o vojaških invalidih) navaja v svojem 33. členu (pod poglavjem: Druge pravice) sledeče:

(1) Invalidi, pri katerih je vojaška invalidnost v tem, da imajo spodnje okončine okvarjene najmanj za 60% ali da imajo zgornje okončine okvarjene najmanj 80% ter slepi invalidi imajo pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu pravico do povračila (v nadaljnjem besedilu: regres).

(2) Pravico do regresa ima invalid enkrat v šestih letih za osebni avtomobil oziroma enkrat v treh letih za motorno kolo ali skuter. Invalid, ki je lastnik motornega vozila, lahko dobi regres po poteku šestih oziroma treh let od dneva, ko si je vozilo kupil.

(3) Če invalid, ki je dobil regres, odtuji motorno vozilo pred potekom šestih oziroma treh let, mora vrniti sorazmeren del regresa, računano od prvega naslednjega leta po letu, v katerem je motorno vozilo odtujil pa do preteka šestih oziroma treh let in sicer vsako leto po eno šestino oziroma tretjino skupnega regresnega zneska.

(4) Regres je odvisen od odstotka invalidnosti ter od rednih dohodkov invalida in njegovih družinskih članov; regres znaša:

1. za invalide s telesno okvaro spodnjih ali zgornjih okončin s 100 odstotno invalidnostjo in za sle-

pe invalide – 40% od osnove;

2. za invalide s telesno okvaro spodnjih ali zgornjih okončin z 80 odstotno ali 90 odstotno invalidnostjo – 35% od osnove;

3. za invalide s telesno okvaro spodnjih okončin s 60 odstotno ali 70 odstotno invalidnostjo – 30% od osnove.

(5) Regres se poveča za 10%, če redni dohodki ne presegajo na družinskega člana 50% povprečnega mesečnega osebnega dohodka zaposlenih iz prejšnjega leta.

(6) Del dohodkov, ki pride na družinskega člana, se izračuna tako, kot je določeno za izračunanje dohodkov v zvezi z invalidskim dodatkom; pri tem se kmetijski dohodek upoštevajo po katastrskem dohodku v dejanskem znesku, drugi dohodki pa brez zmanjšanja.

Štiriinšestdeseti člen tega zakona pravi takole: Osnova za določitev regresa pri nakupu motornega kolesa ali skuterja je prodajna cena vozila, pri nakupu osebnega avtomobila pa prodajna cena avtomobila jugoslovanske proizvodnje do 1000 cm³.

Iz pravilnika o uporabi davčnih stopenj ter o načinu evidence, obračunavanju in plačevanju davka od prometa proizvodov in storitev pa po 50. členu sledi:

Pravico do nakupa osebnega avtomobila po 39. točki prvega odstavka 36. člena zakona brez plačila davka od prometa proizvodov, ima invalid ob tehle pogojih:

1. če kupi avtomobil neposredno od trgovske organizacije združenega dela ali iz uvoza;

2. če predloži prodajalcu oziroma carinarnici pisмено mnenje invalidske komisije oziroma komisije pristojnega zavoda za rehabilitacijo o njegovi invalidnosti, zaradi katere je trajno vezan na uporabo invalidskega vozička in mu je zato potreben osebni avtomobil, o njegovi zmožnosti voziti takšno vozilo, kakor tudi o dnevu, ko je nastala invalidnost;

3. če pokaže prodajalcu oziroma carinarnici ob nakupu oziroma pri uvozu vozniško listino, ki mora biti izdana na njegovo ime in mora biti v njej vpisan

dan, ko je nastala invalidnost ter o njegovi zmožnosti voziti takšno vozilo.

Prodajalec oziroma carinarnica mora vpisati v fakturo oziroma listino o uvozu številko in datum pismenega mnenja invalidske komisije oziroma komisije pristojnega zavoda za rehabilitacijo ter številko in datum vozniške listine.

Kupec – invalid mora predložiti organu, ki je pristojen za registracijo osebnega avtomobila, fakturo o nakupu; v njej morajo biti vsi navedeni podatki, registracijo osebnega avtomobila pa je mogoče izvršiti samo na ime takšnega kupca.

Ne plačuje se davek od prometa tistih proizvodov, ki so bili izdelani v invalidskih delavnicah za poklicno rehabilitacijo in za poslovanje invalidov dela oziroma v dijaških delavnicah in so bili kot taki tudi prodani neposredno ali po lastnih prodajalnah, ne glede na to, kdo je njihov kupec, pogoj pa je, da so v takih prodajah zagotovljene potrebne evidence.

Iz odloka o pogojih, pod katerimi smejo domače fizične osebe uvažati motorna vozila iz tujine je za invalide pomembna šesta alineja 3. točke, kjer je zapisano; da smejo ne glede na pogoje iz 2. točke tega odloka uvažati motorna vozila invalidi in sicer osebna motorna vozila s posebej konstruiranimi krmilnimi napravami, odvisno od telesne okvare. V deseti točki tega odloka pa se ponovijo (že navedeni) pogoji za uvoz motornega vozila:

Kdor uvažata motorno vozilo po 3. točki (šeste alineje) tega odloka, mora pri uvozu priložiti carinarnici potrdilo pristojne zdravstvene organizacije združenega dela, da mu je zaradi telesne okvare potrebno specialno motorno vozilo.

O vprašanjih, ki zadevajo vojne invalide naj pove-mo, da so v zakonodaji dokaj dobro rešena in zajemajo probleme vojaških invalidov v potankostih. Vendar pa se v prihodnosti obetajo nekatere dopolnitve, ki jim bomo skušali slediti in (natančneje kot se je to zgodilo v članku naše 14. številke) objaviti s pomočjo Republiškega komiteja za borce NOV in vojaške invalide ter v sodelovanju z njihovo pravno službo.

B. Ž. J.

Dvaindvajsetič »Po poteh partizanske Ljubljane«

Največ mladih

V Ljubljani je že včeraj krenilo na manifestativni pohod »Po poteh tovarštva in spominov« skoraj 22.000 učencev nižjih razredov vseh ljubljanskih osnovnih šol. Pot »Po poteh tovarštva in spominov« je vodila najmlajše udeležence ob spominskih obeležjih, kjer so imeli tudi krajše kulturne programe.

V torek, 9. maja pa se bo podalo na tekmovalni pohod »Partizanski marš« nekaj tisoč tekmovalcev in tekmovalk. Moške ekipe bodo tekmovalce na 25 kilometrov dolgi progi, ženske na 8 kilometrov dolgi progi.

Tako kot za tekmovanje »Štafet zmage« za moške in ženske ekipe, osnovnošolsko mladino in mladinske ekipe iz Slovenije, ter »Štafete bratstva in enotnosti«, ob zaključku naše redakcije še ne vemo natančnejšega števila tekmovalcev, kajti prijave še vedno prihajajo. Nedvomno pa bo letošnji pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« ne samo množičen, temveč tudi kakovostnejši, kajti vsi tekmovalci si bodo morali pridobiti pravico nastopa na predhodnih izbirnih tekmovalnih.

V soboto, 13. maja bodo krenili na manifestativni pohod »Po poteh tovarštva in spominov« številni mladinci, pripadniki JLA, TO, Milice in tako kot vedno tudi številni člani domobilnih brigad NOV mesta Ljubljane, TV kurirji, člani ZVB NOV ljubljanskih KS ter številni nekdanji borci in aktivisti.

Ekipe množičnega pohoda »Po poteh tovarštva in spominov« bodo že zgodaj zjutraj v soboto krenile iz Spodnje Hrušice in Tolstojeve ulice v Ljubljani, da bi se ob 11. uri zbrali na Trgu osvoboditve, kjer bodo podelili spominske znake na prapore in kjer bo imel osrednji govor sekretar predsedstva CK ZKJ, Stane Dolanc.

-tu-

...!?

Ko sem pred dnevi odšel na Koroško v Avstriji, sem se odločil za majhen poskus, Sklenil sem, da bom z vsakim govoril samo slovensko,

Že v Podljudelju sem imel prvo priložnost. Ustavil me je starejši možakar in me, seveda, v nemščini prosil, naj ga peljem v »Klagenfurt«. »V Celovec bi radi,« sem ga popravil. Čeprav je še vedno poskušal vztrajati pri nemščini, sva se do Celovca lepo »po sloveje« zmenila, da je v domu za ostarele v Podljudelju, da avto dobro teče (čeprav je bila le službena »katrica«) in še marsikaj drugega.

V Celovcu sem nekega fanta petnajstih ali šestnajstih let vprašal, kje je Gasometergasse, Pogledal me je nekoliko začuden, nato pa odgovoril. »Kar z mano pojdite, bom vam pokazal.« Po narečju sem sklepal, da ni iz Celovca, zato sem želel zvedeti, od kod je. Bil je iz okolice Pliberka,

Nekoliko naprej sem zmotil pogovor dveh žensk z istim vprašanjem (na tej ulici je namreč sedež Zveze slovenskih organizacij). Čeprav sta imeli na glavi značilne koroške klobuke, sta me morali razumeti, sicer mi ne bi znali natančno povedati, kam naj grem. Odgovorili sta sicer v nemščini, vendar prijazno,

Tudi iz Celovca v Železno Kaplo sem dvakrat poskusil s slovenščino in obakrat »uspel«. Ko sem se o tem pozneje pogovarjal v slovenski posojilnici v Železni Kapli, mi je eden izmed uslužbencev dejal: »Tako bi morali ravnati vsi, ki pridete iz Jugoslavije. Naj povem še jaz svoj primer. Pred nedavnim je bil v naši posojilnici nekdo (če bi vedel ime, bi ga napisal, op. M. V.) iz Slovenije. Čeprav je nad vhodom velik napis »Posojilnica« in tudi mi smo govorili slovensko, je mož vztrajal pri svoji polomljeni nemščini. Tudi še po tem, ko smo ga opozorili, da znamo slovensko. To ni osamljen primer in ne vem, zakaj nekateri tako radi pokažejo, da znajo nekaj nemških besed.«

Ker tudi sam ne vem, sem pogoltnil sramoto in to zapisal.

Milan Vogel

Kdo ve, o čem sta razmišljala dva popotnika, ki sta nekega sončnega majskega dne 1941. leta počivala ob cerkvi sv. Marka? Morda sta se spominjala šolskih dni, ko sta se morala učiti Prešernovih pesmi, in ocen, ki si jih je učitelj vestno zapisoval v redovalnico?

Ljudje na bližnjih njivah so začudeno opazovali tujca, saj v tistih dneh v Vrbo niso prihajali turisti, da bi videli rojstno vas in hišo velikega pesnika-preroka. Časi so bili taki, da ljudje niso imeli radi opravka z neznanimi ljudmi.

Tujca sta si res imela kaj povedati. Namerno sta si izbrala cerkvo Sv. Marka v Vrbi za sestanek, kajti tu sta se počutila najbolj varna. Srečala sta se Jeseničan Jože Šavli in Stane Kovač, ki se je iz Ljubljane pripeljal s kolesom. Tu, pri cerkvi, je Stane Kovač povedal Šavliju, da je bila v Ljubljani ustanovljena Osvobodilna fronta in mu razlagal, kako naj se na Jesenicah lotijo priprave za ustanovitev mestnih, vaških, obratnih in terenskih odborov Osvobodilne fronte.

Šavli se je hitro in odločno lotil te akcije.

Prva vest o ustanovitvi OF

Znano je, da se je do napada Nemčije na Sovjetsko zvezo 22. junija 1941 Osvobodilna fronta slovenskega naroda imenovala Protiimperialistična fronta. Ime Osvobodilna fronta se je prvič pojavilo v Slovenskem poročevalcu 11. julija 1941.

»Osvobodilna fronta slovenskega naroda, ki ji je dala pobudo Komunistična partija Slovenije in ki se ji je na temelju popolne enakopravnosti pridružilo vse, kar misli in čuti odkritosrčno slovensko, je zavzela tak razmah, da jo smemo po vsej pravici imenovati edinega slovenskega predstavitelja... Osvobodilna fronta ima odprta vrata za vsakega zavednega Slovenca, za vsako skupino, ki se želi udeleževati osvobodilnega boja proti fašističnim zatiralcem...« je v omenjenem članku zapisal Boris Kidrič.

Prvi Jeseničan, ki je sploh zvedel za ustanovitev Osvobodilne fronte, je bil nekdanji komunistični župan Koroške Bele in delegat na ustanovnem kongresu KPS 1937. leta na Čebinah, Vencelj Perko.

»Prek ilegalne zveze centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije sem dobil navodilo, naj takoj pridem v Ljubljano,« se tistih dni spominja Vencelj Perko. »Rečeno mi je bilo, naj se oglasi pri neki ženski, šivilji, v Studentski ulici. Žal sem pozabil ime tiste ženske. Obvestila me je, da me bo eden od članov CK KPS čakal v Tivoliju pri bivšem Jakopičevem paviljonu. Na tej javki sva se dobila z Borisom Kidričem, ki mi je povedal, da

Snovanje OF na Jesenicah

»...pred ognjem dom, pred točo mi pšenico bi bližnji sosed varoval – svet Marka.«

Tako je zapisal veliki slovenski pesnik dr. France Prešeren, ko je pel slovenskemu narodu in v pesmi Krst pri Savici napovedal, da »tja bomo našli pot, kjer nje sinovi si prosti vol'jo vero in postave.«

so pred nekaj dnevi ustanovili Osvobodilno fronto, kdo jo sestavlja, njen cilj in kaj je s tem v zvezi naloga komunistov. Razložil mi je, kako naj na Jesenicah organiziramo odbore OF. S Kidričem sva o tem govorila okoli 1. maja.

Ko sem se vrnil na Jesenice, sem sklical sestanek odgovornejših članov partije. Sestanek je bil ponoči v mojem stanovanju na Javorniku. Sestanka so se udeležili: brata Polde in Viktor Stražisar, Jože Gregorčič, Franc Potočnik, ing. Oswald, Marija Žumer, Tone Talar, Viktor Kejžar, Karel Preželj, Edo Giorgioni in Albin Pičnik. Razen ing. Oswald in mene so vsi naštetih padli kot funkcionarji OF in pripadniki partizanske vojske.

Na sestanku sem poročal o pogovoru z Borisom Kidričem in nalogah, ki so nam naložene. Zmenili smo se, kdo od predstavnikov posameznih skupin bi bil najbolj primeren, da postane član odbora OF. Za pogovor s krščanskimi socialisti so določili mene. Sklenjeno je bilo, da zadevo uredim prek dr. Aleša Stanovnika. Dr. Stanovnik je soglašal z ustanovitvijo OF in s prvim odborom OF mesta Jesenice, vendar nisva mogla uresničiti nalog, ki sva jih imela v načrtu. Maja 1941 so dr. Stanovnika izgnali v Srbijo, mene so kmalu zatem aretirali in odgnali v begunjske zapore.

Prve aretacije članov OF

Maja 1941. leta je nemški okupator začel z aretacijami domačinov na Jesenicah in v zgornji savski dolini. Najprej so »očistili« inteligenco: učitelje, profesorje, duhovnike in druge javne delavce ter predstavnike naprednih organizacij in društev. Zatem so se lotili Ciganov. Vendar majske aretacije niso bile v zvezi z Osvobodilno fronto. Nemci so z lovom na učitelje in druge javne delavce ter komuniste želeli »odsekati narodo glavo«, da bi ga enkrat za vselej pokorili višji rasi.

Prve aretacije v zvezi z Osvobodilno fronto so se začele julija 1941. leta iz naslednjega razloga:

Poleg komunistov so se snovanja OF na Jesenicah požrtvovalno lotili tudi krščanski socialisti in to Mirko Frankič-Tilen, Ivan Kavčič in Jože Šavli. Šavli, ki je stanoval v hiši Franca Hafnerja na Jesenicah, je imel doma spisek članov OF. Spisek je vseboval tele podatke: ime in priimek člana OF;

poleg imena je bilo s pikami označeno, če ima kdo kako orožje. Tri pike poleg imena so pomenile, da ima doma puško, pištolo in strelivo. Dve piki sta pomenili, da ima samo puško in strelivo. Ena pika je označevala, da ima pištolo. Če poleg imena ni bilo pik, je pomenilo, da nima orožja.

Jože Šavli

Slovinci!

Velika italijansko-nemška dvomesečna ofenziva, pri kateri je sodelovalo nad 60.000 Italijanov in nad 20.000 Nemcev, opremljenih z najmodernejšim orožjem, je doživela popoln neuspeh. Sovražniške izgube znašajo okrog 2.000 mrtvih in ranjenih, naša narodna vojska beleži 360 mrtvih, ranjenih in pogreanih.

Samo v tekočem mesecu je naša hrabra vojska uničila preko 350 laških in okrog 100 nemških razbojnikov ter okrog 140 belogardijskih bratomorilcev. V bojih so zaplenili tudi 12 strojnic, preko 110 pušk, ogromno municije, radijske postaje itd. itd.

Blizu je dan obračuna za vse krvave zločine laških, nemških in madžarskih, kakor tudi vseh belogardijskih banditov.

Poslednji pošteni Slovenec se pridruži v teh odločilnih dneh OF, edini, vreslovenski narodni organizaciji!

Pospešimo konec režima krvi in solz, lakote in brezpravnosti!

Kdor danes ne izpolnjuje svoje narodne dolžnosti je sokriv trpljenja in zločinov ki jih vrše nad slovenskim narodom!

Vse za našo vojsko! Smrt fašističnim banditom in belogardijskim bratomorilcem! Vaj v OF! Vaj za OF!

Sredi oktobra 1942

Osvobodilna fronta.

Zaseda in smrt

Marca 1942. leta so se z Mirce spustili na Jesenice Mirko Frankič, Jože Šavli in Ivan Kavčič. »Na Javorniku smo zavili v goščino,« se spominja Frankič, »kjer smo srečali več znanih delavcev. Eden izmed njih nam je celo plačal pijačo. Z delavci, ki so šli na nočno delo v Železarno, smo se pogovarjali o položaju na Jesenicah in okolici. Zavedam se, da je bilo naše ravnanje v nasprotju s partizansko taktiko in previdnostjo. Nismo upoštevali dejstva, da so v minulih dveh mesecih na Jesenicah zaprli preko 200 aktivistov OF in da je po Jesenicah in Javorniku kar mrgolelo vohunov.

Po globokem snegu smo po glavni cesti nadaljevali pot proti Zirovnici. Bilo je temno. Prvi je šel Šavli, ki je v rokah držal pištolo, drugi je bil Kavčič in tretji jaz. Če me bo kdo ustavil, ga takoj ustrelim, je dejal Šavli. Okrog 200 metrov od Mulejeve gostilne na Potokih smo padli v zasedo. Nemci so nas čakali in takoj vžgali brez vzklika stoj. Šavli je takoj padel, za Ivančiča odtistihmal nihče več ni slišal niti ne vemo, kje je njegovo truplo. Rešil sem se le jaz, ki sem bil zadnji v vrsti.

Kako je partizansko vodstvo cenilo Šavlija, je razvidno iz objavljene osmrtnice v Slovenskem poročevalcu z dne 5. maja 1942. leta, ki se glasi:

»Zadet od nemških krogel je padel na bojni poljani naš hrabri tovariš

ŠAVLI
komandir partizanske čete v I. grupi odredov, vodilni član katoliške skupine v Osvobodilni fronti slovenskega naroda.

Izpolnil je do kraja svojo partizansko dolžnost. Glavno poveljstvo slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet.

Dvajset dni pozneje je Slovenski poročevalec (26. maja 1942.) objavil življenjepis Jožeta Šavlija, v katerem je med drugim rečeno:

»Bil je moder in preudaren, obenem izredno pogumen, v akcijah iznajdljiv in legendarno junaški. Delavska in slovenska zavest sta bili pri njem gonilni sili, njegov krščanski nazor pa duhovni temelj, na katerega je naslonil vse svoje delo, ki je bilo delo za skupnost, delo za nov slovenski svet, ki mu ga Bog ni dal dočakati.

Jože Šavli je bil krščanski socialist, v slovenskem osvobodilnem boju pa samo borec, najboljši prijatelj soborcev komunistov in Sokolov, ves predan le skupnemu frontnemu delu za osvoboditev in vstajenje delovnega slovenskega ljudstva.

Jože Vidic

Zadnjo nedeljo v juniju 1941 je bil Jože Šavli z ženo na sprehodu. Medtem ga je na stanovanju zaman iskal dr. Keržan. Naslednjega dne sta se srečala in dr. Keržan je vprašal Šavlija, če ne stanuje več pri Hafnerju; prejšnji dan je namreč videl prihajati iz njegovega stanovanja Franceta Hafnerja.

Šavli je kmalu ugotovil, da v stanovanju nima več spiska članov Osvobodilne fronte.

Zakaj je Hafner potreboval spisek, je bilo znano že čez štiri dni. Spisek je bil v rokah gestapa. Sledile so množične aretacije. Gestapo je iskal vse, ki so bili zapisani na Šavlijevem spisku. Dne 2. julija je gestapo obkolil predel Jesenic okrog hotela Pošta. Med deveto in deseto uro so aretirali Matijo Roglja, Franca in Andreja Aleša, Ivana Poljšaka, Lovra Puca in druge.

Mirko Frankič je prišel zvečer domov. Sestra Vida mi je povedala, da je okolica stanovanja že obkoljena. Skozi okno je na dvorišču sosednje Moričeve hiše zagledal dva policista. Frankič ni okleval. Urno je zapustil hišo ter zbežal čez vrt in pokopališče v gozd na Mirci nad Jesenicami, kjer je prešpal. Tako je Mirko Frankič prebil prvo noč v partizanih. Sam, brez opreme, orožja, tovarišev, zvez in hrane. Naslednjega dne je blodeč po gozdu srečal Jožeta Šavlija in Ivana Kavčiča, ki sta se prav tako srečno umaknila aretaciji.

Oče Šavlijeve žene je namreč delal pri železnici na Jesenicah. Tam mu je nekdo rekel, naj opozori zeta, da ga je Hafner izdal. Ko je Šavli to zvedel, si je oprtal nahrbtnik, vzel pištolo in odšel v gozd. Nemci so ga res iskali doma, a ker ga niso dobili, so v begunjske zapore odpeljali njegovo ženo Mihaelo.

Pobegla trojka je še istega dne v gozdu srečala Staneta Bokala, komunisto od leta 1931. Ti štirje so potem tvorili prvo partizansko skupino v gozdu na Mirci nad Jesenicami. Čez dva dni so bili že vsi oboroženi. Bokal, Šavli in Kavčič so padli že zgodaj v letu 1942. Vojno je preživel le Mirko Frankič-Tilen, znameniti partizanski intendant.

Zveza socialistične mladine Slovenije v luči izročil narodnoosvobodilnega boja in revolucije

... te vrednote živijo, bogatijo!

»V VSEH OBDOBJIH NAŠE NOVEJŠE ZGODOVINE SE JE NAŠA PARTIJA NASLANJALA NA MLADINO S POLNO ZAUPANJA IN SE V TEM NI NIKOLI PREVARALA. MLADINA JE VEDNO, Z NAVDUŠENJEM, KI JI JE LASTNO, PREVZEMALA NAJVEČJE BREME IN IZPOLNJEVALA VSE, KAR JE BILO POSTAVLJENO PREDNJO, TAKO MED NARODNOOSVOBODILNIM BOJEM KOT V POVOJNI IZGRADNJI DEŽELE. MI SMO LAHKO PONOSNI NA NAŠO MLADINO. TAKO BO, PREPRIČAN SEM, TUDI V PRIHODNJE.«

TITO

Minilo je več kot pet let od tretje konference Zveze komunistov Jugoslavije, tega za našo mladino zgodovinskega partijskega sestanka, ko je bilo (ob odločnem opozorilu, da je skrajni čas zapustiti mesto nedejavnega opazovalca družbenih dogajanj in začeti z akcijo!) najceloviteje spregovorjeno o mladi generaciji, ki ima in bo imela po vseh zakonitostih družbenega razvoja – polno zaposlena v družbenopolitičnem življenju in samoupravnem odločanju – nenadomestljivo vlogo v nadaljevanju revolucije! O tem, kako je mladina v tem trenutku socialistične graditve pripravljena in željna nadaljevati naš boj za lepši jutrišnjik in predvsem v kolikšni meri gradi svojo ustvarjalno prisotnost na spoznanjih revolucionarne borbe predhodnih generacij, smo se pogovarjali z Ladom Goričanom, sekretarjem Vitom Habjanom in Cirilom Sitarjem, predstavniki republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije.

Mladina mora in je pripravljena nadaljevati to revolucijo

Jasno in odločno je bila opredeljena misel, da je naša prihodnost vezana za socializem. Nič manj spoznanje, da revolucija, kakršna je naša, v nobenem izmed svojih obdobj ni bila samo boj za eno generacijo. V uresničevanju te vizije pa imajo mladi pred seboj jasna vodila: množičnost v akciji in razredni odnos do širših družbenih dogajanj. In to, kar je v oboroženem delu revolucije pomenilo orožje, je danes delo. Delo je tisto, ki opredeljuje položaj mladega človeka v družbi in ustvarja pogoje za uspešno zoperstavljanje odklonom. Je tisto, kar pogojuje revolucionarno preobrazbo naše družbe in le z delom, pravijo, si bo moč ustvariti pogoje lastnega obstoja, lepšega in vrednostnejšega življenja.

»Mladina mora in je pripravljena nadaljevati to revolucijo!« smo zapisali. »Delež mladinske organizacije je pri tem dosti velik, odločujoč in interes enovit, o tem ne gre dvomiti.«

V imenu nadaljevanja naše revolucije je kot last vseh organiziranih socialističnih sil in znotraj njih še posebno mladinske organizacije, s posebno pozornostjo obdano ohranjanje družbenih in moralnih vrednot narodnoosvobodilnega boja... In da ta izročila kot dragocena zakladnica za vzgojo današnjih in prihodnjih generacij že dolgo niso več samo besede, zapisa-

ne v programskih načelih organizacije zveze socialistične mladine, in ne prazno izgovorjena puhlica, govori življenje okrog nas.

»To je vendar usmeritev naše revolucije in tradicij, o katerih govorimo danes, ne gre posebkati!« smo zapisali. »Zato je zmotno mnenje, da se le-te ogledujejo le v določenih akcijah in manifestacijah, ko pa vendar prepletajo

vse naše delo, vsa naša hotenja.«

Več kot prisotna je pospešena krepitev zavesti mladih v revolucionarnem in socialističnem duhu, ki jo spremlja dejstvo, da so v slehernem trenutku pripravljeni izgrajevati naš samoupravni socialistični sistem in ga tudi braniti. To govori še o nečem: izročila narodnoosvobodilnega boja in revolucije že dolgo niso več obravnavana zgolj z

zgodovinskega obzorja, marveč je ta dejavnost usmerjena tako, da se revolucionarna preteklost prepleta s sedanjim dogajanjem in se medsebojno bogati.

»Le tako prehajajo revolucionarne tradicije v kri in meso naše vsakodnevne akcije!« smo zapisali. Le tako se ustvarjajo novi družbenoekonomski odnosi, boljši in srečnejši človeka.

Sadovi se ne razgublajo in naša prihodnost je svetla

Pomislike, da se izročila narodnoosvobodilnega boja in revolucije – ki jih z mnogo ljubezni vcepilamo mlademu človeku že od prvih šolskih dni – preko srednjih šol in tja

do univerze, često porazgube, so naši sogovorniki odločno zanikali in tudi pojasnili:

To je dediščina preteklega obdobja, nikakor pa ne podobna današnjih prizadevanj mlade generacije. Niti za trenutek ne pozabljajo, pravijo, da so vzgojna organizacija in prizadevanja, da bi sleherni mladi človek skozi razne oblike idejnopolitičnega izobraževanja postal celovita socialistična osebnost, je že dobro utečena družbena akcija. Tudi ne gre pozabiti, da so v obdobju od devetega kongresa v Murski Soboti, in do desetega kongresa, ki bo oktobra v Novi Gorici, prešli obdobje organizacijskih težav in da so v obdobju pospešenega vključevanja mladih v politični sistem, v čas množičnega in pravičnega opredeljevanja do vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

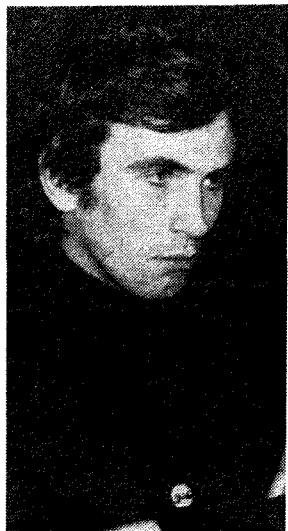
»Sadovi se ne razgublajo in naša prihodnost je svetla!« smo zapisali. »Prenašajo se v širino in ni tolikšnega pregleda nad njimi, to je boj znotraj sistema in so pozitivna presejanja manj opazna.«

Akcija je torej tu in kot potrditev, da se ni bati koraka nazaj, je bila izrečena še misel iz osnutka resolucije za deseti kongres Zveze socialistične mladine Slovenije. Tista, da socialistična usmerjenost mladega rodu ni zajamčena in da je potrebno v zvezi s tem nenehno in resnično zagotavljati opredelitev mladih ljudi za socializem, da se je potrebno zanjo tudi bojevati.

In ta vizija je vredna žrtev...

Tako je pri nas, na Tolminskem!

JOŽE CIMERMAN, sekretar ZSMS Tolmin

»Letos bo mladinska pohodna brigada Simona Gregorčiča že šestič krenila po partizanskih poteh... Stevilna pratizanska obeležja, skrita v gozdovih in livadah Sentviške planote, Baške grape, Kolovrata, Breginjskega kota, Golobarja, Krka in drugih bodo ob obisku »gregorčičevcev« ponovno oživila. In iz planinskega cvetja spleten venec, ki ga bomo položili na spominsko ploščo, bo dan od srca. To bo skromna zahvala vsem padlim in preživelim, ki so se bojevali za svobodo.

In tako bo letos in prihodnja leta! Pohod po poteh partizanskih enot bo med mladimi na Tolminskem živel. Vedno novi rodovi potomcev Skalarja, Šavlija in drugih se bo-

do seznanjali s herojsko borbo svojih predhodnikov.

Tam v divji, težko dostopni grapi ob Zadlaščici leži osamljen, menda edini še obstoječi partizanski objekt v občini Tolmin. Le redki so bili tisti, ki so se po strmi poti spustili v ta kraj. Pred letom dni pa je mir te partizanske kočice (nekdanje tehnike) zmotila skupina mladih. Skupaj z borci so se odpravili na to pot, jo obnovili, popravili kočico, vzidali novo spominsko ploščo. Ob odkritju je bilo v grapi več kot dvesto mladih in borcev. Kako odločno in lepo je zadonela pesem iz njihovih grl. To ni bila običajno zapeta pesem. Nekaj več je bilo v besedah »nabrusimo kose, že klas dozoreva in žetve bo-

gate napočil je čas«. Tako zapoje lahko le nekdo, ki res ljubi svojo domovino, ki je zanjo pripravljen dati vse, tudi življenje.

Takšna srečanja našo zavest, našo pripadnost in ljubezen do domovine, lahko samo bogatijo.

In veste, da smo ob krajevnem prazniku mladi iz vasi v neposredni bližini Tolmina izvedli partizanski miting. S pristrčnim in dobro pripravljenim programom smo navdušili prepolno dvorano zadrugnega doma. Najbolj ganjen ni so bili partizani... V očeh teh klenih, trdih mož so se zalesketale solze. To je bilo največje plačilo za trud, ki smo ga vložili. Še več! To je bila potrditev, da smo na pravi poti.

Tako je pri nas, na Tolminskem!«

V zvezi socialistične mladine so danes zavestnejši kot kdajkoli poprej in se v polni meri zavedajo odgovornosti pred svojim članstvom in našo samoupravno socialistično skupnostjo. Vedo, da bo mladina in njena organizacija le tako potrjevala odgovornost, ki jo ima pred našo revolucionarno in z mnogimi žrtvami tlakovano preteklostjo. In to vedo, da je vizija naše prihodnosti, ki smo si jo začrtali vsi skupaj in jo že uresničujemo, vredna žrtev! Graditi in če bo potrebno braniti svojo domovino, ki je ni enake na svetu, je vodilo generacije, o kateri smo govorili danes. In tudi tiste, ki ne izpolnjujejo programskih načel (nekaj jih je, kaj bi si metali peska v oči!), morajo vključiti, prevzgojiti. Saj so frontna in revolucionarna organizacija, mar ne?

Tako so rekli.
Milena Štrajnar

Pomeben mejnik v praznovanju 1. maja je bila prva svetovna vojna, nastanek kraljevine Jugoslavije ter oktobrska revolucija. Pod vplivom Sovjetske zveze so tudi pri nas nastajali marksistični krožki pod vodstvom KP, ki je imela vedno večji vpliv tudi na praznovanje 1. maja. Starojugoslovanska oblast je proslave ob 1. maju kmalu prepovedala, preprečiti pa jih ni mogla. Pri organiziranju proslav so dobivala vedno pomembnejšo vlogo delavsko prosvetna društva »Svoboda«, praznovanje pa je postajalo enotnejše v vsej Sloveniji. Leta 1919 je jeseniška »Svoboda« pripravila eno največjih proslav. Na predvečer so zaintrigirali češko socialno dramo »Izza štirih revnih sten«, naslednji dan pa je bila v gostilni »Pri jelenu« proslava, na katero je prišlo toliko ljudi, da so bili prostori premajhni. Delavci so množično odšli po ulicah ter nosili rdeče zastave in razna gesla. Zborovanje je bilo pred kolo dvorom, nato pa je pevski zbor zapel več delavskih pesmi. Od leta 1919 so na Jesenicah kljub prepovedim vsako leto praznovali 1. maj. Leta 1923 so okrasili svoja delovna mesta, mladinci »Svobode« pa so po vrhovih zakurili kresove. Zjutraj je bila budnica kovinarske godbe in javni govorniki so govorili o pravnici, prebivalci pa so se vključili v povorko okrog Jesenic. Raztrosili so tudi letake in po smrekah okrog mesta obesili rdeče zastave, ki jih je policija vztrajno odstranjevala. V Delavskem domu se je že zjutraj zbralo veliko ljudi, mladinci pa so prodajali posebne prvomajske izdaje časopisov, šopke, rdeče trakove in marksistično literaturo, ki so jo pripravili vsako leto. Popoldne je bilo praznovanje na Poljanah, kamor so prišli tudi delavci iz Gorij in Javornika.

Organiziranje prvomajskih proslav je bilo tudi drugod po Sloveniji tesno povezano z delom DPD Svoboda. V Meziški dolini so okrog leta 1920 ob 1. maju postavili mlaje z vencem iz cvetja in zastavo na vrhu. Organizirali so celo tekmovanje v plezanju na mlaj, vendar je bilo deblo obeljeno in tako je leta 1920 priplezal na vrh samo eden, za kar je dobil nagrado sto kron. Zelo razširjeno je bilo tudi tekmovanje v okrašanju koles, s katerimi so se iz Mežice in Črne vozili na proslave v druge kraje. Po pripovedi so bile na kolesih v Meziči »cele cvetlične grede in venci«. Na proslavah so sodelovali tako delavci leškega premogovnika, ravske železarne, meziški rudarji kot tudi delavci prevajalske papirnice in žage Korotan, vodil pa jih je pisatelj in politik Prežihov Voranc. Prvega maja leta 1926 je na Ravnah (tedaj Guštanj) ob šestih igrala godba budnico, praznik pa je napovedalo tudi streljanje z »možnarji«, ki ga je bilo slišati po vsej

Praznovanje prvega maja v Sloveniji od prvih začetkov do danes

MILAN VOGEL

dolini. Na praznovanje so se delavci pripravljali že več mesecev prej in delo je bilo natančno razdeljeno. Strelci so zbirali denar za nakup smodnika in skoraj ni bilo delavca, ki ne bi ničesar prispeval. Pri proslavah so sodelovali tudi jahači, ki so svoje konje tako okrasili kot kolesarji kolesa. Okraševanje je bilo hkrati tudi tekmovanje. Ženske so izdelovale vence in zastave, s spomladanskim cvetjem pa so okrasile okna in vrata hiš. Veljalo je mnenje, kdor za 1. maj ne okraši hiše, ni delavec, ali pa je hlapec kapitalistov. Popoldne je z Raven krenila povorka na shod v Prevalje.

Po šestojanuarski diktaturi, ko so bila pri nas praznovanja prepovedana, so delavci iz Meziške doline pošiljali svoje delegate na proslave čez mejo v Avstrijo, sami pa so začeli praznovati skrivaj v naravi. Najpogostejša zbirališča so bila Hamunov vrh nad Mežico, Leše,

Smrekovec, Št. Vid, Kotlje, Sv. Helena.

Tudi na Jesenicah so oblasti leta 1927 prepovedale vsakršno praznovanje 1. maja, vendar so »svobodaši« na predvečer kljub temu igrali Cankarjevo dramo Hlapci, po smrekah okrog Jesenic pa so spet razobesili rdeče zastave. Člani KP so raztrosili letake, s katerimi so pozivali k mednarodni solidarnosti. Po letu 1929 so se tudi jeseniški delavci zatekali v naravo na že tradicionalna mesta na Poljane in Završnico nad Zirovnico.

Ob nastanku kraljevine Jugoslavije so prvič praznovali 1. maj tudi v Prekmurju, ki je bilo priključeno k Jugoslaviji. Prvi mlaj so leta 1919 postavili pripadniki madžarske narodnosti. Ker pa ob agrarni reformi niso dobili zemlje, so kot znak protesta na vrh mlaja privezali madžarsko trobojnico ter trakove z barvami madžarske zastave. Slovenci v Prekmurju takrat mlaje niso postavljali, ampak so

z zelenjem krasili hišna vrata in okna ter vozove.

Tako je bilo praznovanje 1. maja po letu 1929 do druge svetovne vojne vezano predvsem na tajne shode v naravi ter na ilegalno izobešanje zastav, postavljanje mlajev in kurjenje kresov. Uveljavili so se tudi nekateri delavski razpoznavni znaki (rdeča kravata, rdeča bluz, rdeč nagelj in trakovi iste barve ter zastave in mlaji.)

Praznovanje 1. maja med narodno osvobodilno vojno

Praznovanje delavskega praznika v tem obdobju bi lahko razdelili na praznovanje v partizanskih enotah ter na praznovanje v zaledju. Seveda pa ne moremo govoriti o neki strnjeni obliki praznovanja, ker so okupatorji tovrstne manifestacije

pričakovali in jih poskušali preprečiti. Kljub temu pa so ilegalne organizacije in prebivalci sami sovražnika večkrat presemetili. Že leta 1942 so partizani in prebivalci v Podturnu skupaj praznovali 1. maj. V vasi Laze na Planinskem polju so skorejci 1. maja leta 1943 popisali skoraj vse zidove v vasi z različnimi parolami, raztrosili letake ter zastavice, ki so jih sami izdelali.

Tudi v Ljubljani je bila 1. maja 1943 velika akcija ilegalcev. Trosili so letake, pisali po zidovih parole, po ulicah pa so polivali rdečo barvo. Po okoliških hribih so zagoreli kresovi, po Ljubljani pa so spustili okrog trideset čolnov s svetilkami, na največjem pa je bila izpisana svetleča parola »Živel 1. maj«. Na glavni pošti je zjutraj zaplapolala rdeča zastava, dopoldne pa so na več krajih spustili v zrak rdeče balone. To je bila ena največjih prvomajskih manifestacij med vojno.

Med partizanskimi enotami pa je bila najpogostejša oblika praznovanja 1. maja kurjenje kresov in postavljanje mlajev. Tako so na predvečer 1. maja leta 1944 vosovci na Begunjski zakurili kres in ob njem prepevali in igrali na harmoniko, po okoliških hribih pa so našli še okrog petdeset kresov. Prav tako so isti večer zakurili kres tudi partizani na sv. Planini v Zasavju in povsod drugod po Sloveniji.

V nekaterih krajih so na 1. maj pripravili zborovanja tudi Nemci. Leta 1944 so v Zagorju na silo zvlekli skupaj nekaj kmetov in delavcev ter praznik izkoristili za svojo propagando.

Zadnje leto vojne so drugod po Jugoslaviji praznovali 1. maj že v svobodi, v Sloveniji pa so spet goreli le kresovi, ker so se partizanske enote pripravljale, da zajamejo umikajoče sovražnike.

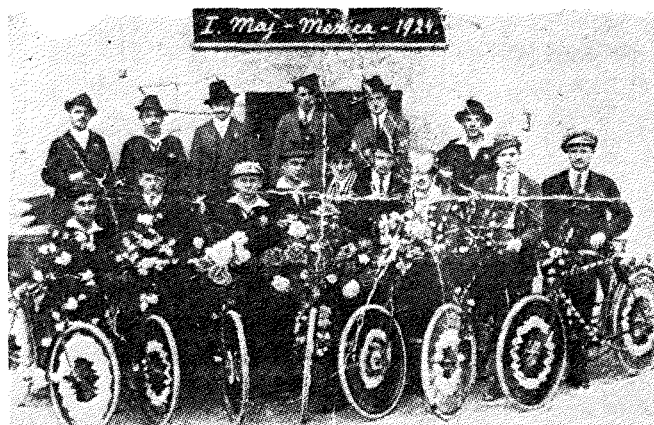
Praznovanje 1. maja po osvoboditvi

Z nastankom nove Jugoslavije je postal 1. maj državni praznik, zato je izgubil precej svoje prvotne vsebine in dobil bolj pomen nekakšnega »letnega« prikazovanja uspehov in dosežkov delavcev in njihovih kolektivov. Takšen je bil 1. maj leta 1946, ko so se v Ljubljani zbrali delavci iz vse Slovenije, da bi pokazali, kaj so v enem letu svobode naredili. Takšno je bilo praznovanje naslednja leta in tudi danes ob 1. maju izročamo namenu razne gospodarske in druge objekte, pripravljamo proslave s političnimi govori in kulturnimi programi, ki pa se jih ljudje vedno manj udeležujejo. Prvi maj postaja kljub tem prizadevanjem le dela prosti dan, ki ga ljudje izkoriščajo za potovanja, počitek in domača dela.

Se vedno pa so živi nekateri ostanki predvojne praznovanja, ki so v glavnem vezani na srečanja v naravi, kjer so se delavci sestajali v času prepovedi praznovanja, zato ima tudi nekakšen »tovariški« značaj. Takšna so srečanja na ljubljanskem Rožniku, Št. Joštu nad Kranjem in drugod. Vendar mlaji postajajo vedno redkejši in kresove kurijo le še mladinske organizacije.

V nekaterih krajih poskušajo nekdanje oblike praznovanj spet obuditi. Tako v Ljubljani v spomin na ilegalno akcijo leta 1943 spuščajo po Ljubljani kresove na splavih, vendar so to le osamljeni primeri.

Referat na posvetovanju etnoloških društev Jugoslavije v Novem Pazaru septembra 1977.

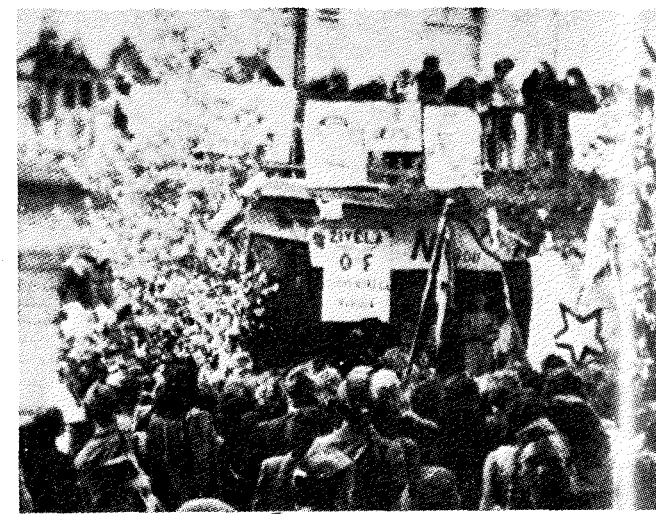
Prvi maj v Meziči, leta 1924

Jeseničani na Završnici 1. maja 1939

Praznovanje 1. maja v Idriji, leta 1901

Proslava 1. maja v Šmartnem, leta 1944

Stisnjena v dolino Bele sameva Železna Kapla. Malo poti jo povezuje s sosednjimi zaselki in strme grape so pripravne le za spuščanje lesa v dolino. Če se nekoliko poigramo z imenom kraja, lahko zapišemo, da so Kapelčani »železni« ljudje, vsaj pri ohranjanju slovenske kulture. Nekatere je res razgrizla nemška rja, druge pa je to kalilo in jih še tesneje združilo v slovenskem prosvetnem društvu Zarja. Prav Zarja je bila v sedemdesetih letih delovanja trden branik slovenske kulture v Železni Kapli in jo danes lahko štejemo med najaktivnejša in najbolj revolucionarna slovenska prosvetna društva na Koroškem.

V Železni Kapli je začel vreti tudi upor proti nacizmu, ki so ga zanetili prav člani Zarje in ki se je hitro razširil po vsej Koroški. Toda za to so padale slo-

Sedemdeset let izkušenj in bojov

SPD Zarja iz Železne Kaple je bilo vedno eno izmed najbolj delovnih in revolucionarnih društev na Koroškem

aprila 1943 pa je društvo izgubilo še svojega predsednika Franca Pasterka-Lenarta.

Osvoboditev ni prinesla svobode, ampak razočaranja. Obljube, ki so jih predstavniki uradne Avstrije dajali Slovincem in svetu, da so si zagotovili

in danes lahko naštejemo že okrog štiristopetdeset članov. Če povemo, da v vsej občini Železna Kapla živi okrog štiri tisoč prebivalcev, je podatek še zgovornejši. Število pevcev se je tako povečalo, da pojejo v moškem, mešanem in lovskeem zboru. Tudi

narodnostni obstoj bojujemo tudi za nova delovna mesta, ki jih tudi Nemci potrebujejo.

Vsako leto drugo nedeljo v juniju organiziramo »Poletno noč«. Lani se je na tej prireditvi zbralo nad devetsto ljudi, letos pa jih pričakujemo več

na Koroškem naš drugi najpomembnejši namen. Večkrat nas vabijo tudi na gostovanja v tujino. Lani smo bili v Franciji, 28. aprila pa potujemo v Bern, kamor nas je povabila švicarska delegacija, ki je bila pred dvema letoma na obisku na Koro-

omeniti, da nam je z učitelji in pri nabavi noše za plesalce zelo pomagala kranjska Sava, s katero tesno sodelujemo.«

To so le drobci iz sedemdesetletnega boja za ohranitev slovenskega jezika in kulture v Železni Kapli, toda dovolj zgovorni, da nas navdajajo z optimizmom. Ko sem zvečer lezel po luknjah, kjer naj bi bila cesta z Jezerskega proti Kranju, glavna prometna povezava doline Bele z Jugoslavijo, sem razmišljal o našem odnosu do koroških Slovencev. V Železni Kapli je slovenski hotel Obir, v katerem so, vsaj ob načrtovanju, računali predvsem z gosti iz Jugoslavije. Sedaj je hotel v glavnem prazen in v velikih denarnih težavah. Ali ni vzrok za to poleg slabe ceste tudi neprijetnost naših turističnih organizacij, ki znajo organizirati izlete v Jeruzalem

Folklorna skupina SPD Zarja iz Zelezne Kaple med lanskoletnim gostovanjem v Franciji.

Člani Zarje na solidarnostnem večeru

Pionirska folklorna skupina

venske glave (med žrtvami, ki so jih nacisti obglavili aprila leta 1943 na Dunaju, so bili tudi trije Kapelčani). V bojih so padli skoraj vsi pevci Zarjinega pevskega zbora, v začetku

neodvisnost, so bile kmalu pozabljene. Spet je bilo treba v boj, toda ne s pu- najo, ampak s slovensko besedo in slovensko kulturo. V SPD Zarja so prihajali novi in novi ljudje

folkloristov je za tri skupine, za pionirsko, mladinsko in člansko. Tamburaški orkester, ki je začel igrati pred dvema letoma in ga vodi Oto Wutte, šteje že dvaintrideset tamburašev. Poleg tega ima DPD Zarja še dramsko in športno sekcijo.

kot tisoč, med njimi tudi veliko Nemcev. To je poleg koncertov, ki jih prireja Zarja, najbolj množičen prikaz in manifestacija slovenske kulture v Železni Kapli, saj so pri tem angažirane vse sekcije društva.

škem. Mnogim vabilom se moramo odpovedati, ker nimamo denarja za potovanja, saj Zarja razen članarine in minimalne denarne pomoči nima dohodkov. Moram pa vsaj

in po vsem svetu, Koroška pa za njih ni zanimiva. Celo to se zgodi, da izletniki iz Jugoslavije prespijo v nemškem hotelu.

Milan Vogel

Težko bi našli vse zadolžitve, ki jih inž. Peter Kuhar opravlja poleg redne zaposlitve. Že dolga leta je predsednik SPD Zarja v Železni Kapli, je podpredsednik zveze koroških partizanov, član izvršnega odbora zveze slovenskih organizacij, poslovodja slovenskega hotela Obir v Železni Kapli, pevec dveh pevskekih zborov in še marsikaj. Še vedno je revolucionaren, kot je bil s petnajstimi leti, ko je v partizanskih enotah začel svoj boj za slovenstvo na Koroškem. Bojeval se je po Savinjski dolini in po Gorenjski ter bil v bojih ranjen. Po vojni je bil odlikovan z redom za hrabrost, redom zaslug za narod, pred dvema letoma pa je prejel še zlato priznanje OF slovenskega naroda.

Kje je ključ za tako množično narodno kulturno delovanje, smo povprašali predsednika SPD Zarja v Železni Kapli inž. Petra Kuharja.

»Zarja se od drugih slovenskih društev na Koroškem razlikuje že v tem, da ima za vse sekcije samo en odbor, ki skrbi za usklajeno delovanje vseh skupin. Večina drugih društev pa je razbitih. S takšno organiziranostjo prekašamo tudi nemška društva v kraju, ki so prav tako razbita na posamezne odbore. Še eno posebnost moram omeniti, in sicer to, da prireditve, ki jih organizira Zarja, zelo radi obiskujejo tudi nemško govoreči Kapelčani ter tudi že bolj »oddaljeni« Slovinci. To pove, da je naše društvo v kraju zelo priljubljeno. K temu vsekakor prispeva tudi odkrit in tovariški odnos do nemškov govorečih krajanov, ki so spoznali, da se Slovenci v svojem boju za

Kapelčani tudi veliko gostujejo na Koroškem in v matični domovini. Lansko leto so se udeležili celo tekmovanja folklornih skupin v Valjevu, nato pa so gostovali še v Franciji. O delu folklorne sekcije je vodja mladinske in članske skupine Franci Sodolšek takole pripovedoval.

»Folklorna skupina je začela delovati pred desetimi leti. Štiri leta pozneje je dobila še mladinsko skupino, ki šteje osem parov, pred dvema letoma pa je začela delovati še pionirska skupina. Največ nastopamo v matični domovini, poleti pa imamo nastope za turiste ob koroških jezerih. Seveda vsak nastop izkoristimo za to, da v uvodu tujcem povemo, kdo sploh smo in kaj predstavljamo. Po nastopu se pomešamo med obiskovalce in se z njimi pogovarjamo o položaju slovenske manjšine v Avstriji. To je poleg prikazovanja slovenske kulture

Predstavljena marksistična literatura

Marksistični center CK ZK Slovenije je v kongresnih dneh na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani pripravil razstavo »Klasična in sodobna marksistična misel«. To je prva tako obsežna predstavitev marksistične literature, saj zajema kar okrog sedemsto knjig, revij in časopisov iz jugoslovanskega in evropskega prostora ter tudi nekaj del iz dežel v razvoju. Razstava je razdeljena na tri zaokrožene tematske enote: Literatura za potrebe idejnopoličnega usposabljanja v SR Sloveniji, jugoslovanska marksistična misel v uveljavljanju teorije in prakse socialističnega samoupravljanja in politike neuvrščeniosti s poudarkom na literaturi, ki je izšla po letu 1971, ter aktualna marksistična misel v svetu danes, predstavljena v knjigah in revijah, ki so izšle v zadnjem desetletju. Razstava, za katero bi želeli, da bi jo videlo čim več učencev, bo v Ljubljani odprta predvidoma do 1. maja, nato pa bo potovala v regionalna središča v Sloveniji.

M. V.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL
BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE
KE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE B

MARIJA ZAVRŠNIK iz Gornje vasi, sodelavka NOB, je na bolniški postelji v celjski bolnišnici veliko premišljevala o tem, kako je bilo v rodni Gornji vasi (poprej Šentlovrenc) v letih pred vojno, še bolj pa o tem, kako je bilo takrat, ko so našo lepo domovino podivjane nemške horde začele neusmiljeno mrcvariti in to nečloveško mrcvarjenje je trajalo dolga štiri leta.

GORNJA VAS ni velika. V letih po vojni je »zraslo« precej novih hiš. Naselje se širi, skozi vas je cesta asfaltirana.

Pred leti je utihnil Kupčev mlin, svojo žagarsko pesem pa še vedno poje gater na Kupčevi žagi. Tišlerjeve gostilne ni več, tudi gospodar že leta počiva na preboldskem pokopališču. Bil je živahen človek! Rad je povedal, kako so se pred vojno na njegovem marofu zbirali naprednjaki s preboldskega območja, kako so prihajali žandarji, ga zasliševali, zvedeli pa niso nič.

Završnikova Marija je pripovedovala:

Mnogo je domačij, kjer so živele družine, ki jih je kruti okupator do kraja uničil. Tudi v Gornji vasi.

★

Na prijaznem gričku zunaj vasi stoji hišica in v njej je živela Kačnikova (Cestnikova) družina. Oče Ferdinand, invalid iz prve svetovne vojne, je bil krojač. Z marljivim delom je služil kruh za štiri otroke (tri fante in eno dekle), za ženo in zase. Žena Marija je bila nadvse skrbna gospodinja; pomanjkanja niso trpeli. Član družine je bila tudi materina sestra Frančiška, delavka v tekstilni tovarni Prebold, ki je prispevala svoj delež za boljše življenje Kačnikove družine.

Otroci so hodili v preboldsko osnovno šolo. Vsi so se pridno učili, tudi vzgojeni so bili lepo. Posebno nadarjenost je že zgodaj pokazal sin Tonček. Zato sta oče in mati sklenila, da gre naprej v šole. V Celju je z odliko končal štiri razrede meščanske šole in dva razreda trgovske akademije.

Se med študijem se je začel družiti z naprednjaki, med njimi so bili tudi prekaljeni komunisti, ki so leta presedeli v starojugoslovanskih zaporih in so imeli doma stalne preiskave. Najbolj na očeh so bili Hribarjevi, Kačnikov Tonček pa se je največ družil s Filipom Jurharjem.

Po končanem šolanju se je zaposlil v tekstilni tovarni Prebold. Zaradi izredne prizadevnosti je napredoval v mojstra. In bil je po svoje srečen. Še posebej zato, ker so delali v obratu Cosmonos skoraj vsi najboljše preboldski komunisti. Pritegnili so ga medse in kmalu spoznali njegovo široko razgledanost. Na skrivnih sestankih se je srečeval s Slavkom Šlandrom. Slavka je Tonček zelo spoštoval.

Tonček zunaj tovarne ni ostal križemrok. Nastopal je kot izvrsten igralec v najrazličnejših igrah. Njegovih vlog se ljudje še danes spominjajo. Vključil se je v napredno društvo »Vzajemnost«. Prav zaradi njegovega nesebičnega, požrtvovalnega dela in resnično iskrenega tovariša so ga imeli vsi radi. Mnogi so poudarjali:

– Ja, ta pa je Kačnikov Tonček!

Pravijo, vsak glas seže v deveto vas. O Tončku je segel do žandarmerije. Prišli so, naredili preiskavo in ga zaprli. Najbrž je bil v kraju med najmlajšimi, ki je zaradi naprednih idej občutil krutost starojugoslovanskega zavora. In to se je zgodilo večkrat. Vaščani so govorili:

– Moj bog, tako mlad se je zapletel v politiko!

Pravih dokazov ni bilo, zato so ga po tednu ali štirinajstih dneh izpustili.

Delo je nadaljeval v organizaciji SKOJ.

Politični dogodki v Evropi so bili zmeraj burnejši, delo naših skojevcev in partijcev pa iz meseca v mesec živahnejše. Malo pred napadom na Jugoslavijo Cestnikovega Tončka ponovno zapro. Spet zasliševanja in preiskave. Zakaj so ga zaprli, razmišlja Marija Završnik, ve Hribarjeva Jožica, žena umrlega prvoborca, doma iz Gornje vasi. Mogoče so podatki v Muzeju revolucije v Celju. Najbrž. Tako je Tonček prve dni vojne vihre, ko so Nemci zasedali našo deželo, preživel v zaporu. Zakaj ga niso jugoslovanske policijske oblasti izpustile, zakaj so ga predali v roke nemškim policistom, je še danes nerazčiščeno. Dokazov tudi Nemci niso dobili, zato so ga izpustili.

Proti koncu aprila leta 1941 se Tonči vrne v rodno vas. Spozna, koliko je bilo vredno predvojno politično delo, saj so v vasi le redki pristopili na stran okupatorja. Po cestah drvijo nemške motorizirane enote, kmalu se pojavijo prve redne nemške patrulje. Tudi najmlajši naprednjaki ugibajo, tehtajo, ocenjujejo na skrivnih sestankih trenutni položaj. Ljudje morajo pred stroge nemške komisije, ki jih grupirajo v zelene, bele, rdeče. Take barve so bile prve legitimacije in so veljale vse do konca vojne. V GORNJI VASI pa skrivaj ustanovijo prvi odbor OF; mogoče je bil eden prvih v Spodnji Sav. dolini. O tem je malo zapisanega. Škoda. Sestavljalo ga je šest mladih fantov, med njimi je bil tudi Cestnikov Tonček.

22. junij. Napad na Sovjetsko zvezo. Iz Gornje vasi odidejo prvi komunisti v ilegalo, v hosto. Med prvimi vsi Hribarji. Odbor OF pa dela. Akcija za akcijo.

Naši s ponosom umirajo

Spomini na hrabro družino, na Kačnikovega Tončka, ki je snel črno ruto in pred ustrelitvijo z drugimi zapel

Predvsem trosenje letakov, rezanje telefonskih žic, podiranje napisov.

Poletje in jesen krute okupacije sta minila v hudi nestrpnosti. Mnogi so mislili, da bo SZ v nekaj mesecih ukrotila nemško armado. Zgodilo pa se je ravno nasprotno: nemška vojska je bliskovito prodirala. Tajni radijski sprejemniki so govorili zastrašujoče novice.

Prva zima. Prve velike težave ilegalcev, prvih partizanov. Zima pa je bila ostra. Terenci so skrbeli za pomoč ilegalcem: skrivališča, hrana, obleka, orožje, zdravila. In še kaj. Terenci, med njimi Cestnikov Tonček, so se znašli v težkem položaju. Nemške patrulje so zmeraj pogostejše, pojavili so se prvi izdajalci.

Spomladi 1942 se prično prve večje aretacije. Policijska vozila so skoraj dnevno v vasi. Mnoge pozapro. Tudi Trnovškovega Zdravka in Veligovškovega Cena. Oba sta v mučenjih prava heroja. Zdravko čez noč osivi, Cena kriči na gestapovce.

– Morilci! Nemške svinje! Barabe pokvarjene!

Mnogim v vasi se začne strah v mozeg, mnogi govore: Naši s ponosom umirajo; mladi delajo noč in dan, mladi skojevci, najmlajši oefarji, TONČEK CESTNIK je prvi v vrsti.

GORNJA VAS se je zoperstavila okupatorju z vsemi močmi, delali so vsi, od najmlajših do najstarejših.

Tone Cestnik

Potem pride strahotno izdajstvo, ki je hudo prizadelo tudi prvi odbor OF Gornje vasi. Med izdanimi skojevci je bil tudi Tone. »Marice« so križarile po vasi noč in dan. To je bil strah, kakršnega ljudje niso poznali.

Zgodilo se je: prišel je dan Tončeve aretacije. Vseskozi se je odpravljal na pot v gozdove, povelja pa so bila drugačna: Ostani kot terenec na svojem mestu. Navsezgodaj trkanje na vrata Kačnikove domačije. Prav tisto noč je spal doma. Ali ni bilo to izdajstvo? Oče Ferdinand, invalid, odpre vrata, nemška policija je hrupna, zastrašujoča.

– Anton Cestnik! je bila zahteva.

Vedel je, da je brez moči. Vstane iz postelje in se prikaže med podboji, vodja policije zakriči.

– V imenu firerja, takojšnja aretacija!

V hiši preplah. Tonček pa ves miren, kakor da se pripravlja na pot k ilegalcem v hosto. Obleče se,

potem prične z obuvanjem. Tukaj se je zataknilo. Hotel je pritrditi vezalke, vselej se je nekaj izmuznilo; vozla ni uspel narediti. MARIJA ZAVRŠNIK si zastavlja vprašanja: TONČEK, kaj premišljaš? Mogoče upaš na pobeg? Misliš na mater, očeta, brata, sestro, teto? Na rodni dom, ki ga neizmerno ljubiš? Na nas, ki smo bili v mislih in dejanjih vedno tvoji?

Vodja policistov pa v svojem jeziku: Bandit, hitro, hitro!

Slovo je kratko. In dokončno. Sunejo ga pred hišo, kjer se Tonček obrne k svojim, ki objokani stoje na pragu, in mirno reče.

– Moji dragi, če se ne vrnem, oprostite.

Potem naprej na vas, kjer čakajo te strašne »marice«. Sunejo ga v prvo, z očmi se sreča s sodelavci iz vasi in od drugod, tiho pripomni.

– Tovariši, bodimo trdni, zmaga je naša!

Nato pa v Prebold in od tam v Stari pisker, za mnoge poslednja postaja. Tudi za Kačnikovega Tončka. Celice se iz dneva v dan polnijo, trpajo. Tonček se najbrž sprašuje: Ali je mogoče, da je to delo enega samega izdajalca? In vendar je resnica!

V zasliševanjih, nečloveških mukah popuščajo živci. Pri mnogih. Toda Kačnikov Tone je junak v pravem pomenu besede. Pod udarci molči, ali pa v brk odgovarja: Prišli ste in boste tudi odšli. Toda ne s ponosom, kakršen je v naših srcih. Zdaj smo res nemočni, za nami pa pridejo drugi, mi smo večmilijska vojska! Toda vedite: jaz sem Jugoslovan, Slovenec, narodnjak, ljubim svojo domovino in zanjo sem pripravljen umreti. Jaz sem komunist. Živela Jugoslavija, živela naša prijateljica velika Rusija!

Smrtno obsodbo je sprejel hladno, s prezirom. Poslovilno pismo je zavlil v domačo deko, po čudnem naključju je prišla v materine in očetove roke. Doma jok, stiskanje pesti, škripanje z zobmi.

– Tako mlad je moral umreti!...

Nekega jutra so jih postavili pred zid. Z zavezanimi očmi. Drug za drugim so sneli zaveze, dvignili glave in zapeli:

– Naprej zastave Slave, na boj junaška kri, za blagor očetnjave naj puška govori!...

Morilci so ostrmeli. Toda povelje je padlo: STRELJAJ! Popadale so žrtve nečloveškega terorja, padel je tudi junak, junak TONE CESTNIK.

Po nekaj dneh so razobesili rdeče plakate in na njih s črno napisana imena banditov. Spodaj podpis vrhovnega komandanta gestapa za Spodnjo Štajersko.

Mati, oče, bratje, sestra, teta objokujejo smrt dvaindvajset let starega sina, fanta s prodornimi očmi in naravno valovitimi lasmi, fanta, ki je v družini toliko obetal.

In nadaljnja usoda?

Znova je potrkal gestapo. Pred hišo stojijo s culo v roki: oče Ferdinand, mož, ki je v avstrijski vojski postal invalid, dobil medaljo, poleg žena Marija, sin Janez, hčerka Ljudmila in ženina sestra Frančiška.

Stojijo in nemo gledajo sivo zelene uniforme gestapa, gledajo zastrašujoče mrtvaške glave na kapah. Kam? se sprašujejo, ko stoje pred vrati rojstne hiše. Šef gestapa pa z mirno roko zaklene vrata Kačnikove hiše, nalepi napis v nemškem jeziku: ZAPLENJENO

»Marica«.

Odpelje jih v Prebold. Tam kratko zaslišanje. Nič in spet nič. V njih je prevevala ena sama misel: Mi smo Šentlovrančani. Mi se ne damo. Gremo za našim Tončijem.

Nastopi tisti najstrašnejši trenutek: ločitev. Mlajši na eno stran, srednji na drugo, starejši na tretjo. Seveda so to samo besede, dejanja pa so bila drugačna. Jok, vik in krik, groznje, preklinjanje. Vse se je pomešalo v eno samo misel: Tovariši, kdaj in kje bomo spet skupaj? V to negotovo premišljanje pa vsemogočno nemško povelje:

– Marš!

In naprej o Kačnikovih.

Zene in može od 18 do 55 let so strpali v vagon; vlak je odpeljal v neznano. Ostali so le starejši in otroci, med njimi Tončkov oče Ferdinand in sedem let stara hčerka. In v nemi negotovosti je viselo vprašanje: Kaj smo storili? Ali smo morilci, ker smo ljubili našo slovensko zemljo?

Nemški stroj pa je mlel svojo pot.

Trije Kačnikovi so končali v krematoriju Auschwitz. Krematoriji so žrli, žrli... Najprej je na vrsti Tonetov brat Janez. Za njim teta Frančiška. Poslednja; najtrdnjša, Tončkova mati Marija. Kakšne so bile njene zadnje misli, ko so jo na pol živo vrgli v smrtonosno peč? Najbrž je zaobjela ves svoj rodni grič, vso svojo ljubljeno družino, vse zavedne Gornjevaščane.

Tovarišica MARIJA ZAVRŠNIK nadalje razmišlja:

»Tončkove domačije ne bi smeli pozabiti. Majhno spominsko ploščico si ta družina v Gornji vasi prav gotovo zasluži. Ali kdo razmišlja o tem? Leta minevajo, spomini pa ne smejo zbledeti... SPOMINI na hrabro družino, na Kačnikovega Tončka, ki je snel črno ruto in pred ustrelitvijo z drugimi zapel:

NAPREJ ZASTAVE SLAVE, NA BOJ JUNAŠKA KRI, ZA BLAGOR OČETNJAVE NAJ PUŠKA GOVORI!...

Drago Kumer

Šercerjevci!

Enota JLA v Postojni, ki je prevzela in nosi ime po naši nekdanji narodnoosvobodilni udarni brigadi in tako nadaljuje njena bojna izročila, pripravlja v svojih klubskih prostorih posebno brigadno sobo. V njej bo na učinkovit način z besedo, s slikami in s fotografijami ter s preglednimi grafikoni prikazana pot Šercerjeve brigade tako v vojni kot v miru in graditvi našega samoupravnega socializma. **Brigadna soba naj bi bila odprta za 25. maj letos, ko bomo praznovali rojstni dan našega vrhovnega komandanta maršala Tita, odlej pa bo odprta za ogled tako vsakokratnim pripadnikom sedanje enote, kot tudi drugim obiskovalcem iz vrst občanov.**

Da pa bi bil prikaz bojne poti naše brigade čimbolj pester, zanimiv in prepričljiv, naj bi bili razstavljeni tudi izvirni predmeti, ki so jih v času vojne in bojov nosili in upravljali tako borci kot starešine.

Da bi podprli vsega priznanja in pomoči vredna prizadevanja te enote JLA in da bi jim omogočili tako urediti in opremiti našo skupno brigadno sobo, kot je nima nobena druga enota, **vabimo vse nekdanje šercerjevce, da odstopijo za razstavitev v brigadni sobi še vse, kar imajo morda doma primernege – od orožja do kosov opreme. Zaželeni so tudi kakšni izvirni zapiski iz takratnih dni, fotografije in, posebno, če še kdo hrani kakšen izvod našega brigadnega glasila »UDARNIK«.**

Svojo pritrdilno odločitev sporočite na naslov: **ODBOR II. SNOUB LJUBO ŠERCER, 61000 LJUBLJANA, Vrtača 11**, da pridemo predmete tudi iskat, v kolikor jih ne utegnemo ali ne morete sami prinesiti na gornji naslov. Za razumevanje se vam odbor iskreno zahvaljuje, tudi v imenu sedanjih tovarišev v orožju.

Deveti maj – krajevni praznik mesta Ljutomer

Delovni ljudje in občani krajevnne skupnosti Ljutomer bodo v nedeljo 7. maja slavili prvi krajevni praznik. Za praznovanje Krajevnega praznika so izbrali 9. maj 1943, ko je bil v Ljutomeru ustanovljen prvi odbor OF.

Na dan letošnjega praznovanja krajevnega praznika bodo v Ljutomeru odkrili spomenik padlim talcem za svobodo na robu gozdiča pri ljutomerskem strelišču. Organizacija ZB NOV pa bo razvila prapor.

Na dan praznika bo slavnostna seja samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij krajevnne skupnosti Ljutomer. Po seji bo revija pevskih zborov občine Ljutomer.

Po odkritju spomenika in proslavi bo tovariško srečanje borcev, aktivistov in krajanov.

Stane Feuš

Iščem priče za priznanje dvojne dobe

V vrste narodnoosvobodilne vojske sem stopil 9. aprila 1943 in sicer v Prešernovo brigado, ki se je takrat bojevala na območju Škofje Loke. V bojih te brigade sem sodeloval tudi na Jelovici, v Železnikih in v Vipavski dolini. Marca leta 1944 sem bil od bombe ranjen v levo koleno. Po demobilizaciji sem odšel na območje Vršca, kjer živim še danes. Ker nimam priče, da bi uveljavil dvojno dobo za udeležbo v narodnoosvobodilnem boju, prosim borce te brigade, da se javijo na naslov: Alojz Šteblaj (rojen 7. 8. 1908 v Novem mestu, Hrastilje 10), Vršac-Margita, Plandišta, Šumadijska 18.

Iščem tovariša

Iščem tovariša partizanskega oficirja (če je še živ) očitno je bil komandant, ki je prišel s svojo četo partizanov in s tovarišico na Koblerje-Mrtvice na predvečer nekega dne leta 1944 ali leta 1945 (točnega datuma ne vem) k hiši številka 31. Oficir je imel lepe valovite lase (podobno je bil tovarišu Edvardu Kardelju) in nosil je zlata očala. Bil je v čedni oficirski uniformi. V rokav je imel zajeten šop spisov in stalno je nekaj študiral, zapisoval. Tovarišica v vojaški obleki, ki je bila z njim, je z našo mamo spekla kruh za vse, tudi večerjo sta kuhali in drugi dan zajtrk. Prespali so pri nas ob izmenični straži partizanov, ki so stražili vso noč in drugi dan odšli naprej.

Je morda še živ kdo od neznanih borcev – partizanov, ki sva jim z našo mamo prevezali ranjene noge in drugemu roko? Je še živa tovarišica iz Ljubljane, ki je vodila politični shod mladine na našem vrtu v Slovenski vasi, kjer smo stanovali leta 1935/36? Njeni tovariši so jo klicali Lidijska. Povedala nam je, da bodo ustanovili novo Jugoslavijo. Spominjam se tudi, kako smo posedli po travi na vrtu in govorili mladini, ki jo je zbral moj brat. Od takrat naprej se je vlekla rdeča nit sodelovanja z OF... Če

je še kateri izmed imenovanih živ, ga lepo prosim, naj mi to potrdi in piše na naslov: **Marija Bončina-Vidmar, Tomšičeva 19, 61330 Kočevje.**

Vabimo

Skupščina občine Ljubljana-Center, odbor I. inženirske brigade 7. korpusa NOV in POJ ter aktiv borcev NOV Ljubljanske banke **vas vabijo na otvoritev razstave I. inženirske brigade 7. korpusa NOV in POJ v borbi in obnovi!**

Otvoritev razstave bo 9. maja 1978 ob 14.30 uri v prostorih Ljubljanske banke, Trg revolucije 2. Razstavo bo odprl generalpolkovnik Rado Pehaček, predsednik mestnega odbora ZZB NOV.

Zaradi dopolnitve evidence seznama borcev in starešinskega kadra I. inženirske brigade 7. korpusa NOV in POJ prosimo, da nam tisti, ki se ne bodo udeležili otvoritve razstave, pošljejo svoje naslove na RO ZZB NOV Slovenije, odboru I. inženirske brigade.

ODBOR

Poizvedba

Prosim za naslov Anice Ferlič, aktivistke ali kurirke iz leta 1944 na Kozjanskem – na naslov: **republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Vrtača 11, Ljubljana.**

Prvega maja na Javorovici

V počastitev na Javorovici padlih borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade bodo v tem kraju ZB NOV in druge družbenopolitične organizacije Šentjerneja priredile **1. maja 1978 ob 10. uri spominsko slovesnost.**

Slavnostni govornik bo dr. Avguštin Lah, nekdanji borec Cankarjeve brigade, v kulturnem programu pa bodo sodelovali: Šentjernejski oktet, učenci Osnovne šole »Martin Kotar« in godba iz Šentjerneja.

Posebej vabimo nekdanje borce in svoje padlih.

Krajevni praznik Bloške planote

V spomin na množični pohod Bločanov v partizane (10. maja 1942) bo KS Nova vas letos prvič praznovala krajevni praznik.

Dne 29. 4. ob 17. uri bo pri Pakovem gradu odkrita plošča. Na tem mestu je bilo 28. 6. 1942 množično zborovanje in volitve v NOO.

Dne 6. 5. ob 9. uri bo pred vasjo Hudi vrh odkrito spominsko obeležje, kjer je bila 9. 8. 1941 ustanovljena prva organizacija KPS na Bloški planoti. Med programom bo obiskala kraj štafeta mladosti. Istega dne ob 11. uri bo v Novi vasi slavnostna seja KS.

Dne 13. 5. ob 11. uri bo zaključena slovesnost ob obnovljenem spomeniku nad vasjo Veliki vrh.

Od 6. do 13. 5. bo v Novi vasi razstava fotografij – Bloke v NOB.

Pripravljalni odbor vabi vse, ki ne bodo dobili posebnega vabila, da obiščejo naše prireditve.

Majhni... zrasli smo v brigado

Pričujoči sestavek je zgoščen in skop prikaz dejavnosti, življenja in pomembnosti Zapadnodolenjskega odreda, ki je bil ustanovljen v drugi polovici junija 1942. Njegovi preživeli borci so organizirali v počastitev Titovega jubilejnega leta in 35. obletnice odredove ustanovitve svoje prvo poveljno srečanje lani aprila v Gabrovki na Dolenjskem, letos pa se snidejo ponovno ob podelitvi domicilne listine občine Trebnje, dne 30. aprila v Šentrupertu.

V maju in juniju leta 1942 je nastajalo spricho nenehne partizanske ofenzive na ozemlju »Ljubljanske pokrajine« veliko osvobodeno ozemlje. Zajemalo je domala vse predele Kočevske, Notranjske in Dolenjske, v rokah okupatorja so bila le večja mesta in železniške proge, ob katerih so bile močne italijanske postojanke.

Na osvobojenem ozemlju sta se sproti in organizirano razvijala ljudska oblast in uprava. Dotlej v večini primerov ilegalni terenski odbori OF so postali organizatorji volitev v terenske narodnoosvobodilne odbore, ki so prvič v zgodovini slovenskega naroda predstavljali nosilce njegove demokratične oblasti in njenih upravnih organov. To je v veliki meri izpopolnjevalo politično vsebino osvobojenega ozemlja in prispevalo k masovnemu prilivu novih borcev v vrste NOV, katere enote so spricho tega hitro in močno naraščale.

Kot protiutež temu je povečal italijanski okupator svoj teror, obenem pa z vsemi sredstvi in ne brez uspeha vzpodbujal k organiziranju bele garde. Z nemškimi zasedbenimi oblastmi in domačo, klerofašistično reakcijo je pričel pripravljati veliko ofenzivo, ki naj bi v celoti in dokončno zatrla narodnoosvobodilno gibanje.

Da bi partizanske enote obvladale v novo nastalih razmerah tako velike predele slovenskega ozemlja ter dosegle večjo gibljivost in akcijsko sposobnost je bila potrebna ustrezna reorganizacija te vojske. Zato je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet ustanovilo okoli 25. junija 1942 iz dotedanje III. grupe odredov, dve grupi in sicer: III. grupo za zahodno polovico in V. grupo odredov za vzhodno polovico Ljubljanske pokrajine. Ob tem je za V. grupo določilo ustanovitev: Zapadnodolenjskega, Krškega in Belokranjskega odreda.

Zapadnodolenjski odred je bil sestavljen iz 1. in 3. bataljona bivšega Dolenjskega odreda in 1. bataljona Pohorskega odreda, ki je bil dotlej vključen v II. grupo odredov. Za komandanta štaba ZDO je bil postavljen Martin Kos-Martinov, za političnega komisarja Niko Šilih-Niko Student ki ga je že v juliju zamenjal Bogomir Peršič-Marko Dolinc, a za namestnika komandanta je bil imenovan Dušan Svava-Dule Mornar. Za odrednega zdravnika je bil postavljen dr. Franc Novak-Luka in za odrednega obveščevalca Vladimir Bračič-Mirko.

Potem, ko je izdalo glavno poveljstvo 26. junija 1942 povelje o razdelitvi ozemlja Ljubljanske pokrajine med III. in V. grupo odredov, je bil zaupan ZDO (Zapadnodolenjskemu odredu) ves severozahodni del operativnega območja V. grupe. Na severovzhodu je ZDO mejil na območje Krškega, na jugovzhodu pa na območje Belokranjskega odreda. Tako je segalo območje ZDO od Police pri Grosupljem prek osrednje Dolenjske, čez Suho krajino in okrog Kočevskega Roga do Bele krajine.

ZDO je imel tri močne bataljone, ti pa čete, ki so zahvaljujoč sposobnosti in samostojnosti svojih štabov oziroma četnih komand, lahko obvladali tako obsežne predele in pogostokrat samostojno izvrševali zahtevne akcije. Ta operativna sposobnost odredovih nižjih enot je prišla še posebej do izraza in izjave s pričetkom velike italijanske ofenzive 16. julija 1942, ki je na slovenskem osvobojenem ozemlju imela deset operativnih faz in je uradno trajala vse do 4. novembra 1942. V njej je sodelovalo okrog 80.000 vojakov, imela pa je en sam smoter: uničiti organizacijo OF in partizansko vojsko, ob tem pa ustvariti pogoje za razvoj bele garde.

Za lažjo presojo odgovornosti, obsežnosti in uspešnosti pri izvajanju odredovim enotam zadanih nalog, nekaj akcij iz vrste opravljenih v mesecih julij-avgust 1942:

- ob koncu junija in prve dni julija 1942 so enote 2. in 3. bataljona ZDO skupaj s 1. slovenskim proletarskim udarnim bataljonom Toneta Tomšiča močno in sistematično obkoljevale italijanske posadke v Žužemberku, Dvoru, Kopoljah in Ambrusu ter s tem preprečevale njihove izpade na osvobodeno ozemlje. Posebno hudi boji so bili pri Zagradcu.
- 8. julija napade ZDO močno utrjen grad Sotesko ob Krki.
- 13. julija izpraznijo Italijani vsled stalne in nevarne obkolitve Žužemberk. Za njimi pride takoj enota Proletarskega bataljona, tej pa sledi 1. četa III. bataljona ZDO. Njen komandir prevzame ob tej priliki nad mestom Žužemberkom prvo komando mesta na osvobojenem ozemlju v Sloveniji.

Se nadaljuje

DOMŽALE

ZRVS je treba tudi idejno izobraževati

Delegati krajevnih konferenc ZRVS občine Domžale so na četrtem rednem zasedanju ocenili svoje delo v preteklem mandatnem obdobju. Po plodni razpravi, ki so se je kot gostje udeležili tudi sekretar RO ZRVS Bojan Fertin, predsednik skupščine občine Domžale Jernej Lenič, predsedniki vseh družbenopolitičnih organizacij ter predstavniki štaba za teritorialno obrambo in oddelka za ljudsko obrambo, so sprejeli tudi izhodišča za prihodnje delo.

Med programskimi nalogami, ki so si jih zastavili, velja poleg obveznega programa splošnega vojaškega usposabljanja in idejnopolitičnega izobraževanja omeniti še popestritev in obogatitev dopolnilnega programa usposabljanja in nadaljnje širjenje družbene aktivnosti in krepitve ljudskega odpora in družbene samozaščite pri rezervnih starešinah ter pri vseh drugih.

Za obrambne dneve v šolah so delegati menili, da morajo dobiti širše obeležje in da jih je treba načrtovati v sodelovanju z vodstvi šol. Zaradi izboljšanja politične strukture ZRVS so se dogovorili, da bodo z občinskim sekretariatom ZRVS in sekretarji aktivov ZK in občinskim komitejem ZK sklicali skupni sestanek, na katerem bodo govorili o sprejemanju novih članov v ZKS.

MIHA BERNOT

RADOVLJICA

Proslave obletnice ustanovitve OF

Obletnico ustanovitve OF slovenskega naroda bodo proslavili v vseh krajih radovljiske občine s številnimi kulturnimi in športnimi prireditvami, ki jih organizirajo krajevne organizacije SZDL, osnovne in srednje šole ter športna in kulturna društva. Na krajevnih proslavah bodo podelili zaslužnim družbenopolitičnim delavcem, društvom in organizacijam krajevna priznanja OF z bronastimi značkami, ponekod pa tudi posebna priznanja krajevne konference SZDL. Na Bohinjski Beli so v soboto, 22. aprila hkrati počastili, letos drugič, tudi svoj krajevni praznik v spomin na 20. april 1941, ko so se na Slaninikih sestali komunisti Bohinja, Bleda, Gorij in Jesenice in se dogovorili o oboroženi vstaji proti okupatorju.

Dan pred praznikom OF bo občinska zveza za telesno kulturo ob 17. uri organizirala množičen tek po ulicah Radovljice, ob 18. uri pa bodo v Šivčevi hiši odprli razstavo plastik Toneta Svetine in grafičnih del Vojka Svetine. Osrednja proslava dneva OF bo ob 19.30 uri v avli osnovne šole F. S. Finžgar v Lescah, ki jo v sodelovanju z občinsko konferenco SZDL Radovljica pripravlja krajevna konferenca SZDL Lesce. Slavnostni govornik bo predsednik občinske organizacije ZKB NOV Radovljica Slavko Staroverski, v kulturnem programu pa bodo nastopili godba na pihala in mešani pevski zbor DPD Svoboda Lesce ter folklorna skupina in recitatorji domače osnovne šole. Na proslavi bodo prejeli letošnja občinska priznanja OF s srebrnim znakom Franc Gogala in Valentin Jarc iz Begunj, Ivan Fabjan, Jože Kapus in Franc Lakota z Bleda, Ivan Benčina in Ivan Žvab iz Bohinjske Bistrice, Slavko Knafelj z Brezij, Vlado Repe iz Gorij, Rezka Habjan iz Kroke, Franc Meze in Edvard Vidmar iz Lesc, Stanislav Zibert iz Ljubnega, Anton Pintar iz Mošenj, Manca Filipič, Slavka Meglič in Slavko Staroverski iz Radovljice, Rozika Torkar iz Sela pri Ribnem, Stefka Kemperl iz Srednje vasi v Bohinju in Franc Cerar iz Stare Fužine. Razen tega bo na proslavi prejelo odlikovanje predsednika republike 13 zaslužnih občanov.

JOŠT ROLC

HRASTNIK

Doma je iz revirjev

Se en pogovor, še eno srečanje v vrsti prijetnih, borčevskih srečanj.

Avgust Povše-Dušan. Rojen v Hrastniku in doma iz rudarske družine, tudi sam rudar. Družina petih otrok ni poznala drugega kot bedo. In da bi se preživljal, je moral že zgodaj poprijeti za delo. Mladosti kot da ni bilo.

»Se v Prekmurje me je zanesla pot... ko se tukaj, v revirjih, ni dalo živeti!«

Govori o družbi, ki je bila v stari Jugoslaviji revežem najslabša mačeha. O prihodnosti brez kakršnihkoli oboj, ki združuje ljudi, neti upor. In o tem, kako je štirinajstletnik delal v hrastniški steklarni kot čistilec modelov. Osem ur za šestnajst dinarjev.

»Je potem čudno, da so revirji dali vrsto velikih revolucionarjev?«

Tu vplete v svoje spomine Lidijo Šentjurčev, rojakinjo. Pa se spomnim njenih besed: »Bledi in drobni, izpitih obrazov so bili. S kapico na glavi in s kanglico navadne črne kave v roki, so ti mnogo prezgodaj dozoreli otroci hodili na delo. Nikoli jih ne bom pozabila.«

Eden izmed njih je bil Anton Povše-Dušan.

Hitro preletiva vojne dni. Tudi tiste, ko so v rudniku organizirali »sabotažne trojke«. In triindvajset let je imel, ko so bili izdani in je 27. aprila 1944 več kot petdeset sodelavcev narodnoosvobodilnega boja odšlo k partizanom. V 3. VDV brigadi je bil instruktor prve posebne čete in ob osvoboditvi komandant prvega bataljona 3. VDV brigade. (Tistega bataljona, ki ga je doletela čast, da je ob osvoboditvi prvi vkorakal v revirje!) Malo dlje se pomudi, le pri eni izmed najbolj drznih akcij na tem območju, ko je skupina devetih borcev, na čelu z znanim spomeničarjem Maksom Jakopičem-Jurjem in pod vodstvom komandanta Zdenka, napadla hudo zastraženi hrastniški rudnik. Bilo je to v drugi polovici avgusta devetnajstoštirinajstletnega leta.

»V štirih urah smo popolnoma uničili rudarske naprave s črpalkami vred,« pripoveduje Avgust Povše-Dušan.

In že sva pri osebni izkaznici povojnega družbenopolitičnega delovanja, ki jo krasi več kot petintrideset let ustvarjalne prisotnosti v prvih vrstah! Danes je podpredsednik ZKB NOV Trbovlje in predsednik sveta medobčinske konference ZKB NOV revirskih občin.

Ne more skriti zadovoljstva, ko govori o borcih, borčevski organizaciji:

»Še smo prisotni in s polno delovne zagnanosti, ki je ne bo tako kmalu zmanjkalo!« (Svojo misel podkrepi s podatkom, da je bilo v zadnjih delegatskih volitvah v krajevne skupnosti izvoljenih 118 delegatov iz vrst borčevskega članstva, v delegacije združenega dela 45, v organe, odbore, komisije in delegacije skupščin v občini pa 51 delegatov.)

Nekoliko se Avgust Povše-Dušan zamisli le ob ugotovitvi, da v tem našem delegatskem sistemu še ni vse tako kot bi moralo biti. Da bi takoj zatem dejal: »Še drevo, ki ga posadiš, potrebuje čas za utrditve svojih korenin in tako je tudi z našim sistemom.« A se ne boji za te korenine. Z navdušenjem govori o mladih revirčanih. Tudi več kot dva tisoč borcev je bogastvo, mimo katerega ne moremo kar tako. In tako, z roko v roki, kot rečemo, gradijo v revirjih lepši jutri.

»Prav vas so borci zbrali za ta najim pomenek?« me zanima.

»Takšnih kot sem jaz,« se nasmehne Avgust Povše-Dušan, »je za nekaj avtobusov.«

Ne morem si kaj, da se ne bi ob koncu tega zapisa povrnila k njegovim besedam »zadovoljen sem, ko gledam mlade«. Vedo, kaj hočejo in povsod so prvi. Pri zadnjih volitvah je bilo, na primer, brez mnogo hrupa narejeno vse. No, ne gre samo za volitve! Letos v revirjih uspešno končujemo že drugi referendum. Za šolo na Dobovcu in za dom upokoencev v Trbovljah, ki bo nosil ime predvojnega komuniste Franca Salamona... v katerem bodo tudi borci našli topel kotic, tovariško besedo.

»Imeti revolucionarno preteklost, kakršno imajo revirji,« kot je rekel Avgust Povše-Dušan, »res ni kar tako.« Pa so v Trbovljah, kjer sva se pogovarjala, in tam okoli, njeni sadovi iz leta v leto slajši.

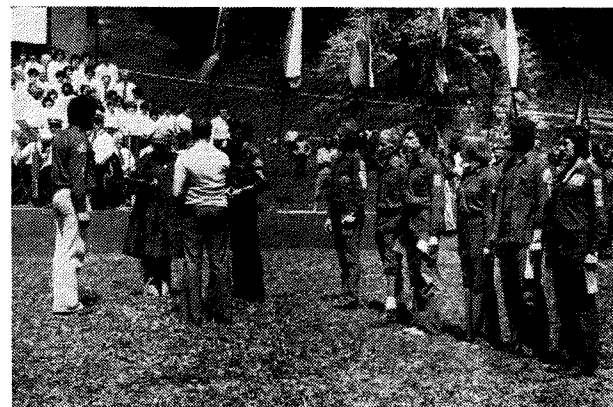
MILENA ŠTRAJNAR

AVGUST POVŠE-DUŠAN, predsednik sveta medobčinske konference ZKB NOV revirskih občin

JESENICE

Zbiranje zgodovinskega gradiva

Okrožni odbor OF je organiziral sistematično zbiranje gradiva o narodnoosvobodilni vojni, ki pa je žal v lanskem letu nekoliko zastalo in ga bo treba spodbuditi. Pred kratkim pa je bil pri občinski konferenci SZDL Jesenice sestavljen koordinacijski odbor za razvijanje tradicij NOB in za spomeniško varstvo, k sodelovanju pa bo treba pritegniti tudi tehnični muzej, vodstva partizanskih enot, aktiviste, mladinske aktivne, tabornike in druge, ki jih zanima čas narodnoosvobodilnega boja.

V letošnjem letu bo preko okrožnega odbora OF potekala akcija zbiranja zgodovinskega gradiva v Zgornjesavski dolini in v okolici Bohinja, vsestransko pa bodo podprli tudi urejanje muzeja revolucije za Gorenjsko, za katerega so že pripravljeni prostori v Kosovi graščini na Jesenicah.

BRANKO BLENKUS

REŠTANJ

»TV-15 bi bil pa že lahko dražji!«

Ko sem pred dnevi obiral ovinke po sveže »našodrani« in ozki cesti, tam menda okoli Reštanja, sva se srečala s poštarjem. Kaplje dežja so polzele poštarju po sivem dežnem plašču, pod katerim se je skrivala velika torba in sveženj časopisov.

Da sem od TV-15 so me izdajale nalepke na obeh sprednjih vratih avtomobila. Nihče izmed naju očitno ni kazal kakšnega posebnega razpoloženja, da bi se pogovarjal sredi ceste v dežju, zato je poštar kar takoj odšel na dan z besedo rekoč:

»Zakaj je TV-15 tako poceni in zakaj moramo kar dvakrat na leto pobirati po tistih devet starih jurjev od slehernega naročnika?«

Seveda sem imel takoj pripravljen odgovor, vendar ga ni niti poslušal, kajti čakala ga je še obilica dela, ki ni nobenemu poštarju v deževnem vremenu posebno všeč.

- tu -

GRIŽE

Planinci in tradicije NOB

Na občnem zboru planinskega društva Zabukovica so spregovorili tudi o razvijanju tradicij NOB in o sodelovanju planincev pri organiziranju splošnega ljudskega odpora. V lanskem letu so organizirali več pohodov po partizanskih poteh ter predavanja na temo NOB. Med drugim so se udeležili tudi pohoda na Porezen in Stol ter pohoda po poteh 1. pohorskega bataljona. Najbolj množični prireditvi sta bili peta obletnica »Savinjske poti«, ko se je na vrh Gozdnika povzpelo preko petsto planincev, na poti pa so obiskali partizanske domačije in spomenike NOB, ter izlet na Donačko goro, ki je bil organiziran ob 85. rojstnem dnevu tovariša Tita.

Tudi letos bo več podobnih prireditev in pohodov. Dvajsetega maja se bodo planinci udeležili proslave pri Šmiglovi zidanici, poskušali pa bodo organizirati tudi pohod na Jegrišče ter k spomeniku talcem, v Pongracu. Na občnem zboru so tudi predlagali, da bi borci in krajevna skupnost Griže v jeseni skupaj odkrili spominsko obeležje na kraju, kjer se je leta 1941 začel »brežiški pohod« 1. štajerskega bataljona.

FRANC JEŽOVNIK

NOVA GORICA

Priznanje za sodelovanje

Pred kratkim je predsednik domicilnega odbora borcev za severno mejo Vladimir Gradnik na skupni seji občinske konference ZRVS Nova Gorica podelil le-tem knjigo KR-VAVO POSOČJE, ki opisuje boje vseh enajstih soških ofenziv v 1. svetovni vojni. Vladimir Gradnik je avtor omenjene knjige in jo je podaril kot priznanje predsedstvu občinske konference ZRVS Nova Gorica za vsestransko sodelovanje in pomoč.

MILE GOJKOVIČ

VIPAVA

Krajevni praznik Vipave

Prebivalci Vipave praznujejo svoj krajevni praznik 18. aprila. Na ta dan leta 1942 se je skupina partizanov na Nanosu spopadla z okupatorjem in kljub slabi oborožitvi in utrujenosti odšla iz boja kot zmagovalka. Ta akcija je močno odjeknila po vsej Primorski in ljudje so jo razumeli kot klic k upor.

Na slavnostni akademiji, ki je bila organizirana ob krajevnem prazniku, je govoril predsednik izvršnega sveta skupščine občine Ajdovščina Franc Tomažič. Spregovoril je o pomenu bitke na Nanosu, o 35-letnici ustanovitve Gradnikove brigade ter 35-letnici Avnoja, saj so prav na tem zasedanju odločali o povojni usodi primorskih Slovencev in o priključitvi Primorske k Sloveniji. Nadalje je govoril tudi o smrti revolucionarja Borisa Kidriča in o pomenu 8. kongresa ZKS ter o mednarodnem političnem položaju.

V kulturnem programu sta nastopila pevska zbor Dra-go Bajc in lovski pevski zbor Zlatorog ter recitatorji.

Na slavnostni akademiji so štirje preživeli borci bitke na Nanosu in sicer Anton Ferjančič-Zvone, Anton Primc-Dušan, Ivan Samsa-Andrej in Peter Tomsic-Kostja postali častni člani krajevnne skupnosti Vipava in krajevnega odbora ZZB NOV Vipava.

Ob tej priložnosti so se tudi dogovorili, da bodo zbrali podatke o padlih borcih na Nanosu in jih vklesali v spomenik.

ZORA HREPEVNIK

NOVA GORICA

Priprave za sprejem gostov iz Vojvodine

Trinajstega aprila je bil v stavbi občinske skupščine v Novi Gorici sestanek predstavnikov medobčinskega sveta ZRVS Severnoprimske in Notranjsko-kraške regije ter odbora ZRVS Socialistične avtonomne pokrajine Vojvodine, ki se ga je udeležil tudi predsednik ožjega odbora za pripravo osmega srečanja rezervnih vojnihih starešin Jugoslavije, Franjo Kranjc.

Informacije o dosedanjih pripravah in programu srečanja ter bivanja gostov iz SAP Vojvodine sta podala predsednika svetov ZRVS Marino Bastjančič za Severnoprimsko in Tone Milharčič za Notranjsko-kraško regijo. Vsa vodstva občinskih organizacij in medobčinskih svetov ZRVS so izvedla temeljite organizacijske in vsebinske priprave za sprejem in bivanje gostov iz bratske pokrajine Vojvodine. Programi srečanja so že pripravljeni in to zelo obsežni in pestri. Zagotovljajo pa tudi, da se bodo gostje med drugim seznanili z doseženo stopnjo razvoja občin in z značilnostmi regij med vojno in v povojnem času ter izkušnjami o delu Zveze rezervnih vojaških starešin. Gostje iz Vojvodine bodo prispeli v Postojno 2. julija s štirimi avtobusi in tremi avtomobili, en avtobus gostov bo sprejel medobčinski svet ZRVS Notranjsko-kraške regije, druge tri pa medobčinski svet ZRVS Severnoprimske regije. Vsi gostje bodo obiskali občine Ajdovščino, Novo Gorico, Tolmin in Idrijo, osrednja slovesnost pa bo v Novi Gorici. Na poti po Severnoprimski regiji bodo obiskali tovarno Fructal Alko v Ajdovščini, dvorano prve slovenske vlade, Pilonovo galerijo, Salonit Anhovo, Breginj, šolski center Vojvodine v Tolminu, Cerkno in bolnico Franjo.

Srečanje bo sklenjeno z osrednjo partizansko proslavo, ki bo 4. julija v Dobropolju v Suhi krajini s proslavljanjem 35-letnice kočevskega zbora ter ustanovitve divizij in korpusov NOV Jugoslavije, ki so bile ustanovljene na območju Slovenije.

Dosedanje priprave zagotavljajo, da bo srečanje v vsebinskem in organizacijskem pogledu v celoti uspelo in bo pomenilo velik prispevek k nadaljenemu utrjevanju in poglobljanju bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

TEKST IN FOTO: MILE GOJKOVIČ

LJUBLJANA

Borci »Stadiona« na letni skupščini

Preko dvesto članov zveze borcev NOV krajevnne skupnosti Stadion se je 13. aprila zbralo na letni skupščini svoje organizacije, da bi pregledali, kako so uresničili naloge in sklepe, ki so jih sprejeli pred enim letom. Iz obširnega poročila, ki ga je pripravil predsednik ZB Slavko Kokal in je zajelo dejavnost odbora in njegovih komisij, je bilo razvidno, da je bila borčevska organizacija zelo delovna na vseh področjih in da so bili njeni člani v prvih vrstah pri uresničevanju programskih nalog ter v družbenopolitičnih akcijah.

Tajnik organizacije Jože Mozetič je v svojem poročilu navedel nove številčne podatke organizacije. V lanskem letu je bilo namreč na referendumu to območje razdeljeno na več krajevnih skupnosti in tako se je število borcev v krajevni skupnosti Stadion zmanjšalo za sedemindeset članov. Dvanajst članov je tudi umrlo, zato šteje sedaj krajevno združenje ZB NOV Stadion 594 članov.

Delovne so bile tudi vse komisije. Tako je npr. socialno-zdravstvena komisija omogočila preventivno zdravljenje v raznih letoviščih petdesetim borcem, v naravnih zdraviliščih pa dvanajstim članom. Za dan žena so delegacije obiskale trideset najstarejših in bolnih članic ter jim izročile skromna darila. Tudi za dan republike so borci obiskali in obdarovali dvainštirideset članov in članic ZB ter enajst borcev za severno mejo na domovih, devet pa v bolnišnicah. Za šestindesetdeset rojstni dan so obiskali tudi najstarejšo članico Marijo Gregorka.

Nič manj delovne niso bile tudi druge komisije, vendar zaradi pomanjkanja prostora ne moremo podrobno govoriti o vseh.

JOSIP OSREDKAR

NOVA GORICA

Srečanje bivših internirancev

V soboto 15. aprila so se v Novi Gorici zbrali bivši interniranci koncentracijskega taborišča Buchenwald. Prek 50 udeležencev srečanja iz cele Slovenije je obudilo spomine na težke dni, ko so bili ljudje samo številke. Slavnostni govornik ob tej priložnosti je bil bivši Buchenwaldčan, Zvonko Hanzelj:

»Minilo je 33 let od našega drugega rojstva, ko smo si 11. aprila 1945 z lastnimi rokami priborili svobodo. Rešila nas je dobra organiziranost v taborišču. Veliko število mrtvih tovarišev, bilo jih je več kot 56.000, nam je dalo pobudo za zgodovinsko zaprisego katere moto je bil »tega ne smemo nikoli pozabiti.«

V okviru letošnjega srečanja so bivši Buchenwaldčani in njihovi svojci obiskali tržaško Rižarno.

PUGLED PRI STAREM LOGU

Spomin 1. zbora slovenskih aktivistov

V sedaj opuščeni vasi Pugled na robu Kočevskega Roga, je bil 27. aprila 1943 leta 1. zbor slovenskih aktivistov. Zborovanja se je udeležilo preko 120 aktivistov OF, ki so poslušali poročila Edvarda Kardelja, Borisa Kidriča in drugih o delu OF in njenih nalogah v takratnem obdobju, kakor tudi o delu in borbenih nalogah enot NOV. V spomin na ta jubilej in z namenom, da bi obudili spomine na pretekle dni in številne dogodke, ki so se odigrali v tem kraju in bližnji okolici, bodo prebivalci krajevnne skupnosti Stara cerkev pri Kočevju na letošnji dan OF – 27. aprila proslavili krajevni praznik te skupnosti prav na kraju, kjer je bilo zborovanje aktivistov. Te dni so že uredili dostopno cesto s pomočjo združenega kmetijsko gozdarskega podjetja Kočevje. Izdali bodo publikacijo z naslovom »Pugled 1943–1978«, v kateri bodo prikazali razvoj posameznih dogodkov iz časa NOB in delo krajevnne samouprave v tej skupnosti.

V počastitev tega jubileja je bil prirejen poseben spominski pohod v ta kraj v organizaciji občinske telesno kulturne skupnosti Kočevje.

Organizatorji slavlja pričakujejo, da se bodo proslave na Pugledu udeležili številni preživeli aktivisti in borci, ki so bili takrat na zborovanju, in mnogi drugi borci, ki so se v času štiriletnega boja bojevali v teh krajih.

VIKTOR DRAGOŠ

IVANKOVCI

Spomin na štiri padle partizane

Prebivalci Ivankovcev v ormoški občini praznujejo svoj krajevni praznik v spomin na štiri partizane, ki so padli 13. aprila 1943 pri domačiji Zmazzkovih v Veličanah.

Tistega dne so se nemški policisti neopazno približali domačiji, kjer se je zadrževala skupina partizanov. V boju so padli: Marija Filipovič, Avgust Zmazek, Anton Sunčič in Anton Petrena. Pobegniti je uspelo le Ignacu Zmazku, ki si je s tem rešil življenje.

Na spominski svečanosti so nastopili učenci šol z recitacijami, pripravili pa so tudi več športnih in tovariških srečanj.

FRANJO HOVNIK

Delavci iz vse Jugoslavije ne odhajajo na delo le v druge razvitejšje države, temveč potekajo migracijski tokovi tudi znotraj naše domovine iz gospodarsko manj razvitih predelov v bolj razvite.

V Jugoslaviji je Slovenija za delovno silo iz gospodarsko manj razvitih predelov v ostalih republikah še vedno najprivlačnejša.

Gradbeništvo, zlasti še gradbena operativna, je tisto področje našega gospodarstva, ki zaposluje največ delavcev iz drugih republik. Zmanjšanje zaposlenosti delavcev iz drugih republik v kmetijstvu, gozdarstvu in komunali, ter visoka stopnja rasti zaposlovanja na področju industrije, predvsem še gradbeništva, zgovorno potrjuje težnje prihajajočih delavcev, da njihovo delo ni več sezonsko, kajti ti delavci so vse bolj usmerjeni k iskanju trajnejših delovnih in življenjskih perspektiv.

Nekdaj v Sloveniji tako razširjeni pojem »sezonski delavec« hitro izgineja. Zamenjuje ga delavec, domač ali iz drugih republik. Sezonskim opraviлом v organizacijah združenega dela že bi je plat zvona.

Motivov zakaj se delavci iz drugih republik najraje zaposlujejo v Sloveniji je nedvomno veliko, slej ko prej pa je glavno vodilo zaslužek, seveda ob dejstvu, da v domačem kraju niso mogli najti ustreznih zaposlitve. Tudi težav v novem okolju imajo ti delavci neprimerno več, kot domači, kar je tudi razumljivo. Pa vendar mi Slovenci te ljudi vedno ravno ne razumemo, ne razumemo ali pa nočemo razumeti njihovih težav, čeprav si prizadevamo, da bi bili dobri gostitelji. Sicer pa prisluhnimo delavcem.

Že deset let pri celjskem Ingradu

MILAN PAPIĆ, Zbilj Dolnji, p. Veselić v Hrvatskem Zagorju:

»Nekaj več kot deset let je tega, ko smo ostali mla-

di iz naše vasi brez dela. Kam? Šli smo po svetu, kot je kdo vedel in znal. Jaz sem prišel v Celje k Ingradu kot navadni delavec. Zdaj sem visokokvalificiran. Družina je doma. Le ob koncu tedna se vidimo.

Tako kot ostali delavci iz drugih republik živim v delavskem naselju Ingrada v Teharjih. Trije smo v sobi. Vprašujete kaj počnemo v prostem času? No, tega prostega časa je zelo malo. Pa še manj bi ga lahko bilo, saj se takrat navadno največ zapravi. Sicer pa sleherni dan, oziroma večer, pridem utrujen v naselje, malo prečitam časopise, si pripravim večerjo in grem spat. Vse ostale obroke hrane dobimo na delovišče. Na mesec zaslužim okoli 5.000 din. Za domov ostane nekaj več kot polovica dohodka. Prej sem večkrat povpraševal in si iskal priložnosti, da bi se zaposlil doma. Zdaj tega ne počenjam več. Menim, da je to v veliki meri zasloga Ingrada, ki nas delavce še posebej nagraduje z ozirom na stalnost, poleg tega pa sem si v tem podjetju pridobil vse znanje in kvalifikacijo, ki jo imam. Tudi mi delavci moramo znati to vrednotiti!«

Delal bi tudi ob sobotah in nedeljah, samo da bi več zaslužil!

BRANE ŠEINOVIĆ, Teslić, Bosna in Hercegovina:

»Pet let je tega, ko sem v zeniškem rudniku spoznaval kako težak je kruh delavca, ki sem si ga služil globoko pod zemljo. Pa se nisem ustrašil dela in garanja pod zemljo, le zrak sem pogrešal. In prav zato sem se odločil za delo v gradbeništvo. Pri Ingradu sem bil najprej, štiri leta je tega, na preizkušnji za nekaj mesecev. Zadovoljni so bili z menoj in zdaj sem njihov delavec. Polkvalifikacijo sem si že pridobil. Tudi do kvalifikacije bom »prigural«, ni hudič. Potem, veste, bo z dohodkom le nekoliko bolje, kajti tistih 3.000 din, ki jih dobim zdaj ob koncu meseca ni veliko. Zame bi že bilo dovolj, vendar doma imam družino, ki jo je treba vzdrževati, saj žena ni zaposlena. Rad bi šel kdaj v kino, se malo

Naš ponos ima trdno oporo. Gradile so ga številne generacije od najbolj črnega obdobja gibanju in oboroženi revoluciji. Nikoli se nismo borili za nekaj dokončnega in zadovoljivega, ampak za nadaljno prihodnost. Borci narodnoosvobodilnega boja ne želimo samo obujati spomin na prelomnih trenutkih narodove zgodovine je bila sama po sebi razumljiva. Tudi v letih, ko smo zavedali da nas je prekalila revolucija, da smo bili s to revolucijo mladi in da mladost kot nekoč, ampak trdno povezani z mladimi. Živimo z dogajanjem. Kolikor je le mogoče, prizadevamo si v skupni fronti organiziranih socialističnih sil razvijati in krepiti le tako majhen uspeh v delovni organizaciji, gradbenem podjetju, v zadrugi ali v kulturnih uspehih našega ponosa ne opredeljujemo samo lokalno: nikoli se nismo borili za obnovo samoupravnega socialističnega Jugoslavijo. Zgradili smo jo mi delavci in dograjevali jo bodo

Delovna reportaža za delavski praznik o življenju in delu

Želimo biti več, kot sa

Delavsko naselje v Framu, kjer se bodo ureditvenih del okoli naselja prav kmalu lotili

razvedril, pa kaj ko ti je neprenehoma nad glavo tisti dinar, ki družini velika pomeni. Da pa bi ga kar tako zapravljaj tudi ne gre. Veste, tudi kadar si kupim kakšen priboljšek, če se koščku salame lahko tako reče, mi prav nič ne tekne, saj imam pred seboj družino, ki ne vem, če ni kdo izmed njih tisti trenutek lačen.

Morda zdaj mislite, da imamo pri nas, mislim pri Ingradu, premalo hrane ali da je te slaba? Moram reči, da niti doma tako dobro ne jemo kot prav tu, pa vendar si človek zaželi kdaj kakšno spremembo.

Enkrat na mesec grem domov k svojim. Lahko bi šel večkrat, saj imamo vse sobote in nedelje prosto, pa bi potem preveč zapravil. Pa tudi tu v Celju se v soboto in nedeljo lahko kar precej zapravi, če še posebej na to ne pazim. Najraje bi vse sobote in nedelje, razen tiste seveda, ko grem domov, delal. Bi vsaj kakšen dinar več zaslužil!«

Vsi smo zaščiteni, človek božji!

SULJO TAKIĆ iz Tešnje je bil »prilepljen« v steno nekaj metrov nad mano, oziroma nad traso bodoče ceste. Pogovarjala sva se v »telegrafskem stilu«, čeprav se tokrat meni ni nikamor mudilo. Komaj sem zvedel, da je Suljo oče petim majhnim

otrokom. Nihče izmed njih še ne hodi v šolo. Šele ob koncu pogovora sem zvedel, da je Suljo miner in da ne sme narediti napake. Odtod torej Suljeva nestrpnost. Pri svojem delu hoče namreč mir. Kljub vsemu pa je za pogovor le ostalo nekaj časa.

Kakšni ste vam zdimo Slovenci, sem ga kar neposredno vprašal, kajti zdelo se mi je, da bo lahko le na neposredno vprašanje najbolj iskreno odgovoril.

»Vi Slovenci ste veseli ljudje. Delate veliko, malo pa znate uživati. Poglejte, bogami, to življenje. Danes se smeješ, jutri pa jočejo domači za teboj. Osebnostni standard je za vas poglavitni. Vidim na primer ljudi, ko imajo poleg nove hiše še avto in kaj vem še vse pa se še kar naprej pehajo! Čemu? Ja, pravijo, da imajo otroke in da morajo pomagati k boljšemu kruhu še njim. Jaz pa pravim, če so že tako neumni, naj mislijo še na uboge vnuke in naj še kar naprej garajo.«

Vi torej delate zato ker morate, da preživite sebe in družino. Se kdo od vodilnih v vašem podjetju zanima za vaše osebne težave?

»Se kdo morda za vaše pri vas v podjetju?«

Dejali ste, da imate pet otrok?

»Res je, šesti je menda pa tudi že na poti!«

Je bil načrtovan?

MILAN PAPIĆ

»Bil ali ne bil. Rodil se bo in naš bo!«

Koliko pa žena ve o načrtovanju družine in zaščiti matere?

»Toliko kot jaz. Kar vem jaz, ve ona!«

In koliko je to?

»Pa mi vsi smo zaščiteni, človek božji!«

Ste bili kdaj pri zdravniku?

»Samo enkrat ali dvakrat, se ne spomnim natančno. Zdrav sem in to je najpomembnejše. Bolniška veste, je za nas delavce iz drugih republik velik luksuz, to je razkošje, ki si ga ne moremo privoščiti. So pa seveda tudi izjeme!«

Vas kdaj tare domotožje?

»Velikokrat!«

Pa pravijo ljudje, če človek živi stalno v steni in kamenju, da se mu tudi značaj spreminja z okolico, v kateri dela?

»Jaz to ne vem, vem le to, da čim več otrok je v gnezdu, vedno bolj me vleče domov!«

In kaj storite, če ne morete iti?

»Trpim! Tu v prsih me kar žge. Potrpeti moram, to vem!«

Druge tolažbe ni?

»Včasih srknem kakšno pivo. Dve steklenici sta premalo, tri preveč. Pa bodo spet Bosanci razgrajali, slišim potem! No, takrat res ni treba veliko, da človek izgubi razsodnost.«

Ste morda član ZK?

BRANE ŠEINOVIĆ

»Nisem!«

Štiri leta je tega, ko smo sprejeli delegatski sistem. Kaj menite, je dovolj zaživel?

»Što ti to dojde delegatski sistem?«

Kaj menite o delavcih iz drugih republik?

Evgen Žohar, delovodja gradbišča Lesnina TOZD Ingrad-Sentjur:

»Med 26 delavci v tej skupini sta samo dva Slovence. Vsi ostali so iz sosednje Hrvatske in iz Bosne. Večina med njimi so novi delavci. Zavedamo se tega, kakor jih bomo v začetku vpeljali v delo, tako bodo delali tudi v prihodnje, vendar se pri tem posebnih prijemov ne poslužujemo, kajti zavedamo se, da je sleherni delo, ki ni odraz in volja delavca, že prisila. Sicer pa so skromni in dobri delavci!«

Že 25 let sem pri Ingradu in moram reči, da imamo z delavci iz drugih republik zares veliko sreče ali pa znamo z njimi delati.

Fluktuacija delovne sile je v gradbeništvo velika, vendar v zadnjem času veliko manjša kot prej. Veste, službe le ni lahko dobiti kadar bi si kdo izmislil!«

...ja zgodovine naših narodov do revolucionarnih preobratov v predvojnem delavskem
...voljstvo nad izbojevanim in doseženim je bilo manjše od odgovornosti za našo
...nine na obdobje iz najtežjih dni našega življenja, naše bitnosti. Naša udeležba v teh
...po vojni je bila naša aktivnost pri izgradnji porušene domovine spontana. Vselej smo se
...ost, če je pravilno usmerjena, mora zmagovati. Ostali smo revolucionarji, ne več mladi
...e še vedno pomagamo v prizadevanjih za naše skupne delovne uspehe,
...dejnopolitično pripravljenost naših ljudi. Če kdo, potem se mi zavedamo, da je še
...uri v šoli in nenavsezadnje v športu, naš velik skupni uspeh. In kadar govorimo o
...inske meje samo za to ali ono republiko – borili smo se za svobodno, bratsko
...mo tudi v prihodnje. Nalog nam ne bo zmanjkalo.

s. t.

gradbenih delavcev iz drugih republik v Sloveniji

samo dobri gostitelji

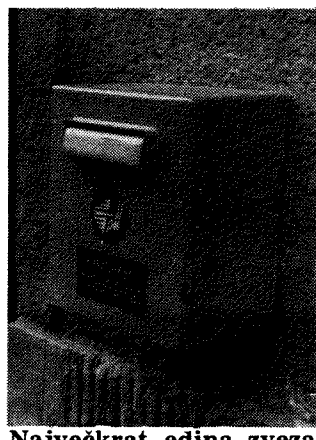
OMER HASIĆ

SMAIL PAJIĆ

AZIZ HUSIĆ

Največkrat edina zveza
z domačimi

– Kaj vam ni všeč v va-
ši delovni organizaciji?

»Posebnih pripomb ni-
mam. Zadovoljen sem,
moram biti, le včasih se
razjemim, ko vidim, da

nekdo, ki ve manj od me-
ne, odloča!«

– Ste kvalificiran de-
lavec?

»Da, visoko kvalificira-
ni miner sem!«

– Za minerja pravijo,
da naredi samo enkrat
napako?

»Pa še res je. Jaz je pri
delu še nisem, v življenju
pa že večkrat.«

– Kdaj nazadnje?

»Prav sedaj! Govorim
vam take stvari, ko sploh
ne bi bilo treba!«

– Zdaj imate še priliko
kaj reči. Bi šli na delo
recimo v Nemčijo?

»To pa nikoli pa čeprav
bi skupaj z otroki jedli sa-
mo fižol in krompir!«

To je bilo po tudi vse,
kar zadeva pogovor s Su-
ljem, kajti gromki glas iz
njegovega grla je daleč
odmeval tisto znano nje-
govo, že tisočkrat in tisoč-
krat ponovljeno pesem:
»Mine, mine, mine...« Po-
tem je večkrat počilo.
Dvignil se je oblak belega
prahu, zasmrdele je po
eksplozivu. Oblak prahu
se še ni razkadir, ko se je
že oglasil kompresor,
kmalu za njim vrtni
stroj in Suljo je bil zopet
prilepljen tam nekje med
skalami. Njegovo spret-
nost, mirnost in zbranost
bi mu lahko celo gamsi
zavidali!

Živim tako, kot vsi
mladi!

OMER HASIĆ je doma
iz vasi Lukavica nedaleč
od Doboja:

»Preko znancev sem
zvedel za delo pri nekem
privatniku v Šoštanju.
Resda sem bil o tem delu
nepoučen, prvič v službi
in zato mislim, da nisem
zaslužil toliko grdih be-
sed, ki sem jih slišal v prvi
moji službi. Toda človek
se privadi vsemu, tudi
psovke in preziranja več
ne bolijo. Delal sem, koli-
kor sem pač mogel in znal.
Veliko sem se trudil, malo
zaslužil in še trdo prislu-
ženi denar zelo neredno
dobival. Toda mislil sem,
da mora tako biti. Neizku-
šenost me je veliko velja-
la.

Zdaj je čisto drugače.
Čeprav sem med gradbe-
nimi delavci komaj dober
mesec, že spoznavam in
ugotavljam, da sem si za
vsa tista tri leta v Šoštanju
največ sam kriv. Priznam,
da sem bil nekvalificiran
delavec že prej in da sem
to tudi sedaj, kar pa naj ne
bi pomenilo, da sem neu-
men. Toda tako je bilo.

Zdaj sem se že prijavil v
tečaj za polkvalifikacijo.
Prizadeval si bom doseči
največ, kar bom zmogel.
Poročen nisem, vendar so
ostali doma poleg staršev
še dva brata in dve sestri.
Vsi, razen enega, ki še ne
hodi v šolo, hodijo v
osnovno šolo. Z mojim za-
služkom pomagam še
vsem. Takole okoli 1500
do 2000 din mesečno jim
vedno prinesem domov,
ko jih obiščem.

Sicer pa živim tu v Slo-
veniji, kot večina mladih.

rad doma, čeprav se tja ne
morem pripeljati po asfal-
tirani cesti z avtomobi-
lom, ne gledam televizije
ker jo nimamo... Izmed
treh ima pri nas samo
eden nekaj, ostala dva ma-
lo ali pa nič, tako, da imajo
vsi trije malo. Pri vas pa
ima morda eden izmed
treh veliko, ostala dva pa
le nekoliko manj in po-
prečje je z nami neprimer-
ljivo. Sicer pa to jemljite z
rezervo, veste, jaz sem
nekvalificirana delovna
moč.«

Pravijo, da smo
plačani po delu, pa
ni vedno tako!

SMAIL PAJIĆ iz Brezo-
ve kose pri Czinu:

»V Sloveniji delam že 15
let. Mesečno grem domov
enkrat ali dvakrat. Dobro
zaslužim. Tudi kvalifika-
cijo zidarja sem si pridobil
tu pri vas v Sloveniji. Za
nič drugega na svetu se ne
zanimam, kot za delo in
družino. Že tri leta dela-
mo namreč v skupini, ki
jo sestavljajo Esad Šako-
njić, Aziz Husić, Sead Hu-
sić, Mustafa Duraković in
jaz. Vsa ta leta delamo »na
akord«, kajti pri nas je sle-
herno delo do potankosti
normirano. Kolikor nare-
dimo, toliko bomo dobili
plačano, vendar temu ve-
dno ni ravno tako. Zakaj
tako, vam ne znam odgo-
voriti. Da ni nekaj v redu
si mislim le sam pri sebi,
zdaj pa sem vam to rekel
na glas! Pa naj bo, kar za-
pitate!«

Ostal bom pri
podjetju dokler me
bodo hoteli!

AZIZ HUSIĆ iz Prije-
dora:

»V Slovenijo sem prišel
1961. leta. Pri Tehnogra-
du, ki je pozneje razpadel
sem se prvič zaposlil kot
kvalificirani zidar. Odšel
sem v Nemčijo. Pet let
sem bil tam. Zaslužili smo
kar dobro, vse ostalo pa ni
bilo vredno, da človek
sploh omenja. Hrano smo
si pripravljali sami, stano-
vanja nam je »rihtal« delo-
dajalec. Selili smo se iz
kraja v kraj, kot je zahte-
valo delo.

Takoj, ko se mi je ponu-
dila prilika, da se zapo-
slim v Sloveniji, sem se

odločil za delo v domovi-
ni. Kaj marke, kaj zaslu-
žek, če si pa tako daleč od
svojih. To ne pretehta še
tako veliko denarja. Tudi
sin se je tu v Sloveniji izu-
čil za strojnika. Doma sta
še dva.

Tu pri vas v Sloveniji
samo živim in delam. Hra-
no in stanovanje imamo
urejeno, časopisov dovolj,
le televizija se večkrat
pokvari. To pa je tudi vse.

Našemu podjetju veliko
dolgujem. Zase in za sina.
Ostal bom tu dokler me
bodo hoteli. Prizadeval pa
si bom, da bom s svojim
delom kar največ pripo-
mogel k dobremu poslov-
nemu uspehu celotne de-
lovne organizacije.«

★

Nedvomno sodi v eno
izmed poglavitnih so-
cialnih potreb, potreba
po prijateljih in znancih,
kjer se v zaupnih in od-
kritih pomenkih tkejo
mreže medsebojnih
odnosov.

O Slovencih velja pre-
pričanje, da smo zaprti
sami vase ali pa v svoj
ožji družinski ali prija-
teljski krog, da nimamo
srca, da bi sprejeli za svo-
je tudi sodelavce iz dru-
gih republik. Smo mar
res taki?

Ugotavljamo tudi, da
delavci iz drugih repu-
blik nimajo klubov in
društev, kjer bi gojili in
ohranjali svojo kulturo
in kulturo svojega nara-
da, da so le maloštevilno
vključeni v samouprave-
ne organe organizacij
združenega dela, še manj
pa v delo krajevnih skup-
nosti in da smo izobraže-
vanju delavcev iz drugih
republik posvetili še pre-
malo pozornosti, čeprav
smo, roko na srce, kar ve-
liko storili. V prihodnje
pa naj bi našli še številne
druge možnosti in načine
za izobraževanje delav-
cev iz drugih republik,
kajti danes jih v Sloveni-
ji potrebujemo toliko, že
morda jutri pa jih bomo
še več! In za vse, kar bo-
mo storili zanje, nam bo-
do nad vse hvaležni, mi
pa si moramo nenehno
prizadevati, da se bodo
delavci iz drugih repu-
blik pri nas počutili kar
najbolje.

Tone Urbas

Kaj je prej – delo in šele potem zaslužek, ali obratno?

Poldka Kuhar, Slovenija ceste, gradbišče Fram pri Mariboru:

»Okoli sto delavcev iz drugih republik živi v našem naselju. Tu v Framu
smo že šest let. Smo podpisniki samoupravnega dogovora. Pred očmi imamo
vedno delavca, s katerim skupaj ustvarjamo skupni dohodek in zavedamo
se, če prikrajšamo delavca z dejavnostmi v prostem času, sami sebi odtrga-
mo del kosa kruha.

Prve stike z novimi delavci navežemo prav tu v našem naselju. Če
verjamete ali ne, vendar že prvi vtisi o delavcu, ki jih dobimo tu, velikokrat
obveljajo. O, še so primeri, ko pridejo delavci sem k nam, da bi zaslužili, delu
pa bi se najraje ognili. No, take kaj hitro spoznamo. Še prej pa njegove
namere ocenijo njegovi sodelavci in ga kaj hitro izločijo iz svoje sredine, kar
je velikokrat huje, kot če izključimo iz kolektiva.

Že nekaj časa si prizadevamo, da bi s skupnimi močmi olepšali naše
naselje, vendar je vse doslej ostalo le pri obljubah. Stanovalcem naselja
okolica očitno ne pomeni veliko.

Samoupravni sporazum o minimalnih standardih nas ni presenetil, saj
moram reči, da vsa ta določila sporazuma v veliki meri že nekaj let zapored
izpolnjujemo in si ob teh dosežkih nenehno prizadevamo, da bi našim
delavcem nudili kar najboljše delovne pogoje!«

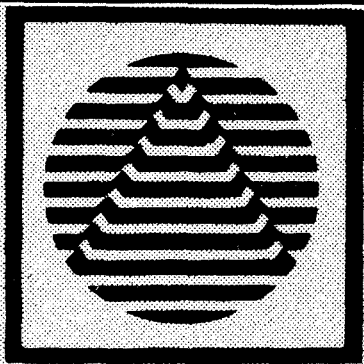
NAGRADNA KRIŽANKA Št. 162

»ALPINA«

Razpis nagradne križanke

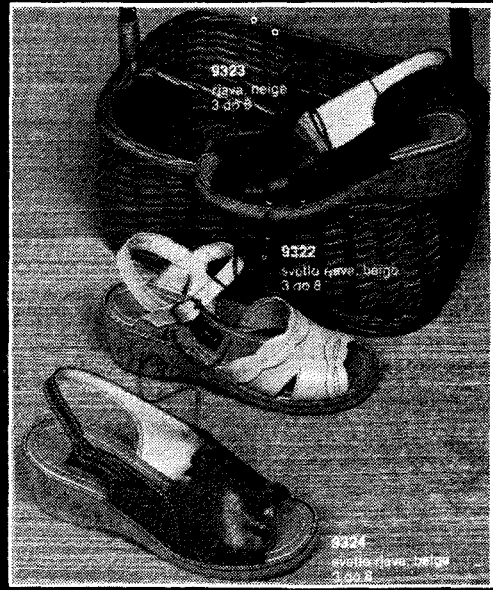
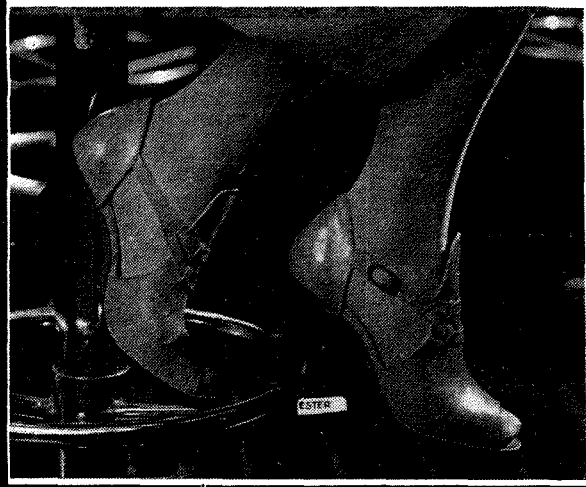
Letošnja bera nagradnih križank je bolj skromna, pa vendarle je našim akviziterjem uspelo nekaj »iztisniti« tako, da za prvomajske praznike ne boste praznih rok, spoštovani naročniki in reševalci nagradnih križank. ALPINA – tovarna obutve Žiri, TOZD Prodaja poklanja prvo letošnjo nagradno križanko, za kar se jim v vašem in našem imenu lepo zahvaljujemo, da so »prebili« led. Kdor se je bo lotil, nam mora rešitev poslati do 15. maja 1978 na naslov: Založba BOREC, uprava TV-15, 61001 Ljubljana, p. p. 598. Na ovojnico pa naj ne pozabi napisati »križanka 162.« Za nagrado imamo pripravljeni dve keramični vazi poslovalnice Založbe »BOREC« iz Ljubljane, Titova c. 17. Vsem vam in delavcem tovarne obutve »ALPINA« iz Žirov prijetne prvomajske praznike.

Uredništvo in uprava

alpina
tovarna obutve
žiri

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	ANTI- KVITETA	KRAJ PRI NOVEM SADU	LJUBEZEN. PESNIŠTVO	UNESEK	LADKO KOROŠEC	IKRAVEC	162	
PROZORNA SNOV							FIGURA PRI SAHU	PRIGODA
ŽGANA GLINA								
EDEN OD MOLOV					»KRALI« ŽIVALI RISTO SAVIN			
NAUK O GOVORNIŠTVU RAZLIČNI ČRKI								
				SOCIALNI POLOŽAJ ASTATIN				
RISAL: JAK	IVER	DEL ELEKT. MOTORJA	TUJI POPEVKAR	ZDRAVIL. ROŽA KOSMIČ		GOZDNA ŽIRAF	ČUFAR TONE MAŽA	
AVSTRIJSKI LIRIK					RAZTELE- SEVALEC IVAN TRINKO		UNITED NATIONS LES TISE	M.IME
EVROPSKO GORSTVO					ODRTNOST	RAZKOLNIKI	TONE CAPUDER	TER
POSTAVNOST							AZIJSKI REKA V ŠPANJI	
KRAJ NA PRIMORSKEM					POTRDILO PREJEMA TELUR			IRENA KOHONT
AROMATIČ. SNOV						PULZ TUJA TEHNIŠKA IGRALKA		DEL CELOTE CENE NOVSAK
						DOMAČA ŽIVAL HUS		OČE
							ANGLEŠKA MERA NOGOMETNI KLUB	REKA V ANGLIJI NOVY LILI
						BLYTH ANTON OCVIRK		ZNAČILNO ZNAMENJE
							KIP GOLEGA TELESA	SRBSKO M.IME ODISEJEV OČE
						MOSTAR	PRIHOD V GOSTE	CAPONE VRSTA PRAŠIČA
								NEDELAVEN
								Ž.IME VALJEVO
								GORA PRI IGU
								TURNER
								MUSLIMAN. BOG
							FIZIOLOVKA TOVARNA V CELJU	
								ORANJE VZKLIK
						»ALPINA« ŽIRI	ZVER IZ RODU KUN	

NAGRADNI KUPON 162

Ime in priimek _____

Točen naslov stanovanja _____

Pošta _____

**INDUSTRIJSKO
MONTAŽNO
PODJETJE
LJUBLJANA**

**TOZD PROJEKT-MONTAŽA-
INŽENIRING, MARIBOR**

62001 MARIBOR
LJUBLJANSKA 9
POŠTNI PREDAL 140 MARIBOR
TELEFON (062) 25-261
TELEGRAM IMP-MARIBOR
TELEPRINTER 33-102 YU IMPMB

V inženiringu in posamezno projektiramo in montiramo:
centralno gretje, kotlarne, ventilacijske in klimatske naprave,
vodovod in sanitarije, elektroinstalacije, telefonske naprave
trafo postaje, strelovode, avtomatiko

**SAMOUPRAVNA
STANOVANJSKA SKUPNOST**

CERKNICA

stanovanjska dejavnost:
upravljanje z družbenimi
stanovanji
zbiranje sredstev za
stanovanjsko gradnjo

Ribniška
Kovinska
Industrija
Ribnica na Dol.

Telefon: n. c. 87-146, 87-147
87-074
Direktor: 87-040
Teh. vodja: 87-188
Komerclala: 87-132
Nabava: 87-189
Telex: 31482 YU RIKO

proizvaja:

- mehanizacijo za čiščenje snega
- hidravlične stiskalnice
- opremo za letališča
- traktorske priključke

**PRIPOROČAMO SE ZA
NAROČILA!**

labod

TOVARNA OBLACIL NOVO MESTO

TOZD »DELTA« Ptuj, Rogoznica – Dornavska 6.

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob 1. maju, prazniku dela z najboljšimi željami.

Vodnogospodarsko podjetje
Maribor n. sol. o.

TOZD VODNOGOSPODARSKA
ENOTA »DRAVA« PTUJ b. o.

čestita za praznik dela – 1. maj

OGRAD

INDUSTRIJSKO GRADBENO PODJETJE ORMOŽ, KOLODOVSKA 7

- v ekonomski enoti opekarna izdelujemo vse vrste zidnih opek po sodobnem postopku.
 - v ekonomski enoti gradbeništvo gradimo objekte za trg in za znanne investitorje.
 - v ekonomski enoti trgovina in pomožne dejavnosti nudimo dela s področja elektroinstalacij in gradbeni material.
- Za kvalitetne izdelke in usluge se priporoča

Trgovsko podjetje MERCATOR – TOZD »ZARJA« ORMOŽ

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za 1. maj – praznik dela.

Prodaja vseh vrst trgovskega blaga.

Gostilna DANIEL HORVAT

GORIŠNICA, Na Ptujskem polju

prisrčno čestita vsem gostom in se priporoča za prvomajske praznike.

**SKUPŠČINA OBČINE
ORMOŽ**

Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinska konferenca ZSMS
in druge družbenopolitične organizacije

čestitajo vsem občanom in delovnim ljudem za
1. maj

**ŽIVILSKI KOMBINAT
MARIBOR**

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem iskrene čestitke in tople pozdrave z najboljšimi željami za

1. maj – praznik dela.

**INDUSTRIJSKO
MONTAŽNO
PODJETJE
LJUBLJANA**

**TOZD ELEKTROKOVINAR
PTUJ, n. sol. o.**

**ZADRUŽNI TRG 11
62250 PTUJ,
POŠTNI PREDAL 17**

Delavski pozdrav k 1. maju

tovarna kemičnih izdelkov

Ljubljana-polje
pošta Ljubljana-polje 61260

telefon Ljubljana 48 066, 48 211

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za 1. maj – praznik dela.

**SOCIALISTIČNA REPUBLIKA
SLOVENIJA**

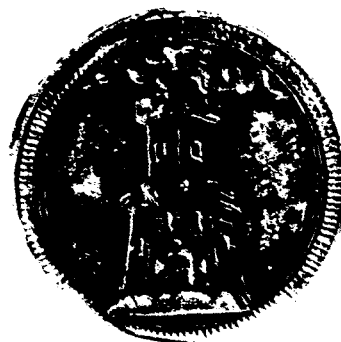
**Skupščina občine – Izvršni
svet
Grosuplje**

Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinska konferenca ZSMS

**z ostalimi družbenopolitičnimi
organizacijami pristrčno pozdravljajo
delovnega človeka, nosilca napredka
in blaginje ob 1. maju – resničnem
prazniku dela svobodnega
delavca-ustvarjalca.**

**Komunalno podjetje
Ljubljana**

Povšetova 6 Telefon 322-265 61000 Ljubljana

s svojimi TOZD: Javna higiena, Rast, Komunalne gradnje, Žale,
Dimnikarstvo, Živilski trgi, Proizvodnja komunalne opreme, Skupne
službe

**čestita za 27. april
DAN USTANOVITVE OF
SLOVENSKEGA NARODA
in 1. maju – prazniku dela**

vsem poslovnim prijateljem, delovnim
ljudem, borcem in invalidom.

**NAJ ŽIVI PRAZNIK DELA –
1. MAJ!**

**ZDRUŽENE PTT
ORGANIZACIJE
SLOVENIJE**

Ljubljana, n. sub. o. Cigaletova 15

Ptt delavci Slovenije, združeni v sestavljeno organizacijo združenega dela »Združene PTT organizacije Slovenije« bodo v počastitev praznika Osvobodilne fronte slovenskega naroda in praznika 1. maja predali prometu novo mednarodno in tranzitno telefonsko centralo v Ljubljani – Metaconto C 10, ki bo omogočala vzpostavljanje avtomatskega telefonskega prometa – torej brez posredovanja telefonistk – s katerimkoli naročnikom v osemnajstih tujih državah. Naročniki bodo za zdaj lahko iz mestnih območij Ljubljane, Kopra in Postojne klicali naročnike v Grčijo, Švico, Nizozemsko, Belgijo, Francijo, Španijo, Madžarsko, Nemško DR, Češkoslovaško, Veliko Britanijo, Dansko, Švedsko, Norveško, Poljsko, ZR Nemčijo, Luksemburg, Finsko in Malto.

Postopoma bodo v avtomatski mednarodni promet vključevali še ostale kraje v Sloveniji in ostale tuje države.

Ob tej veliki delovni zmagi, ko predajajo prometu največjo in najpomembnejšo investicijo svojega srednjeročnega razvojnega programa, ptt delavci čestitajo vsem delovnim ljudem, posebej pa borcem ter kurirjem in vezistom NOB k prazniku OF in prazniku 1. maju z željo za čim lepše in čim bolj svečano praznovanje.

PTT delavci Slovenije

tuba

**tovarna embalaže
ljubljana, kamniška ulica 20**

**telefon 312-744, 312-225
brzjav tuba ljubljana
p.p. 351
tekoči račun 50102-601-20112**

**izdeluje monoblok aerosol doze,
aluminijaste tube, zobne kreme
denicotin, paperion's z okusom
pomaranče, paperino's z okusom
po jagodah, paperino's s fluorom,
durban's bianco in druban's
s klorofilom in dekorativno
kozmetiko**

Slovenija Sadje

TRGOVSKO, IZVOZNO-UVODNO, PROIZVODNO-PREDEL-
VALNO IN USLUŽNOSTNO PODJETJE, LJUBLJANA, p. o.
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 10, JUGOSLAVIJA

Telefon:
311 325 izvoz
311 327 izvoz
311 328 izvoz
Telegram: Slovenija Ljubljana
Pošta predel: 85/11
Teleks: Ljubljana 31-328
Barikada zveza 50100-601-10425

MERCATOR-SLOVENIJA SADJE trgovsko,
izvozno-uvodno, proizvodno-predelovalno in
uslužnostno podjetje, n. sol. o., Ljubljana,
Miklošičeva 10

TOZD Zunanja trgovina
TOZD Maloobmejni promet
TOZD Hladilnica Zalog pri Ljubljani
TOZD Hladilnica Bohova pri Mariboru

Predstavnitva in skladišča: Volčja draga pri Novi
Gorici, Kanal ob Soči, Koper, Beograd, Čačak,
Zagreb, Brčko, Subotica, Bijeljina, Mladenovac

IZVAŽAMO:

- sveže sadje in zelenjavo
- sadne pulpe
- sadne sokove
- sadne koncentrate
- sadne in zelenjavne konzerve
- zmrznjeno sadje
- sušeno zelenjavo in sadje
- suhe gobe, gobe v slanici
- bučna semena, fižol, mak

UVAŽAMO:

- južno sadje
- suho sadje
- kolonialno blago
- močna krmila

**SKLADIŠČIMO, HLADIMO, ZMRZUJEMO,
PROIZVAJAMO:**

- sadne pulpe,
- sokove
- koncentrate in druge predelave na osnovi sadja
in zelenjave

Socialistična republika Slovenija SKUPŠČINA OBČINE KRŠKO

z družbeno političnimi organizacijami

**čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za
1. maj – praznik dela**

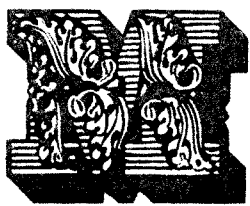

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA—SKUPŠČINA OBČINE NOVO MESTO—IZVRŠNI SVET
z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

čestita

ob 41. obletnici ustanovnega kongresa KP Slovenije na Čebinah,
ob 41. obletnici prihoda tovariša Tita na čelo KP Jugoslavije,
ob 86. rojstnem dnevu največjega sina naših narodov maršala Jugoslavije Josipa Broza-Tita,
ob delavskem prazniku 1. maju
ob 612-letnici Novega mesta

Vsem delovnim ljudem, kolektivom in meščanom Novega mesta

tovarna
pogrebne
opreme

MENINA

61240 kamnik
šmarca 32/B

telefon:
h. c. 831-607, 831-610
komerciala 831-027
telegram:
menina kamnik
tek. račun: 50140-601-32127

**SKUPŠČINA OBČINE
SLOVENSKA BISTRICA**

Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca
SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinska konferenca
ZSMS
in druge družbeno
politične organizacije

**čestitajo občanom in
poslovnim prijateljem za
praznik dela – 1. maj.**

**Gostilna MILENKO
LUŽNIK**

Ptuj, Ormoška c. 18.

nudimo vsak dan sveža topla
jedila (malice) in po naročilu.
Vse vrste alkoholnih in
brezalkoholnih pijač.

**Delovnim ljudem pristrčno
čestitamo za 1. maj**

MIP

MESNA INDUSTRIJA
PRIMORSKE n. sol. o.
NOVA GORICA

65001 NOVA GORICA
PANOVŠKA 1
TELEFON (065) 22 011

S TOZD:
ŽIVINOPROMET GORICA
KLAVNICA TOLMIN
KMETIJSTVO IDRIJA

**SKUPŠČINA
OBČINE
LOGATEC**

z vsemi družbeno
političnimi
organizacijami
čestita delovnim
ljudem k prazniku
dela –
1. maju.

**DREVENŠEK
FRANC**

soboslikarstvo, pleskarstvo
Ptuj, Bezjakova 8.

se priporoča za cenjeno
naklonjenost.

Izkoriščam priložnost za
tople prvomajske čestitke
vsem poslovnim strankam
in delovnim ljudem.

Pristrčne čestitke
delovnim ljudem
in poslovnim
prijateljem za

**1. maj – praznik
dela.**

Čestita delovnim
ljudem in
poslovnim
prijateljem za

1. maj

Socialistična republika Slovenija
SKUPŠČINA OBČINE

RIBNICA

in vse družbenopolitične
organizacije

čestitajo ob obletnici ustanovitve
Osvobodilne fronte slovenskega
naroda
in 1. maju – prazniku dela
vsem občanom, delovnim ljudem in
kolektivom

**primorje
splošno
gradbeno
podjetje**

65270 AJDOVŠČINA ● TELEFONSKA CEN-
TRALA: 065/73-221 – PP 82 – TELEPRIN-
TER 31202 YU PRIMO – TELEGRAM PRI-
MORJE AJDOVŠČINA TEK. RAČUN
52010-601-10883 PRI SDK AJDOVŠČINA

gradi po najnovejši tehnologiji ob-
jekte visokih in nizkih gradenj, mon-
tažne mostove ter hidrogradbene
objekte po naročilu, za trg ali po si-
stemu inženiring. Za potrebe našte-
tih gradenj, kakor tudi ločeno, po
posebnem naročilu, izvaja vsa asfal-
terska dela.

IKA – INDUSTRIJSKA
KONFEKCIJA
Ajdoščina

Izdeluje delovne obleke.

**Prisrčne prvomajske čestitke delovnim
ljudem in poslovnim prijateljem.**

Socialistična republika Slovenija
SKUPŠČINA OBČINE

TREBNJE

z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami

čestita vsem občanom in poslovnim
prijateljem za 1. maj praznik dela

SAMOUPRAVNA SKUPNOST ZA ZAPOSLOVANJE
NOVO MESTO, Trdinova 10.

**Čestita delovnim ljudem in kolektivom ob 1.
maju prazniku dela.**

**MARIBORSKA
LIVARNA
MARIBOR**

62000 Maribor Kežarjeva 11

Aluminijasti radiatorji
aklimat

Mnogi strokovnjaki in neposredni uporabniki so spoznali bistvene prednosti alumi-
nijastih radiatorjev aklimat

Vodovodne, sanitarne in ogrevalne armature
armal

V več kot petdesetih letih razvoja in uveljavljanja tehničnih novosti so armature
armal osvojile domače in svetovna tržišča

ALUMINIJS
aki
MARIBOR

OZD „PREVOZ“
Brežice

UPRAVA BREŽICE, CRNC 31 – TELEFONI: CENTRALA 72-044, 72-045, 72-110,
72-236, DIREKTOR 72-103, PROMETNA SLUŽBA 72-233 – TELEGRAM: PREVOZ
BREŽICE – ŽIRO RAČUN PRI SDK BREŽICE, ŠTEVILKA 51620-601-10308

Poslovalnice

61000 LJUBLJANA, Proleterska 3, tel. 41-418, 41-609
11000 BEOGRAD, Đure Đakovića 23, tel. 762-757, 764-969
41000 ZAGREB, Tvrdkova 8, tel. 413-285, 410-929
68290 SEVNICA, Planinska 8, tel. 74-192

Čestitamo za 1. maj

Ana Bergant – Pleščkova Pri Humarjevih mati s Preske pri Medvodah

Njeno življenje je bilo eno samo pehanje za kruhom, skrb za otroke in dom. V največji življenjski preizkušnji – med vojno – pa ni bilo ne njej ne njenim otrokom težko izbrati prave poti.

Za Angelo Bergantovo sem spraševala v Goricanah pa se ljudje niso in niso mogli spomniti, kdo bi to bil. Potlej sem povedala, da iščem tisto mamco, ki sta ji dva sina padla v partizanih. »Ah, tako recite,« se je nasmehnil mlajši možakar, ki je sredi vasi pral avto. »To je Pleščkova mama. Ja, za ovinek zavijte, ob potoku, druga hiša na desni je, ne morete zgrešiti.« In res sem po nekaj sto metrih prišla naravnost pred hišo, kjer je Pleščkova mati pravkar urno vihtela sekirico in posekane veje vezala v butarice. Drobena starka me je sprva nezaupljivo ogledala, potlej pa sva stopili v hišo in se prijetno pomenkovali.

Osemdeset let bo dopolnila v maju. Tri otroke je imela, pa jih je vse preživela. Zdaj živi z zetom in vnuki. Njena pripoved je jasna, nič solzavega prizvoka ni v nji, pa je preživela mnoge hude čase... Danes pa, pravi, ji je dobro, kot še nikoli.

Leta 1921 se je mlada pri-
možila s Sv. Marjete v Presko
na mlin. Mož je bil bolj bole-
hen, tako da je bila mati An-

gela pri hiši gospodar in go-
spodinja hkrati. Kmetje s
Studenčic, Preske, Vrja in
Vaš so nosili v mlin mlet.
Sest stop je gnalo en sam
mlinski kamen, zato tudi ni
bilo mogoče mleti fine moke.
V letu 1926, ko je potok
(Prešnica) prestopil bregove,
je nastala v mlinu velika ško-
da. Za silo so ga popravili,
kolikor se je pač dalo, a po-
sebnega kruha z mletjem ni
bilo. Angela je težko preživ-
ljala družino. Morala si je
izmišljevati vedno nove in
nove načine, da bi prislužila
še kak dinar.

Nekaj časa je peš hodila v
Ljubljano, kjer je nakupova-
la piškote in jih potem v košu
raznašala po hribovskih
kmetijah pa tudi »štant« si je
včasih postavila pred cerkvi-
jo. Za prisluženo je potlej na-
kupila najnujnejše v trgovini.

Med vojno je postal Plešč-
kov mlin ob poti na Studen-
čice varno zavetje partiza-
nov, javka in zbirališče najra-
zličnejšega materiala za par-
tizane. Hiši so pravili »Durh-
cug« (nemška popačenka za
prepih) saj je bilo tam ves čas
živahno. Partizani so prihaja-
li in odhajali, terenci in akti-
visti so nosili sporočila in tu-

di prtljaga, ki so jo pošiljali
tisti, ki so iz Ljubljane odha-
jali med partizane, je našla tu
skrivališče.

Vsa družina je aktivno de-
lala za OF in partizane od pr-
vega dne. Hči Francka, ki se
je v začetku vojne zaposlila v
predilnici v Škofji Loki, je
nosila domov cele vreče na-
vitkov preje za partizane. Si-
nova Jože in Ivan sta tudi
delala na terenu, dokler ni
bilo že prenevarno in sta mo-
rala v gozd. Celoteto sta pri
belem dnevu gnali skozi vas
in v gmajno. Ivan, ki je bil
mobiliziran v nemško voj-
sko, je še z dvema domačino-
ma dezertiral in odšel narav-
nost v partizane. Jože, pripo-
veduje mati Angela, je bil
dolgo doma. Bil je droban
fant, nekako neopazen in je
zato laže kot kdo drug smu-
kal po vaseh ter znašal sku-
paj vse, kar so ljudje dali.

Fantoma je bilo 18 in 20 let,
ko sta padla. Bila sta v različ-
nih enotah, padla pa sta oba
na isti dan (11. novembra) ze-
lo blizu drug drugega. Danes
sta pokopana skupaj v Pre-
ski. Tudi hči Francka je že
umrla. Mati pravijo, da je go-
tovo zbolela tudi zato, ker je
med vojno hodila po terenu v
mrzlih in mokrih nočeh.

Pogovor o vojni spomni
Angelo Bergantovo na različ-
ne dogodke, ki jih je že čisto
pozabila. Menda so bili tam
okoli belogardisti hujski kot
Nemci.

V mlinu so se oglašali fant-
je, ki so pobegnili iz okupirane
Ljubljane in iskali zvezo s
partizani. Ob takih priložno-
stih je bila Pleščkova mati
izredno previdna. Nekoč se
je zgodilo, da je prišel v hišo
črnorokec in jo spraševal, ka-
ko bi prišel v stik s partizani.
Pa se je vse dobro izteklo.
Tistega fanta so naši dobili,
še preden je lahko komu kaj
storil.

Nobene samohvale ni v pri-
povedi Angele Bergantove,
kot da je moralo tako biti in
bi ne moglo biti drugače.
Drobena je res, a iz pripove-
di je razbrati, da je prav ona
ena tistih, zaradi katerih je
boj za svobodo lahko uspel.

V grapi mlina več ni, mladi
so postavili novo hišo že pred
leti, mir pa je tu, le nekaj sto
metrov od glavne ceste še ve-
dno neokrnjen, le potok šumi
in, mati pravijo, da jih je ta
šum vode večkrat prevaril,
ker se je zdelo, kot da se bliža-
jo koraki in so mislili, da se
vračajo sinovi...

Bojana Ž. Jesih

Obiskali smo Urško Humarjevo iz Ljub-
ljane, pogovor pa je stekel z obema, mo-
žem in ženo, saj je njuno življenje poveza-
no že preko petdeset let. Skupaj sta delila
revščino prvih let po prvi svetovni vojni,
skupaj vzgajala otroke in njuna jesenska
leta potekajo v slogi ter zdravju v maj-
hnem stanovanju na Prulah.

Urška Humarjeva je sicer doma z Dobravice pri Igu.
Na kmetiji so živeli skromno življenje, bilo je deset
otrok in starši. Le šest jih je odraslo, danes pa so živi še
štirje. Urška bo 8. oktobra dopolnila 91 let pa še vedno
hodi sama po nakupih. Ondani sva se srečali na živil-
skem trgu. Oče Humar pravi, da je Titovih let. Humarje
Primorec s Šempasa pri Gorici. S Primorske so odšli
kot toliko drugih beguncev po prvi vojni.

Med obema vojnoma sta se Humarja z majhnima
sinovoma preselila v Ljubljano na ljubljanski grad.
Takrat je živelo v gradu okrog sto strank in pravili so
jim »grajska republika«. Z vseh vetrov so bili zbrani,
precej je bilo beguncev s Primorske. Bili so različnih
nazorov in ver, kadar pa je šlo za skupne zahteve, za
izboljšanje življenjskih pogojev in podobno, so stopili
vsi vkup kot en mož. Živel se je težko, Urška je bila s
sinovoma doma, sem ter tja je prala perilo mestnim
družinam in pospravljala, mož Vinko pa je bil zaposlen
sprva pri železnici nato pa pri zidarjih. Sodeloval je v
železničarski stavki leta 1920 in leta 1937 je bil tudi
aretiran zaradi suma, da je še z nekaterimi tovariši
raznašal plakate za praznovanje prvega maja. Urška je
takrat s svojo prisebnostjo rešila moža in njegovega
tovariša.

Vojno je družina preživela na ljubljanskem gradu. Že
leta 1941, prav na začetku, še preden se je vse začelo, jih
je obiskoval nek daljni sorodnik Kikelj in jim razlagal
razmere v svetu ter opozarjal, da bo kmalu zagrmelo.
Sinova sta bila tisti čas že odrasla in sta budno poslušala
te pogovore.

Urška Humarjeva je že v samem začetku vojne poma-
gala pripravljati pakete za internirance in zapornike pri
»Rdeči pomoči«. Imela je ilegalne živilske karte, s
katerimi je kupovala hrano. Tudi prepustnico za pre-
hod preko meje je imela, dobila jo je, »da je lahko
obiskovala bolno mater na Dobravici«. Imela je tudi
partizansko dovoljenje za odvažanje hrane v Ljubljano.
Zato, ker je bila sumljiva, so jo zasliševali belogardisti
in skušali iz nje izveličati podatke o partizanih na Igu.
Seveda ni izdala ničesar a le za las je manjkalo, da je
niso zaprli. Humarjev sin (tudi Viktor) je ob začetku
vojne ostal kar na Dobravici pri sorodnikih, kjer je
organiziral mlade fante in jih pošiljal v partizane. Leta
1942 si je po ofenzivi na Krimski odred poškodoval
nogo. Tako je ostal na Dobravici za ekonomo, kjer so ga
Italijani z ostalimi sumljivimi vaščani internirali na
Rab. Za posledicami onemoglosti in poškodbe na nogi
je umrl v Padovski bolnišnici, kamor je bil poslan na
zdravljenje. Danes so njegovi posmrtni ostanki shra-
njeni v spominskih kostnici v Gonarsu.

Tudi drugi Humarjev sin je bil interniran še za časa
italijanske okupacije – najprej v Gonars nato pa v
Renicci. Po kapitulaciji Italije je delal na železnici in je
bil organiziran v znane železničarske diverzantske troj-
ke.

Oče Humar je bil skoraj skozi vso vojno bolan, tudi v
bolnišnici; Urška pa je skrbela za živež, za zbiranje
materiala, denarja za OF in za pošiljanje paketov...

Prijazna topla kuhinja, kamor sta me Humarjeva
povabila, je polna po stenah razobešenih priznanj v
okvirih: »Urški Humarjevi za dolgoletno požrtvovalno
delo v organizaciji Rdečega križa«, »zlata značka RK«,
»srebrna značka«... Bila je tudi v odboru ZZB NOV
Stara Ljubljana; še danes je živahna, le nekoliko težje
se prebija skozi vse bolj divji mestni promet in ne hodi
rada od doma, če ni ravno nujno.

Skromno živita, a tega sta bila vse življenje navajena
in še vedno menita, da je nemogoče primerjati predvoj-
ne čase z današnjimi. In v Dobravico še vedno hodita
tako rada kot nekoč. Rojstni kraj je pač vedno najglob-
lje zasidran v srcu vsakogar med nami in tja se vračamo
iskat spominov, toplote doma in ljudi, ki smo jih imeli
radi.

Bojana Ž. Jesih

Bojana Ž. Jesih

Ciril Reš, Kranjčan iz Medvod

Osemdesetletni korenjak, najstarejši aktivni član TVD Partiza-
na v Medvodah in gasilec že 69 let!

Ciril Reš iz Medvod je
prejšnji mesec praznoval 80
let. Rodil se je v Kranju in
pravi, da je še vedno Kranj-
čan. Živi sam v bloku sredi
Medvod. Žena mu je umrla že
pred dvajsetimi leti in od tak-
rat si gospodinji sam. Ima
otroke, vnuke in pravnuke,
ki žive v bližini in ga redno
obiskujejo ali pa gre on k
njim.

Na prvo vojsko je odrinil,
ko mu je bilo 18 let. Bojeval
se je na Goriškem, pri spod-
nji Pjavi in v Monfalkonskih
hribih. Ob koncu vojne je bil
ujet in je preživel dve leti v
italijanskem ujetništvu. Šele
leta 1920 se je vrnil v rodni
Kranj.

Hudomušno se smehlja ko
pravi: »Najbolje je, če lahko
človek skrbi sam zase in ni
nikomur v breme.«

Sedela sva na prijetnem ju-
tranjem soncu na medvo-
škem balinišču, kjer so priza-
devni balinarji pripravljali
»teren« za novo sezono.

»Po vrnitvi s prve vojske
sem bil celo leto doma, saj
sem bil od ujetništva zelo iz-
črpan. Potem sem pa dobil
delo v tovarni »Vulkan« (da-
našnji Savi). Vmes sem kon-
čal delovodsko šolo in se leta
1929 zaposlil v papirnici Vev-
če.

Od leta 1935, ko je za delom
prišel v medvoško Celulozo,
živi Ciril Reš v Medvodah.
Prav tu je dočkal tudi drugo
svetovno vojno. Kot star So-
kol in naprednjak je bil že od
začetka vojne sodelavec
Osvobodilne fronte. V parti-
zane sicer ni šel, delal je na-
prej v tovarni, zraven pa za
naše. Sin mu je odrinil v par-
tizane leta 1942 in se ni več
vrnil. Menda je padel nekje
pri Ožboltu v Poljanski doli-
ni leta 1943.

Vso Reševo družino so leta
1944 Nemci odgnali na prisil-
no delo v bavarsko mesto
Burghausen. Večina jih je de-
lala po okoliških kmetijah,
Ciril pa, ki je imel šoferski
izpit že od leta 1921, je bil

šofer. »Pa le zapišite, to je
zanimivost, da sem naredil
takrat še izpit za vožnjo na
lesni plin. Goriva je primanj-
kovalo, pa so si zmišljevali
vse mogoče.«

Svobodo so Reševi in še
številni Slovenci na prisil-
nem delu pričakali v tistem
taborišču. Tovariši Reš je bil
tam predsednik odbora OF
in na koncu tudi delegirani
predstavniki pri ameriških
oblasteh.

Med pogovor o vojni se je
vpletala tudi sedanjost. Pred
dnevi, ko mu je bilo osemde-
set let, je izvedel, da je najsta-
rejši aktivni član medvoškega
društva TVD Partizan.
Kar zablestel je, ko je beseda
nanesla na društvo. »Od svo-
jega petega leta starosti sem
bil pri Sokolih, po vojni pa
ves čas pri Partizanu. Koliko
igric smo pripravili, koliko
telovadnih prireditev! Ško-
da, da imajo mladi danes pre-
malo časa za take stvari.«

O gasilcih pa, saj tam je
Ciril preživel kar neko celo

življenje! Devetinšestdeset
let je že gasilec in do pred leti
je vozil gasilski avto. Ima šte-
vilna gasilska priznanja in
ponosen je nanje. Poleg ga-
silskih pa je ponosen tudi na
medaljo zaslug za narod in
red dela s srebrnim vencem.

»Človek pozablja, vendar
pa kar ne gre, da bi ne omenil
nekega dogodka, ko smo se
sredi vojne jaz in tovariši Edo
Burgar-Don (takrat je že bil
partizan) kar s tovarniškim
avtom odpeljali na Jesenice
po tiskarske črke, ki jih je
Don potreboval za ilegalno
tiskarno, skrito v gozdu pri
Ločnici. Nevarno je bilo, a
takrat na strah ni nihče mi-
slil...«

Tudi v tem sončnem dnevu
mu odločnost sije z oči, zra-
ven pa tista posebna hudo-
mušnost, ki je značilna za lju-
di, ki si znajo življenje urejati
vedno tako, da iz vsake teža-
ve izidejo s smehljajem in ni-
koli niso poraženi.

Bojana Ž. Jesih

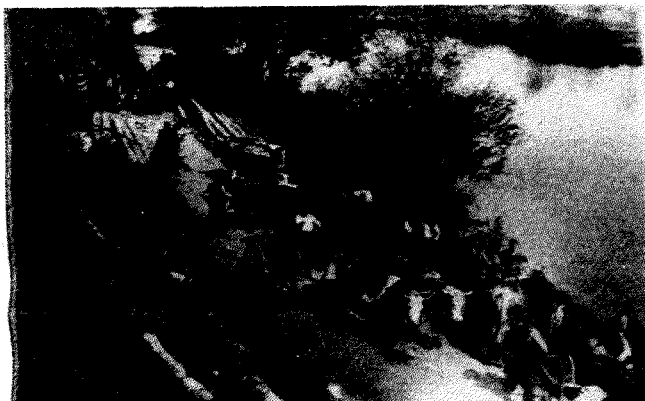
Junakom bojev so sledili junaki dela

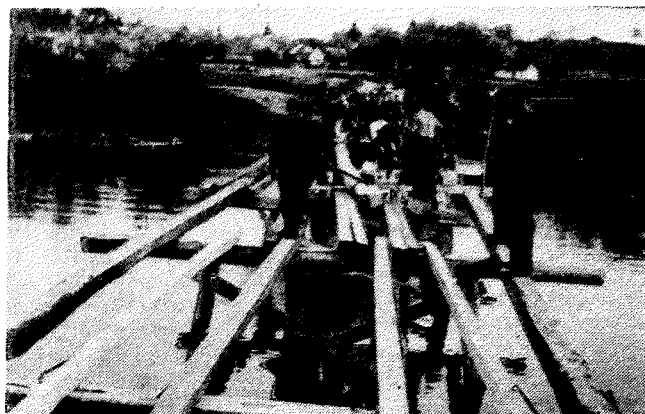
1

2

3

4

5

Z razvojem partizanske vojske se je leta 1945 pojavila potreba po ustanovitvi večje inženirske enote, ki bi bila sposobna graditi letališča, ceste, mostove in železniške proge. Štab 7. korpusa NOV in POJ je 20. aprila 1945 izdal ukaz številka 1160, s katerim je bila iz dotedanjih delovnih enot 7. korpusa sestavljena gradbena brigada. Trinajst dni pozneje je štab 7. korpusa izdal nov ukaz, s katerim je bila gradbena brigada vojne oblasti preimenovala v inženirsko brigado 7. korpusa. To je bila operativno-strokovna enota, ki je bila disciplinsko podrejena neposredno štabu 7. korpusa, za strokovno in materialno tehnično vprašanje pa je skrbel inženirski odsek štaba korpusa.

Brigada je imela štiri bataljone, od katerih je bil eden določen za gradnjo mostov, dva za cestna dela, četrti pa je bil delavniški. Brigada je imela tudi svoj štab in prištabske enote in je skupno štela od tisoč do tisoč dvesto borcev, Visoka je bila tudi njena strokovna usposobljenost, saj je bilo več kot polovica borcev kvalificiranih.

V času osvoboditve Slovenije je brigada največ gradila objekte na osvobojenem ozemlju Bele krajine, na Dolenjskem in Notranjskem. Gradila je predvsem mostove in letališča. Najpomembnejša objekta sta bila mostova čez Kolpo v Brodu na Kolpi in v Vinici, po katerih so prišle v Slovenijo enote 4. armade ter hrana in vojaški material iz Barija in Dalmacije. Brigada je usposobila za motorni promet tudi cesto Brod na Kolpi-Ljubljana in po njej 9. maja 1945 prišla v Ljubljano. Štab brigade in večina enot se je naselila v učiteljsku na Resljevi cesti ter v osnovni šoli na Ledini.

Po osvoboditvi je brigada gradila železniške in cestne mostove v Medvodah, Preserju in Šempetru na Krasu, junija 1945 pa je bila z ukazom glavnega štaba Slovenije poslana obnavljati železniško progo Pragersko-Kotoriba. Zadnji železniški most na tej progi, ki ga je brigada gradila, je bil že na ozemlju Madžarske, na vsej progi pa je zgradila triintrideset objektov. Najzahtevnejše delo je bila gradnja mostu v Ptuj, vendar so tudi ta objekt belokranjski tesarji, dolenjski in štajerski kmetje ter rudarji in delavci iz industrijskih središč, ki so sestavljali brigado, zgradili v rekordnem času. Omejena železniška proga je bila strateško izredno pomembna, saj je predstavljala edino železniško povezavo med Vzhodno in Zahodno Jugoslavijo.

Ob nastanku je bila brigada zelo slabo opremljena, po kapitulaciji Nemčije pa je dobila vso potrebno mehanizacijo od premičnih delavnic do strojev, vozil in inštrumentov. Vse to je ob razpustitvi novembra 1945 izročila takrat osrednjemu gradbenemu podjetju Gradis.

Dušan Marinšek

Slike levo:

Broj na Kolpi pred dograditvijo mostu na Vinici

Za Broj in novi most je bilo potrebno urediti tudi dovozne ceste

Domačini so vneto pomagali in dovažali les za viniški most

Med gradnjo mostov čez Kolpo v Vinici

Viniški most pred otvoritvijo

Slike desno:

Konstrukcija ptujskega železniškega mostu

Eden od 33 mostov na progi Pragersko-Kotoriba na preizkušnji

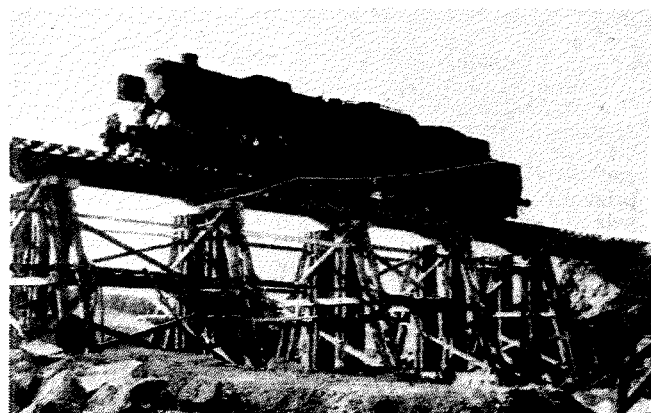
Ob ruševinah raste novi železniški most v Ptuj

Generalmajor Dušan Kveder je otvoril progo Pragersko-Kotoriba

Prvi vlak na svečano okrašenem ptujskem mostu ob otvoritvi

1

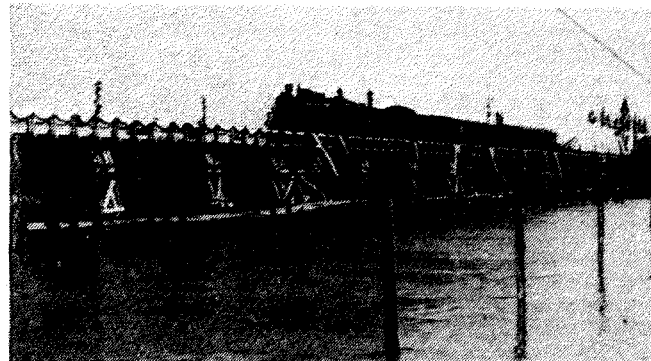
2

3

4

5

Ivan Jan:

5

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

SS-Obergruppenführer Rösner pri obhodu častne čete domobrancev

O tem je v poročilu štaba 1. grupe odredov z dne 1. novembra 1942 med drugim zapisano:

»Bela garda se pri nas pojavlja prav medlo in zaenkrat še ne stopa na plan kot samostojen vojaški in politični činitelj. Organizira se večji del zaenkrat še v svojih vrhovih ter igra le bolj vlogo svetovalca ob strani gestapa.«

Omenjena patrolja Pepeta Gabra je na tem bojnem pohodu med Vodica-mi in Skaručno za Šmarno goro napadla in pokončila tudi dva orožnika, ki sta se pripeljala z motornim kolesom, in dobila tudi pisalni stroj. Tega je takoj uporabila za partizansko in protibelogardistično propagando.

Kako je likvidacija nekaterih pglavilnih belogardističnih organizatorjev prizadela nemške voditelje, zelo prepričljivo dokazuje nastop gauleiterja dr. Friedricha Rainerja v Kranju. Ta je namreč 27. septembra 1942 med ostalim močno poveljeval zasluge likvidiranih pomagačev. Govoril je, da so se ti moške odlikovali v delovanju proti narodnoosvobodilnemu gibanju. Hvalil je njihova prizadevanja, ki so bila podobna nemškim, okupatorjevim, ter potrdil, da so svoja življenja žrtvovali zvesti prisegi, ki so jo dali Hitlerju. V govoru je poleg drugih imenoval tudi dr. Vinka Bedenka ter dodal, »da je tako on kot njegovi tovariši padel za svobodo in srečo Gorenjske«. Seveda – nemške Gorenjske.

Tudi v kamniškem okrožju so patrolje 1. bataljona KO – ali kamniškega odreda 1. septembra šle v akcije. Zvečer so v Dobu vdrl v občinski urad, naslednji večer so v Trzinu hoteli kaznovati nemčurja Franca Modra, a ga ni bilo doma. Isti večer so v Trzinu opomnili še enega »Volksdeutscherja«. Tretjega septembra zvečer je patrolja Kamniškega bataljona vdrla v šolo, vrtec in v občinske urade v Ihanu, kjer je uničila opremo in odnesla pisalne stroje. Patrolja komandanta Matije Blejca-Matevža pa je ves september hodila po ravninskih vaseh okoli Kamnika in Domžal. Šla je tudi v Mengeš, v Šenkov Turn, Količevo, Bukovico, pa spet k Mengšu, v Dragomelj in celo v Podgorico. Po vseh teh krajih so uničevali nemške urade ali pa izvajali propagandne akcije. O tem piše zapis v Kamniškem zborniku 1941–1961 na straneh 92–95.

Organizatorje gorenjske bele garde oziroma domobranstva v kamniškem okrožju so justifikirali konec leta 1943, ko so proti NOB še bolj odkrito delovali. To so bili Vitko in Lojze Mejač, Alojz Plemelj, Franc Lipar iz Komende, Kvartič in Sever iz Domžal, Graščak Rado Hribar s Strmola – okupatorjev sodelavec in organizator belogardizma, pa je bil kaznovan leta 1944.

S tem je bilo organizacijsko jedro bele garde na tem predelu Gorenjske zaenkrat zatrto in uničeno. Prav zaradi tega se belogardistična organizacija na Gorenjskem v veliki meri ni mogla ponovno razviti vse do konca leta 1943. Seveda pa je bilo pomembno predvsem to, da so se Nemci čutili močne. Njihovo delovanje je še enkrat potrdilo, da je tudi gorenjska buržuazija samo nadaljevala protiljudsko delo, kakršnega je bila vajena v stari Jugoslaviji.

Bolj kot simpatije do okupatorja jih je v njegove vrste pripeljalo sovraštvo do narodnoosvobodilnega gibanja, ki je imelo za cilj narodno in socialno osvoboditev, njihovo delovanje pa je bilo usmerjeno k obnovi nekdanjega izkoriščevalskega družbenega reda.

Enote borcev kokrškega odreda in drugih niso v tem času opravljale le vojaških akcij, ampak so delovale tudi kot vsestranski politični buditelji. A ne le to. Poleg vsega so partizani morali nastopati tudi kot izvršilni kazenski organi.

Dotlej ustreznih enot in organizacije, ki bi opravljale tudi tako občutljiva, a nujna in neprijetna dejanja, kakor so bile justifikacije organizatorjev izdajalskih belogardističnih oddelkov, ni bilo. Zato so bile naloge, napori in odgovornost voditeljev narodnoosvobodilnega boja še toliko težje.

se nadaljuje

Sto šol – sto junakov

15

Osnovna šola »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini

Šola v Rogaški Slatini ponosno nosi ime Borisa Kidriča. Zakaj? Boris je prav tu, ne sicer v sedanji – novi šoli, ki je bila zgrajena 1970 leta, dobival prvo osnovnošolsko znanje. Vpisal se je v šolskem letu 1919/20. Obiskoval je 3. razred, in ga izdelal z odličnim uspehom. Bil je izredno nadarjen, kar je tudi narekovalo, da je oče poslal sina Borisa že naslednje šolsko leto v šolo v Ljubljano. V Rogaško Slatino je potem prihajal samo v času šolskih počitnic.

Zanimivo je, da je Boris Kidrič, ko mu je bilo komaj 15 let, že navezal stike z naprednimi komunisti v steklarni v Rogaški Slatini, ki se sedaj imenuje po njem.

Kmalu nato je Boris že pričel s pomočjo šapirografa, v stolpu cerkve pri Trojici, razmnoževati letake z revolucionarno vsebino, ki so jih nato komunisti naskrivaj trosili po Rogaški Slatini, Rogatcu in Šmarju pri Jelšah. Pridružil se je tudi stavkajočim steklarjem leta 1928. Stavka je trajala kar štiri mesece ter se zaključila z veliko zmago vsejugoslovanskih steklarjev.

Boris Kidrič je ostal zvest Rogaški Slatini tudi po 2. svetovni vojni iz katere je izšel kot velik borec in revolucionar. Nazadnje je bil v Rogaški Slatini leta 1952 in sicer ob odkritju spomenika padlim junakom, ki stoji v parku pred vhodom v zdravilišče. Tedaj mu je bila podeljena tudi častna listina občana Šmarske občine. Borisu ni bilo dano, da bi dočakal visoko starost. Že naslednje leto, ko mu je bilo vsega 41 let in en dan, je po hudi bolezni umrl. Z njegovo mnogo prezgodnjo smrtjo so jugoslovanski narodi izgubili velikega revolucionarja in marksističnega teoretika ter borca za delavske pravice.

V osnovni šoli »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini je v obeh šolah 955 učencev, ki jih poučuje 44 pedagoških delavcev. Letos je zapustilo šolo 111 učencev. Nekateri oddelki imajo pouk dopoldne in popoldne. Na šoli imajo tudi šolsko knjižnico, v kateri je 9400, v učiteljski knjižnici pa 2550 knjig. Meseca januarja letos so imeli na šoli razstavo knjig in slik o Otonu Župančiču.

Na šoli je dobro organizirano tudi šolsko samoupravljanje, v kar so vključeni tudi elementi obrambne vzgoje. Pred mesecem dni so imeli na šoli samoupravni dan. Tedaj so vse delo na šoli vodili učenci sami.

Na šoli imajo tudi pester izvenšolske dejavnosti s številnimi krožki: matematični, biološko-kemični, prometni, strelski, recitacijski, likovni, kuharski, prometni, obrambni, novinarski itd. Naj povemo, da na šoli izdajajo tudi svoje glasilo VRE-LEC. Prav za 25-letnico Kidričeve smrti so izdali izredno številko, ki je v celoti posvečena prav spominu na velikega revolucionarja. Prav ob nedavni obletnici so v šolski avli odkrili njegov doprni kip.

Zapišimo še, da imajo na šoli Borisa Kidriča v Rogaški Slatini tudi svet staršev, ki šteje 32 članov. Sestanejo se najmanj štirikrat v enem šolskem letu. Letos so se posebej izkazali pri pripravi na osrednjo šolsko proslavo, pa tudi pri drugih akcijah, ko je šlo za znanje in napredek mlade generacije.

Tekst in foto:
Franjo Hovnik

Tudi tako smo se bojevali

Mi mladi smo ponosni na ta veliki čas in na Osvobodilno fronto slovenskega naroda

na tehnika je tedaj šele prišla v hišo, zato ni bilo še nič tiskanega gradiva in ciklostilnega papirja. Tako niso ničesar našli.

Kmalu smo začeli tiskati Slovenskega poročevalca in razne letake. Prihajali so zanesljivi mladinci in odnašali razmnoženo gradivo. Nekoč v aprilu, proti mraku je bilo, ko smo natisnili prvo številko Dolenjskega partizana in so mladinci že odnesli razmnožene številke, sem pospravljaj uničene matrice, izpraznjene tube s tiskarskim črnolom in neuporabne kopije, kar zaslišim pred sušilnico na Osojni poti neko copotanje in italijanske komande. Pogledam skozi špranjo polknice in zagledam tik pod oknom sušilnice italijanskega karabinerja v polni bojni opremi s čelado na glavi. Urno sem porinil pole ciklostilnega papirja pod tram strešne konstrukcije, drugo gradivo pa sem vrgel v zaboj za smeti in ga pokril s pepelom, ki ga je stranka v hiši hranila za spomladansko gnojenje vrta. Čez kakšno uro sem se zmuznil iz sušilnice v drvarnico, ki je bila pod sušilnico, od koder sem prinesel drva v hišo. Italijanski stražarji so se sprehajali do policijske ure okoli hiše, potem pa so se

Prva številka glasila slovenske vojske

pomaknili dalje proti koloniji in Cankarjevi cesti.

Nekaj časa zaradi varnosti nismo več tiskali. Zdi se mi, da so zadnji izvodi iz tajne tiskarne izšli sredi junija, ko se je tehnika preselila na osvobojeno ozemlje v Dolenjske Toplice.

Aretacija

Dne 1. julija 1942 so me aretirali in nato internirali v Italijo... Zapustil sem Novo mesto, ki so ga okupatorji že marca istega leta obdali z utrditvami in bodečo žico. Zaradi vse hujšega okupatorjevega terorja in propagande bele garde se je pokazala potreba po obnovi tajne tiskar-

ne v Novem mestu. Začelo se je spet na starem mestu, vendar z večjo previdnostjo. V njej so delali predvsem mlajši mladinci, ki so pozvezah in tajno dobivali potrebno gradivo in navodila iz osvobojenega ozemlja in iz Ljubljane.

Po pripovedovanju brata, ki je delal v njej, so neko jutro spomlad ali poleti leta 1943 Italijani pričeli s hišnimi preiskavami in racijami, še preden se je zdanilo. Zavil je zaboj s ciklostilom v vrečo in jo odnesel sosedom, ki so imeli prevoznitvo s konjsko vprego. Izročil ga je njihove- mu hlapcu in ga prosil, naj ga da na vprego, ko bo peljal gradivo na železniško postajo in mu lahko rabi kot sedež. Hlapec ni vedel, kaj je v

njem. Nazaj grede naj ga, tako so mu rekli, izroči v pisarni socialnega zavarovanja, kjer je bil oče šef ekspoziture. Stvar je odlično uspela. Voznik je rad izvršil to uslugo, Italijanom pa ni bil sumljiv. Pri hišni preiskavi seveda niso ničesar našli. Pomagali smo si, kot vidiš, na vse možne načine.

Nekaj časa so razmnoževali na ciklostil takorekoč pred nosom sedeža fašistične stranke, ki je bila na sedanji občini in otroškem vrtcu na Ljubljanski cesti.

Našli so Poročevalca

Ko sem se vrnil iz internacije, so domobranci izvršili hišno preiskavo. Stanovanje je bilo opustošeno in delno izropano, saj so v njem po nemškem vdoru gospodarili pripadniki turkeštanske divizije. Sestavljali so jo nekdanji ruski vojni ujetniki, ki so zaprisegli zvestobo Hitlerju. (Pri urejanju stanovanja sem naletel na ostanke ciklostilne tiskarne; nekatere stvari sem sežgal in uničil, ker sem pričakoval hišno preiskavo!) Preiskovali so stanovanje, posebno pa še druge hišne pritlikline. Verjetno so dobili

podatke, da je bila v hiši tajna tiskarna. Ko niso ničesar našli, so zahtevali, da jim pokažem še klet, ki je bila vlomljena in skoraj prazna. Trkali so po zidovju, gledali v odtočni jarek in potem se je eden od domobrancev, očitno vodja, sklonil z dolgim italijanskim bajonetom pod zaboj za krompir. Tja nikoli prej nisem pogledal. Kri mi je zledela v žilah. Domobranec je z bajonetom planil proti meni in me pričel obsipati z najhujšimi psovskami. Hotel je vedeti, kako je gradivo prišlo v hišo. Na hitro sem s pogledom preletel po svežnju časopisov in ugotovil, da so datirani z letnico 1943, to je v času, ko sem bil v internaciji. Odgovoril sem, da nimam pojma, saj od julija 1942 sploh nisem bil doma. To je potrdil tudi domobranec, ki je bil z njim in me je poznal iz novomeške gimnazije. Vodja domobrancev je pobral gradivo in zahteval, da grem z njim na komando. Uprl sem se. Odpel je puško in mi jo nastavil na prsi. Šel sem z njim na zasliševanje v gimnazijo in potem v domobranski zapor v Bečevci kleti v Ulici talcev pod gimnazijo.

To pa je že druga zgodba. *

Naj še povem, da je brat Franca Morettija hranil vsak izvod Slovenskega poročevalca in druge letake, ki jih je tiskala ta tiskarna od februarja 1943 do septembra istega leta, to je do kapitulacije Italije, ko se je tiskarna reorganizirala in tako prenehala obstajati v Novem mestu. In to, da smo mi mladi ponosni na ta veliki čas in na Osvobodilno fronto slovenskega naroda!

VIVINA GAZVODA
Osnovna šola Grm
Novo mesto

Ničesar niso našli

Spominjam se, kako so nekako v sredini februarja 1942 ob prvem svitu prišli italijanski karabinjerji pod vodstvom njihovega policijskega agenta. Preiskali so stanovanje, toda našli niso ničesar. Leseni kovček s ciklostilom je bil v spalnici sestre pod žimnico, sestra pa je sedela na postelji in se pogovarjala z agentom. Tube s tiskarsko barvo so bile varno zaprte v jekleni škatli in skrite v hlevčku za domače zajce. S karabinjerji sem moral hoditi po vrtu in z rovnico kopati, kjer so mi ukazali. Ciklostil-

In tako je bilo v Sentjerneju, kamor so kurirčkovo torbico prinesli pionirji – kurirji z Osnovne šole Kostanjevica ob Krki

Titu za rojstni dan

Spet je leto naokoli in pionirji zbiramo najlepše pozdrave in želje tovarišu Titu za njegov šestinsedemdeseti rojstni dan. Spravljamo jih v »kurirčkovo torbo«, ki potuje po vsej Sloveniji. Tudi pionirji novomeške Osnovne šole Katje Rupena, smo jo od učencev Osnovne šole Šmarjeta slavnostno sprejeli in nato predali pionirjem Osnovne šole Bršljin.

In veste kaj smo zaželeli tovarišu Titu? Veliko zdravih let in veliko uspehov v boju za mir in napredek.

Tekst: RENATA ŠKRLJ
Foto: STOJAN PELKO,
Osnovna šola »Katja Rupena« Novo mesto

Pionirka bere pozdravno pismo

Peli smo partizanske pesmi

V ponedeljek smo se zbrali pred šolo. Bili smo praznično oblečeni. Odpravili smo se tudi na poučen sprehod v Semelelo. Ogledovali smo si cvetoča drevesa in se o njih pogovarjali. Po sprehodu smo šli spet v šolo. V telovadnici smo imeli program. Peli smo partizanske pesmi in recitali. Potem smo sprejeli kurirčkovo torbico in pošto za tovariša Tita, v kateri so najlepše želje za njegov šestinsedemdeseti rojstni dan.

Sprejema »Kurirčkove pošte 1978« še dolgo ne bom pozabila.

DIANA TOMLJANOVIČ
Osnovna šola »Janko Premrl-Vojko«, Koper

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Učenci šestega a in b razreda Osnovne šole »dr. Janez Mencinger« iz Bohinjske Bistrice so razmišljali o Titu, o domovini in o svobodi, pa naj bodo njihove misli pisan šopek v pozdrav prazniku dela:

»Tito je državnik, ki ga nima svet. Je neutrujen delavec za svobodo, mir in napredek. Tito je človek kot mi, vendar ima pogum, ki ga občudujemo vsi. Bori se za pravice vsega človeštva. Tito je zame najboljši človek in moramo ga spoštovati. Veliko je napravil za Jugoslavijo. Je heroj in ponos našega boja za svobodo. Tito je enotnost in bratstvo jugoslovanskih narodov in narodnosti. Boril se je za to, da mi danes lepše živimo.

In kaj je domovina?

To je kraj, kjer si se rodil. Je najlepša na svetu. Domovina je naša zemlja, naša radost in naša pesem. Zanj so se borili partizani, ker nam jo je sovražnik hotel vzeti. Je mir, svoboda, zadovoljstvo. In kraj, kjer je doma sreča. Naša domovina je samoupravna socialistična država.

Svoboda pa je igra in delo. Je to, da lahko brez skrbi hodimo v šolo. Svoboda je prostost, saj so še ptice žalostne, če so zaprte. Je nekaj najlepšega. Svoboda je, da lahko ponoči mirno spiš. Vesela sem, da živim v svobodi. Je prostost, ki ti jo lahko vzame samo sovražnik. Svoboda je tudi mir na svetu. Je to, da živimo v državi, v kateri imamo vsi enake pravice in dolžnosti. »

Tako je, kadar o Titu, domovini in svobodi razmišlja naša mladost, ta najbolj srečna mladost v zgodovini našega naroda! In ker je tako, je naš prvi maj radost in rdeč nagelj v gumbnici. Kajne?

Milena

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI

Revolucija je tudi idejno izpopolnjevanje posameznika

Janko Urbanc-Olga

»... In kam drugam kot na delo naj bi bilo pripeto to naše življenje. Kjer ni tako, je človek razpuščena kreature. Delo nas postavi na noge, krepki nas in nas z uspehi navdušuje in z delovnimi cilji daljša življenje. V delavnem vzdušju pozabiš na starost, če te bolezen ne pritiska k tlom. Naša prva mladost, pravim otrokom, se je pletla okrog borbe za obstoj. V letih pred vojno smo preživljali pomembno obliko šolanja – oblikovanje odnosa do dela. Delo je bilo trpljenje, izkoriščanje in sreča. Srečen sem bil, da sem se lahko izučil mesarske obrti, da me je pregnetelesni proletarijat, da sem spoznal tovariše kot so bili Stražišarji, Perko in Gregorčič. Kako malo je bilo včasih treba za srečo!

V naši družini je bilo trinajst otrok iz treh zakonov in zdelo se je, da so imeli meseci trinajst tednov; neskončno dolgi so bili. Rodil sem se leta 1913 in nekaj več kot trinajst let sem imel, ko sem si moral sam služiti kruh. Pa vendar sem bil – srečen. Delal sem, garal in živel za nekaj, čemur so pravili starejši tovariši revolucija. Mi, ki smo bili zaposleni pri obrtnikih, smo imeli manj možnosti za vključevanje v najrazličnejša napredna delavska gibanja. Pa vendar...

Fant moj! Še danes vidim kresove pod Golico, Mežakljo in Javorniškim Rovtom. Bilo je kot bi gore gorele. Naslednjega dne smo se množično odpravili na Poljano nad Jesenicami; športno oblečeni, z rdečim nageljnomo ali kakšnim drugim rdečim okrasom. Pogosto so nas vznemirjali orožniki, nam grozili...! Potem pa smo, ko so se letni časi le nekajkrat zamenjali, iz naroda hlapcev postali narod junakov. Samohvala? Če kje, potem pri nas resnično govorijo dejanja. Včasih so naši ljudje imenitnim stvarim pritkali pojem Amerike. Govorili so o gospodarskih čudežih. Danes pravijo približno tako o nas tisti, ki stopijo k nam skozi široko odprta državna vrata. Kdo bi si kdajkoli mislil, da bomo lahko dosegli v tako kratkem času tako velik tehnološki razvoj, tak korak na področju naprednega zakonodajnega sistema, v

katerem razpolaga delavec s sredstvi in rezultati svojega dela. Seveda je bila pot dolga in cena visoka. Nekateri še danes nečejo verjeti, da se je nekdaš ubogo jugoslovansko ljudstvo, zlito v en val odpora, uprlo velikim načrtovalcem zgodovine in zmagalo. Na najrazličnejših koncih sveta se poskušajo oživljati fašizem, brutalno in zločinsko. Tudi pri nas poskušajo posamezniki zmanjševati vlogo našega narodnoosvobodilnega boja.

★

Res je, delo nas je združevalo. Besedo, delo smo izgovarjali kot besedo življenje. Kot smo si ga močno želeli, smo se mu bili pripravljeni tudi odpovedati, kadar je šlo za naše osnovne pravice, za naš ponos, za proletarsko naložbo v prihodnost.

Leta 1939 sem se sprl z delodajalcem. Odpravil sem se v Mengeš pri Ljubljani, kjer je živel tudi moja sestra. Uspelo se mi je zaposliti v mojem poklicu in uspelo mi je spoznati veliko poštenih ljudi. Kaj bi narod v tistih težkih časih brez poštenega ljudskega jedra! Govorili smo o velikem slovanstvu, o velikem Jugoslaviji, o deželi delavcev. Mengeš je bil majhen kraj in ljudje smo se poznali med seboj. Takoj po razsulu stare Jugoslavije smo se začeli organizirati. V našo hišo so prihajali Jaka Jankovič, Lojze Glavič, Matevž Blejč, Janez Ogrin, Peter Udovč...! Zdelo se je, da smo se dobro pripravili na vstajo v kamniškem območju. Šestdeset se nas je zbralo na južnem delu Mengeške jame... V prvi polovici maja 1942 so me aretirali. Petindevetdeset so nas prignali iz Kamnika, Mengša, Domžal, Lukovice in Moravč. Frfrav z Moravč je veliko govoril. Nemcem je med drugim pripovedoval, kako sem prihajal v Moravče na sestanke, kako sem tja dobavljal material...! Iz Kamnika so me v skupini šestnajstih tovarišev odpeljali v Begunje. Peklenško mučen sem ostal v mučilnici do konca julija. Nemci so bili proti meni brez dokazov, jaz pa z veliko mero sreče in s sestrino vnemo, ki me je pomagala rešiti. Že res, da je bilo

tudi nevarno priti z Begunj, ampak tovariši v Mengšu so mi popolnoma zaupali. Delo smo takoj nadaljevali. Septembra 1943 sem odšel na moravsko h gospodarski komisiji za kamniško okrožje. Postal sem organizacijski komisar. V začetku septembra 1944 so me poklicali na deveti korpus na Primorsko. »Šel boš na Kras,« so mi rekli, »za intendantskega oficirja!« V začetku decembra sem se vrnil na deveti korpus, takrat je bil v Čepovanu. Postal sem komisar gorenjskega vojnega področja. In tako do osvoboditve.

Da, Porezen in dogodki v zvezi z njim, so se mi s tega obdobja najbolj krepko vtisnili v spomin. Od leta 1975 do danes sem bil na tej gori približno tridesetkrat. Vselej znova sem premleval trenutke iz 24. marca 1945. Takrat, po tistem preboju, sem se še enkrat rodil. Pred leti sem več kot samo s ponosom sprejel svojo nalogo v oboru za postavitev spominskega obeležja na Porezno in na Jesenici. Dolej smo tja gor organizirali tri pohode, tri poleti in tri pozimi. V zadnjih dneh letošnjega marca nas je bilo nad nekdanjo italijansko obrambno linijo štiri tisoč. Razmišljamo, da bi tiste hodnike preuredili, jih osvetlili s pomočjo agregata in v njih razstavili predmete, ki bi spominjali in opozarjali. Ne, tega ne bo nikoli dovolj!

★

Res je, kam drugam kot na delo naj bi bilo pripeto naše življenje. Po vojni so nam leta med delom bežala kot bi jih gnali vetrovi. Do leta 1954 sem bil v vojaški službi. Za tem sem v Kranju postal direktor klavnice pa predsednik obrtne zbornice... zdaj sem predsednik komisije za SLO, predsednik komisije domicilnega odbora gorenjskega vojnega področja...! Hočem delati, hočem čutiti večni utrip delovne vneme. In pravim: vprašanje osebne odgovornosti bo potrebno v naši zakonodaji še izpopolnjevati. Revolucija? Borimo se za idejno izpopolnjevanje posameznika, za izoblikovano osebnost in skupno odgovornost.

Silvo Teršek

Vzor zgodovinske pobude največjega pomena

Dobrivoj Vidič, član izvršnega komiteja CK ZK Jugoslavije:

– Po vsem, kar smo s svojim narodnoosvobodilnim bojem in socialistično revolucijo storili za splošno stvar svobode in socializma, in zlasti ob vsem tem, kar je povezano s temi tridesetimi leti našega razvoja v smeri bogatitve materialnih vrednot in duhovne kulture naše socialistične družbe ter zlasti upoštevajoč naš, za zdaj edinstveni sistem socialističnega samoupravljanja, smo, pa če smo to hoteli ali ne, postali vzor zgodovinske pobude največjega pomena. **To vzbuja pozornost mednarodnega delavskega gibanja in vseh drugih naprednih ljudi v svetu.**

DELO – 15. aprila 1978

OF ni navadna igra

OF ni navadna igra, kakršne ste vajeni razreševati v vrtcu. To pravzaprav niti ni igra. Je povod za razgovor, v katerem lahko, dragi starši, poveste otroku vse o OF...

Pripovedujte otroku »o tistih temnih, težkih časih, ko je bilo naše mesto (Ljubljana) okrog in okrog obdano z žico, ko so po mestu krožile patrolje oboroženih okupatorjev, ko so zapirali ljudi, jih gonili v koncentracijska taborišča in jih streljali kot talce, o časih, ko sta nad mestom lebdela tesnoba in strah...

pa tudi o čudovitih časih svetlobe in poguma, ko so ljudje premagovali v sebi strah, se združevali v enotno fronto in storili vse mogoče, da bi podprli svoje borbe doma in v gozdovih...», o vsem, kar ste sami doživeli in pretrpeli. Seveda na tak način, da vas bo otrok razumel in dojel pomen.

In še nasvet: naredite otroku partizansko kapo z zvezdo. Dajte mu papir in »flomastre«, da sam nariše partizansko zvezdo, znak OF in še kaj...

OTROK IN DRUŽINA – april 1978

Združevanje sredstev – za manj razvita območja

Jože Gorenc iz Lendave, delegat na 8. kongresu ZK Slovenije:

»Zaradi razprave, ki jo imamo pripravljeno, sem posebej prisluhnil tistemu delu iz uvodnega govora predsednika Franceta Popita, ki je posvečen skladnejšemu regionalnemu razvoju Slovenije oziroma hitrejšemu razvoju manj razvitih območij v naši republiki. Razveselilo me je, da je kritično ugotovil, da je sedanji sistem investicij slonel domala izključno na kreditnih odnosih. Nova kakovost, ki jo bomo morali uresničiti, pa so skupna vlaganja, združevanje sredstev, ker lahko le na takih osnovah v prihodnje gradimo razvoj in hitrejši napredek manj razvitih območij v naši republiki.«

VEČER – 4. aprila 1978

Ni malih in velikih nalog

»Za mene kot družbenopolitičnega delavca v izgradnji samoupravnih socialističnih družb ni malih in velikih nalog,« pravi Dragoslav Arsenijević iz Arandelovca, delegat na osmem kongresu ZK Srbije. **»Do vsake naloge imam enak odnos, kot, na primer, do kilometrov na dolgi poti. Dokler se ne preloži prvega, pa drugega, in tako dalje, se ne more priti do poslednjega, izza katerega stoji naš cilj potovanja.«**

POLITIKA – 12. aprila 1978

Samo: veliki ideji naše družbe

Se enkrat zapišimo ob koncu teh vrstic, da mi vsi služimo samo enemu: neuvrščeni samoupravni socialistični družbi. V tej službi smo vsi enaki, vsak pa ima različno mero odgovornosti. Posebno mesto gre samo generaciji borcev, ki je položila temelje naši sedanosti in zanjo dajala največ, kar človek lahko da – svoja življenja. **Mi vsi, ki danes delamo in ustvarjamo, pa moramo s svojim delom in s svojimi odnosi s soljudmi potrjevati ne svojo pripadnost temu ali onemu, ki je po družbeni lestvici nad nami – pač pa veliki ideji naše družbe. To nas vodi.**

7D – 15. april 1978

Z delom dokazali družbeno zavest

Medtem ko sonekateri iskali krivce za propadanje pionirskega mesta na Gornjem Vodnu nad Skopjem, kjer je bilo 73 barak že več deset let (zaradi brezskrbnosti nekih) prepuščenih zobu časa, so za besedo prosili mladi iz občine »Karlovo«. Ni jim bilo všeč, da se to dogaja pred njihovimi očmi. In tako so se med seboj dogovorili, da bo prvega aprila, na dan mladinskih delovnih brigad, na obronke Vodna odšla mala armija brigadirjev, z vsemi brigadirskimi rekviziti, da iz zapuščenega prostora okoli osamljenih barak napravi prijeten kotiček za odmor in rekreacijo občanov Skopja. Prva sobota je minila v znaku žuljev in – brigadirske pesmi. **Delali bodo še devet takšnih sobot, samo da bi iz obljub naredili – dejanja!**

Mladi iz »Karlova« so dokazali svojo družbeno zavest. A kaj je z mnogimi drugimi?

MLADOST – 7. aprila 1978

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI